

**ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΑΣΟΛΟΓΙΑΣ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΑΣΙΚΗΣ ΒΟΤΑΝΙΚΗΣ - ΓΕΩΒΟΤΑΝΙΚΗΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Απεικόνιση φυτικών ειδών σε ελληνικά νομίσματα

Παναγιώτα- Μαρία Ι. Τσαμπουκλή

Επιβλέπων καθηγητής:

Φωτιάδης Γεώργιος, Αναπληρωτής Καθηγητής ΓΠΑ

**ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ
2024**

**ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΑΣΟΛΟΓΙΑΣ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΑΣΙΚΗΣ ΒΟΤΑΝΙΚΗΣ - ΓΕΩΒΟΤΑΝΙΚΗΣ**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Απεικόνιση φυτικών ειδών σε ελληνικά νομίσματα

Depiction of plant species on Greek coins

Παναγιώτα- Μαρία Ι. Τσαμπουκλή

Εξεταστική Επιτροπή:

Φωτιάδης Γεώργιος, Αναπληρωτής Καθηγητής ΓΠΑ (επιβλέπων)

Ταμπέκης Στέργιος, Επίκουρος Καθηγητής ΓΠΑ

Ζιάνης Δημήτριος, Επίκουρος Καθηγητής ΓΠΑ

Απεικόνιση φυτικών ειδών σε ελληνικά νομίσματα

ΠΜΣ Οικολογία & Διαχείριση Περιβάλλοντος
Τμήμα Δασολογίας & Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος
Εργαστήριο Δασικής Βοτανικής – Γεωβοτανικής

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εικονογραφία των νομισμάτων, εκ πρώτης όψεως, αποτελεί ένα έργο τέχνης για την εκάστοτε εποχή ενώ παράλληλα αντικατοπτρίζει την ιστορία, τον πολιτισμό αλλά και την οικονομικοπολιτική κατάσταση της χώρας. Μέσα από την καταγραφή και την ανάλυση του νομίσματος που φέρει κάποιο φυτικό είδος και σε ποια οικονομική περίοδο ανήκει, γίνεται ταυτόχρονα προσπάθεια συσχέτισης μεταξύ της χρονικής περιόδου και της φυτικής απεικόνισης. Επίσης ενδιαφέρον παρουσιάζει και η ιστορική σημασία του φυτού και η επίδραση που μπορεί να έχει στην νομισματοκοπεία ανά περιόδους.

Τα νομίσματα που «κόβονται» έχουν στενή σχέση με την πολιτική καθώς εμφάνιζαν κυρίως δάφνη (*Laurus nobilis*) ως σύμβολο δόξας και ελιά (*Olea europaea*) σύμβολο ειρήνης. Αλλά και η άνοδος της οικονομίας μέσω του αγροτικού τομέα λαμβάνει αναγνώριση αφού υπάρχουν νομισματικές μονάδες που φέρουν αγρωστώδη είδη όπως το κριθάρι (*Hordeum vulgare*).

Με την πάροδο του χρόνου οι άνθρωποι εξοικειώθηκαν με τις εικονογραφίες των νομισμάτων και είναι αρκετά θετικά τα αποτελέσματα σε σχέση με τις γνώσεις τους. Ανεξάρτητα από ηλικία, φύλο ή μορφωτικό επίπεδο, οι γνώσεις των Ελλήνων είναι σχεδόν ίδιες σε σχέση με την απεικόνιση φυτικών ειδών στα νομίσματα και σε εποχές πριν αλλά και μετά το ευρώ. Αν και με τους γρήγορους ρυθμούς της σημερινής καθημερινότητας οι περισσότεροι αγνοούν την ύπαρξη αναμνηστικών νομισμάτων, εικονογραφημένα με κάποιο φυτικό είδος.

Επιστημονική περιοχή: Βοτανική

Λέξεις-κλειδιά: Απεικονίσεις νομισμάτων, ελιά, δάφνη

Depiction of plant species on Greek coins

*MSc Ecology & Environmental Management
Department of Forestry & Natural Environment Management
Laboratory Forest Botany - Geobotany*

ABSTRACT

The iconography of the coins, at first sight, is a work of art for each era, but at the same time it reflects the history, the culture and the economic and political situation of the country. Through the recording and analysis of the currency carried by a certain plant species and to which economic period it belongs, an attempt is made at the same time to correlate between the time period and the plant depiction. Also of interest is the historical importance of the plant and the effect it can have on coinage by period.

The coins that are "minted" have a close relationship with politics as they mainly featured laurel (*Laurus nobilis*) as a symbol of glory and olive (*Olea europaea*) as a symbol of peace. But the rise of the economy through the agricultural sector is also recognized since there are monetary units bearing grass species such as barley (*Hordeum vulgare*).

In the course of time people have become familiar with the illustrations of coins and the results are quite positive in relation to their knowledge. Regardless of age, gender or educational level, the knowledge of Greeks is almost the same in relation to the depiction of plant species on coins and in periods before and after the euro. Although the fast pace of everyday life today most people are unaware of the existence of commemorative coins, illustrated with some plant species.

Scientific area: Botany

Key words: Coin illustrations, olive, laurel

ΔΗΛΩΣΗ ΕΡΓΟΥ

Η μεταπτυχιακή φοιτήτρια που εκπόνησε την παρούσα διπλωματική εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στη βάση των εξής παραγόντων: του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (μη-εμπορικός, μη κερδοσκοπικός, αλλά εκπαιδευτικός-ερευνητικός), της φύσης του υλικού που χρησιμοποιεί (τμήμα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες, κλπ.), του ποσοστού και της σημαντικότητας του τμήματος που χρησιμοποιεί σε σχέση με το όλο κείμενο υπό copyright και των πιθανών συνεπειών της χρήσης αυτής στην αγορά ή την γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου.

Η παρούσα διπλωματική εργασία εγκρίθηκε ομόφωνα από την τριμελή εξεταστική επιτροπή η οποία ορίστηκε από την Σ.Ε. του Π.Μ.Σ. του Τμήματος Δασολογίας και Δ.Φ.Π. του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, σύμφωνα με το νομό και τον εγκεκριμένο Οδηγό Σπουδών του Π.Μ.Σ. «Οικολογία και Διαχείριση Περιβάλλοντος». Τα μέλη της Επιτροπής ήταν:

1. Φωτιάδης Γεώργιος (Επιβλέπων)
2. Ταμπέκης Στέργιος (Μέλος)
3. Ζιάνης Δημήτριος (Μέλος)

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Τμήμα Δασολογίας και Δ.Φ.Π. του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, δεν υποδηλώνει αποδοχή των απόψεων της συγγραφέως.

Με την άδεια της, η παρούσα εργασία ελέγχθηκε από την Εξεταστική Επιτροπή μέσα από λογισμικό ανίχνευσης λογοκλοπής που διαθέτει το ΓΠΑ και διασταυρώθηκε η εγκυρότητα αλλά και η πρωτοτυπία της.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Π.Μ.Σ. «Οικολογία & Διαχείριση Φυσικού Περιβάλλοντος» του Τμήματος Δασολογίας & Δ.Φ.Π. του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών. Αποτελεί, στο ένα της μέρος, μια συνθετική εργασία καθώς αναμιγνύει τη βοτανική με την οικονομική και πολιτική κατάσταση της χώρας όπως και την ιστορική εξέλιξη των νομισματικών μονάδων και από την άλλη μια πρωτόλεια έρευνα για την παρατηρητικότητα και τη γνώση των Ελλήνων σε ότι αφορά την απεικόνιση φυτικών ειδών σε νομίσματα.

Ήδη από το προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών μου στο Τμήμα Δασοπονίας και Δ.Φ.Π. του πρώην Τ.Ε.Ι. Στερεάς Ελλάδας είχα αναγνωρίσει την κλίση και την αγάπη προς την βοτανική αλλά και τη γενικότερη ερμηνεία της βλάστησης. Η εργασία αυτή, άρχισε τον Οκτώβριο του 2023 με τον καθορισμό του θέματος, το οποίο αποτελεί έμπνευση και εξέλιξη της πτυχιακής μου εργασίας. Πρόκειται για μια ανάδειξη της επιρροής που ασκεί η βοτανική και το φυσικό περιβάλλον στην οικονομία μίας χώρας και συγκεκριμένα στην αποτύπωση φυτικών ειδών σε νομισματικές αξίες.

Με την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας θέλω να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα της μεταπτυχιακής μου διατριβής, Δρ Γεώργιο Π. Φωτιάδη. Τον ευχαριστώ για το ενδιαφέρον του, τις υποδείξεις του και τη συνεχή καθοδήγησή του σε όλες τις φάσεις της εργασίας αυτής, από τον καθορισμό του θέματος έως την τελική παρουσίασή του.

Τους καθηγητές Στέργιο Ταμπέκη και Δημήτριο Ζιάνη, μέλη της τριμελούς εξεταστικής επιτροπής, ευχαριστώ για το ενδιαφέρον τους, την εποικοδομητική κριτική τους και τις εύστοχες υποδείξεις τους.

Τέλος, ευχαριστώ ιδιαίτερα την οικογένειά μου, τον σύζυγό μου και κυρίως τα παιδιά μου Γιώργο και Ιωάννα για τη στήριξη και την υπομονή τους καθ' όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών καθώς και τους φίλους μου, για την ενεργή τους βοήθεια και συμπαράσταση για την αντιμετώπιση διαφόρων προβληματισμών κατά τη διάρκεια της μεταπτυχιακής μου διατριβής.

Η συγγραφέας

Παναγιώτα - Μαρία Τσαμπουκλή

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	i
ABSTRACT	ii
ΔΗΛΩΣΗ ΕΡΓΟΥ	iii
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	iv
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	vii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	viii
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
2. ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	3
2.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ	3
2.2. ΚΛΙΜΑ	3
2.3. ΓΕΩΛΟΓΙΑ	4
2.5 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	6
2.6 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ.....	6
3. ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	8
3.1. ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΦΥΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ	8
4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ – ΣΥΖΗΤΗΣΗ	9
4.1. ΑΠΟ ΤΟΝ ΦΟΙΝΙΚΑ ΣΤΟ ΕΥΡΩ	9
4.2. ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΑΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ.....	11
4.2.1 ΕΠΟΧΗ ΠΡΙΝ ΤΟ 1828.....	11
4.2.2 ΕΠΟΧΗ ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ (1828-1831)	12
4.2.3 ΕΠΟΧΗ ΒΑΣΙΛΙΑ ΌΘΩΝΑ (1832-1862)	13
4.2.4 ΕΠΟΧΗ ΒΑΣΙΛΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α΄ (1863-1913).....	14
4.2.5 ΕΠΟΧΗ ΒΑΣΙΛΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α΄ (1913-1922)	14
4.2.6 ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α΄ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (1924-1935).....	15
4.2.7 ΕΠΟΧΗ ΒΑΣΙΛΙΑ ΠΑΥΛΟΥ (1947-1964)	16
4.2.8 ΕΠΟΧΗ ΒΑΣΙΛΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Β΄ (1964-1973)	17
4.2.9 ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ (1976-2000)	18
4.2.10. ΙΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1819-1914	20
4.2.11 ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (1900- 1917).....	20
4.2.12 ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ (2000-μέχρι σήμερα)	21
4.2.12.1 ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ	22
4.2.12.2 ΣΥΛΛΕΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ	25
4.2.12.3 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ EUROPA STAR (2016-2020)	29
4.2.13 ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΕΘΝΟΣΗΜΟΥ ΣΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ	30
4.3. ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΑΝΑ ΦΥΤΙΚΟ ΕΙΔΟΣ	32
4.3.1 <i>Campanula saxatilis</i>	32
4.3.2 <i>Dianthus</i> sp.	33
4.3.3 <i>Fritillaria davisii</i>	34
4.3.4 <i>Hordeum vulgare</i>	35
4.3.5 <i>Iris hellenica</i>	36
4.3.6 <i>Laurus nobilis</i>	37
4.3.7 <i>Olea europaea</i>	38
4.3.8 <i>Papaver rhoeas</i>	39
4.3.9 <i>Pistacia lentiscus</i>	40
4.3.10 <i>Punica granatum</i>	41

4.3.11 <i>Quercus robur</i>	42
4.3.12 <i>Triticum</i> spp.	43
4.3.13 <i>Tulipa goulimy</i>	44
4.3.14 <i>Vitis vinifera</i>	45
4.4. ΓΝΩΣΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ	46
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	57
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	60

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 2.1 Χάρτης οριοθέτησης Περιφερειών της Ελλάδας	7
Εικόνα 4.1 Απεικόνιση κλαδιών ελιάς (<i>Olea europaea</i>) σε νόμισμα των 5 δραχμών	13
Εικόνα 4.2 Απεικόνιση κλαδιών δάφνης (<i>Laurus nobilis</i>) σε νόμισμα των 5 δραχμών	15
Εικόνα 4.3 Στεφάνι δάφνης (<i>Laurus nobilis</i>) σε νόμισμα των 10 λεπτών	16
Εικόνα 4.4 Απεικόνιση σε νόμισμα των 10 λεπτών σταφυλιού (<i>Vitis vinifera</i>) και των 20 λεπτών ελιάς (<i>Olea europaea</i>) αντίστοιχα	16
Εικόνα 4.5 Απεικόνιση κλαδί ελιάς (<i>Olea europaea</i>) σε νομισματική αξία των 20 λεπτών	17
Εικόνα 4.6 Απεικόνιση ελιάς (<i>Olea europaea</i>) σε νόμισμα των 20 δραχμών	18
Εικόνα 4.7 Απεικόνιση στεφάνι από κλαδί ελιάς (<i>Olea europaea</i>) σε νόμισμα των 500 δραχμών	19
Εικόνα 4.8 Απεικόνιση γλαύκας και κλαδί ελιάς (<i>Olea europaea</i>) στο νόμισμα του ενός ευρώ, αντιγραφή αθηναϊκού τετράδραχμου	21
Εικόνα 4.9 Απεικόνιση ελιάς (<i>Olea europaea</i>) σε αναμνηστικό κέρμα των 2 ευρώ, κυκλοφορίας 2011	22
Εικόνα 4.10 Απεικόνιση κλαδιών ελιάς (<i>Olea europaea</i>) σε αναμνηστικό κέρμα των 2 ευρώ, κυκλοφορίας 2013	23
Εικόνα 4.11 Απεικόνιση άνθος ροδιού (<i>Punica granatum</i>) σε αναμνηστικό νόμισμα των 2 ευρώ, κυκλοφορίας 2018	23
Εικόνα 4.12 Απεικόνιση κλαδιών δάφνης (<i>Laurus nobilis</i>) σε αναμνηστικό κέρμα των 2 ευρώ, κυκλοφορίας 2021	24
Εικόνα 4.13 Απεικονίζεται η τουλίπα γουλιμύ (Tulipa goulimygi) σε νομισματική αξία των 5 ευρώ	27
Εικόνα 4.14 Απεικονίζεται η ίρις η ελληνική (<i>Iris hellenica</i>) σε νομισματική αξία των 5 ευρώ	27
Εικόνα 4.15 Απεικονίζεται η καμπανούλα η βροχόφιλη (<i>Campanula saxatilis</i>) σε συλλεκτικό νόμισμα των 5 ευρώ	27
Εικόνα 4.16 Απεικόνιση εθνόσημου εντός κλαδιών δάφνης (<i>Laurus nobilis</i>)	31

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 4.1 Ποσοστά δείγματος με το βαθμό που θεωρούν τον εαυτό τους λάτρη της φύσης	46
Σχήμα 4.2 Ποσοστά σχετικά με την παρατήρηση στοιχείων της φύσης σε διάφορα αντικείμενα	47
Σχήμα 4.3 Ποσοστά σχετικά με την παρατήρηση φυτικού είδους σε ελληνικό νόμισμα	47
Σχήμα 4.4 Ποσοστά νομισματικών μονάδων που έχουν φιλοξενήσει κάποιο φυτικό είδος	47
Σχήμα 4.5 Ποσοστά γνώσης όψεων της πρώτης νομισματικής αξίας (φοίνικας)	48
Σχήμα 4.6 Ποσοστά δείγματος σχετικά με το φυτικό είδος που έφερε το πρώτο νόμισμα της Ελλάδας	48
Σχήμα 4.7 Ποσοστά γνώσης του δείγματος για την απεικόνιση φυτών σε αναμνηστικές εκδόσεις	49
Σχήμα 4.8 Ποσοστό φύλου των ερωτηθέντων	49
Σχήμα 4.9 Απεικόνιση ηλικιακών κατηγοριών όπου ανήκει το δείγμα	50
Σχήμα 4.10 Μορφωτικό επίπεδο δείγματος	50
Σχήμα 4.11 Οικογενειακό εισόδημα δείγματος	51
Σχήμα 4.12 Διαμόρφωση ποσοστών ανά ηλικιακές ομάδες που γνωρίζουν την ύπαρξη φυτικού είδους σε ελληνικό νόμισμα	51
Σχήμα 4.13 Ποσοστά ανά περιφέρεια που γνωρίζουν την ύπαρξη φυτικού είδους σε κάποιο νόμισμα	52
Σχήμα 4.14 Κατηγοριοποίηση φύλου σχετικά με τη γνώση εικονογραφίας φυτικού είδους σε νόμισμα της Ελλάδας	52
Σχήμα 4.15 Γνώση απεικόνισης κάποιου φυτού σε νόμισμα βάση το οικογενειακό εισόδημα	53
Σχήμα 4.16 Ποσοστά γνώσης εικονογραφίας φυτικού είδους σε νόμισμα ανάλογα το μορφωτικό επίπεδο	53

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η προέλευση των νομισμάτων με τη μορφή που τη γνωρίζουν οι άνθρωποι, αιώνες τώρα, αλλά και τι αυτά αντικατοπτρίζανε σε κάθε εποχή, ανάλογα με τις ανάγκες που υπήρχαν, εντοπίζεται στην αρχαία Ελλάδα. Κατά το πρώιμο στάδιο της ανθρωπότητας αναγνωρίζονται οι βασικές ανάγκες των ανθρώπων, όπως για παράδειγμα η στέγη, η ένδυση και φυσικά η εξασφάλιση της καθημερινής τροφής. Σταδιακά και με το πέρασμα των αιώνων από την εποχή που οι άνθρωποι ξεκινούν να ζουν σε ομάδες, προκειμένου να επιβιώσουν, παρουσιάζεται μια ακόμα σημαντική ανάγκη, αυτή της ανταλλαγής αγαθών ή υπηρεσιών αρχικά μόνο εντός των μελών της οικίας ομάδας (Λιάτα, 1996).

Σταδιακά από την αρχαιότητα η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και μετά τη σύσταση ομάδων, ο άνθρωπος δημιουργεί νέους τρόπους διασφάλισης των καθημερινών αναγκών. Έτσι λοιπόν στις πρώτες κοινωνίες, οι άνθρωποι ξεκινούν να καλλιεργούν χωράφια, να εκτρέφουν ζώα αλλά και να έχουν χρόνο ώστε να ανακαλύπτουν νέες τέχνες όπως την ξυλουργική και την ύφανση. Από το σημείο αυτό και έπειτα εμφανίζεται η πλειονότητα των αγαθών σε μία ομάδα, γεγονός που οδήγησε σε μεγάλα ταξίδια με σκοπό να ανακαλύψουν άλλες ομάδες και να προβούν σε ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών. Εικάζεται ότι το εν λόγω σύστημα ανταλλαγής αναπτύχθηκε γύρω στο 6000 π.Χ. και πιθανόν από φυλές της Μεσοποταμίας (Οικονομίδου, 1996).

Στην πραγματικότητα όμως το ανταλλακτικό εμπόριο ή ο αντιπραγματισμός, όπως αλλιώς λέγεται, δεν βασίζεται σε ακριβώς αξιοκρατικά κριτήρια καθώς με την αύξηση των ανθρωπίνων αναγκών εμφανίστηκαν διάφορες διαφωνίες που αφορούσαν τη μη καθιέρωση συγκεκριμένης αξίας για ένα προϊόν ή μια υπηρεσία. Για παράδειγμα αν ένας κυνηγός θα ήθελε να ανταλλάξει κρέας δεν ήταν καθορισμένο με πόσο σιτάρι θα έπρεπε να πάρει ως αντάλλαγμα. Το αποτέλεσμα μεταφέρεται στην έννοια «χρήμα» με τη μορφή του νομίσματος, η οποία ποικίλει από περιοχή σε περιοχή αλλά και χρονική περίοδο (Ζαρμπούτη, 1992).

Η λέξη νόμισμα έχει ετυμολογική ρίζα από τα νέμω>νόμος>νόμοι>νόμισμα και υποδηλώνει το νόμιμο και αναγνωρισμένο μέτρο ή μονάδα για τις εμπορικές συναλλαγές (Μαντουλίδης, 2009). Η επινόηση του νομίσματος αποδίδεται από τον Ηρόδοτο στη πόλη-κράτος Λυδία και την Ιωνία, περίπου λίγο μετά το 650 π.Χ., από όπου στη συνέχεια η διάδοση των νομισμάτων υιοθετήθηκε και από άλλες πόλεις. Το υλικό

για την κατασκευή του νομίσματος θα έπρεπε να είναι αναλλοίωτο στο χρόνο, να είναι εύχρηστο, με σταθερή αξία και για αυτό επιλέχθηκε το μέταλλο. Η Λιάτα (1996) αναφέρει ότι το νέο μέσο συναλλαγής μεταφερόταν εύκολα, διαιρούνταν σε κομμάτια μικρότερης αξίας και φυσικά δεν λάμβανε φθορές με την πάροδο του χρόνου. Τα πρώτα νομίσματα κατασκευάστηκαν από σίδηρο και χαλκό ενώ σημαντική ήταν και η παρουσία νομισμάτων κράμα χρυσού και αργυρού, δηλαδή ήλεκτρο, που βρισκόταν στην άμμο του Τμήλος και Λυδίας. Η μία πλευρά του νομίσματος είχε χαραγμένο το έμβλημα της πόλης ενώ η άλλη απεικόνιζε κάποιο μυθολογικό, θρησκευτικό ή οικονομικό σχέδιο (Οικονομίδου, 1996).

Η εικονογραφία των νομισμάτων αποτελούσε στην πραγματικότητα ένα έργο τέχνης για την εποχή, αλλά παράλληλα ήταν ο αντικατοπτρισμός της ιστορίας, του πολιτισμού αλλά και της κοινωνικο-οικονομικο-πολιτικής κατάστασης του κράτους. Οι εικονογραφικοί τύποι που σφραγίζουν τις όψεις του νομίσματος, παραπέμπουν στην εκδότρια αρχή και γίνονται μια σημαντική πηγή πληροφοριών. Ένα από τα πιο σημαντικά θέματα που εντοπίζει κάποιος στα αρχαία και νεότερα νομίσματα είναι η απεικόνιση της χλωρίδας των ιερών φυτών και βοτάνων, των απειλούμενων με εξαφάνιση φυτικών ειδών, καθώς και των διαφόρων εγχώριων προϊόντων, τα οποία ήταν και μία πηγή πλούτου και ευημερίας για τη χώρα (Οικονομίδου, 1996). Στις απεικονίσεις οι χαρακτές ήθελαν να αναδείξουν στοιχεία του πολιτισμού της συγκεκριμένης πόλης και της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου. Το ελληνικό νόμισμα είχε συνεχή ιστορική πορεία 2.600 ετών, από τον 6ο αιώνα π.Χ. έως το 1453 και επανήρθε το 1828 μέχρι και σήμερα, γεγονός που από μόνο του αποκαλύπτει τις σημαντικές αλλά και τις σκοτεινές στιγμές του ελληνισμού. Οι περίοδοι των ελληνικών νομισμάτων χωρίζονται σε τρεις: των αρχαίων, της εποχής του Βυζαντίου και της σύγχρονης εποχής.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάλυση των απεικονίσεων των νομισμάτων, που φιλοξενούν κάποιο φυτικό είδος στο σύγχρονο Ελληνικό κράτος, η συσχέτισή τους με την περίοδο που αυτά εμφανίστηκαν, όπως και η αναγνώριση και γνώση αυτών των απεικονίσεων από τους πολίτες.

2. ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΡΕΥΝΑΣ

2.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ

Η Ελλάδα (παλαιότερα Ελλάς και επίσημα Ελληνική Δημοκρατία) είναι χώρα που βρίσκεται στη νοτιοανατολική Ευρώπη, στο νοτιότερο άκρο της Βαλκανικής Χερσονήσου, στην Ανατολική Μεσόγειο (Σιόλας & Αλεξίου, 2010). Έχει μακρά και πλούσια ιστορία κατά την οποία άσκησε μεγάλη πολιτισμική επίδραση σε τρεις ηπείρους. Συνορεύει στα βορειοδυτικά με την Αλβανία, στα βόρεια με τη Βουλγαρία και την Βόρεια Μακεδονία και στα βορειοανατολικά με την Τουρκία. Η Ελλάδα βρίσκεται μεταξύ των παραλλήλων 34ο και 42ο του Βορείου ημισφαιρίου και βρέχεται από την Ανατολική Μεσόγειο. Στα ανατολικά βρίσκεται το Αιγαίο πέλαγος, στα δυτικά το Ιόνιο πέλαγος ενώ στα νότια το Λιβυκό πέλαγος (Βέκιος, 1994). Η έκταση της Ελλάδας είναι 131.957 τετραγωνικά χιλιόμετρα από τα οποία το 1/5 περίπου (25.042 τετραγωνικά χιλιόμετρα), αντιστοιχεί στα νησιά και το υπόλοιπο ποσοστό αποτελεί την ηπειρωτική περιοχή.

2.2. ΚΛΙΜΑ

Κλίμα είναι ο μέσος καιρός μιας περιοχής, που εκφράζεται με τις μέσες τιμές των μετεωρολογικών στοιχείων μιας χρονικής περιόδου, δηλαδή, μέσω κλιματικών στοιχείων. Παράγοντες που επηρεάζουν το κλίμα ή το μικροκλίμα ειδικότερα είναι η ηλικιακή ακτινοβολία, το γεωγραφικό πλάτος, τα θαλάσσια ρεύματα, ο υδρολογικός κύκλος, η βλάστηση, το ανάγλυφο, το υψόμετρο αλλά και οι αέριες μάζες (Βέκιος, 1994). Το κλίμα της Ελλάδας χαρακτηρίζεται ως μεσογειακό δηλαδή πρόκειται για μεταβατικό τύπο κλίματος μεταξύ της εύκρατης και της τροπικής ζώνης. Ουσιαστικά το μεσογειακό κλίμα χαρακτηρίζεται από ξηρά και θερμά καλοκαίρια αλλά και από υγρούς και ήπιους χειμώνες (Αναγνώστου, 1995). Σύμφωνα με την Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία (<http://www.emy.gr/>) η Ελλάδα παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία μικροκλιμάτων καθώς έχει έντονο ανάγλυφο, έντονη εναλλαγή ξηράς και θάλασσας, αλλά έχει και μεγάλα υψόμετρα στην ηπειρωτική χώρα από τις οροσειρές της, πάντα βέβαια στα πλαίσια του μεσογειακού τύπου κλίματος. Γενικότερα το κλίμα διακρίνεται σε τέσσερις βασικές κατηγορίες:

- i. Υγρό μεσογειακό, το οποίο παρατηρείται στη δυτική Πελοπόννησο, δυτική Ελλάδα, πεδινά και ημιορεινά της Ηπείρου.
- ii. Ξηρό μεσογειακό, κυρίως σε ανατολική Πελοπόννησο, Αττική, πεδινές περιοχές της Ανατολικής Στερεάς Κυκλάδες, Κρήτη και Δωδεκάνησα.
- iii. Ηπειρωτικό, σε δυτική Μακεδονία, βόρειος Έβρος και εσωτερικά υψίπεδα ηπειρωτικής Ελλάδας.
- iv. Ορεινό, κυρίως σε ορεινές περιοχές με υψόμετρο από 1500 – 2000 μέτρα περίπου σε Βόρειο Ελλάδα, Κεντρική Ελλάδα και στην Κρήτη.

Αυτή η ιδιαιτερότητα του κλίματος της Ελλάδας έχει ενισχύσει την ευφορία των εδαφών τα οποία θεωρούνται πλούσια σε πολλά συστατικά, γεγονός που από τα αρχαία χρόνια οδήγησε τους ανθρώπους να στραφούν προς τη γεωργία και την κτηνοτροφία για λόγους επισιτιστικούς αλλά και αργότερα για λόγους οικονομικούς (Αναγνώστου, 1995).

2.3. ΓΕΩΛΟΓΙΑ

Αρχικά ας αναφερθεί ότι ο εξωτερικός φλοιός της γης αποτελείται από πετρώματα, τα οποία είναι αυτοτελείς μάζες σε μεγάλες διαστάσεις. Τα πετρώματα αποτελούνται από ορυκτά, είτε από ένα όπως είναι το μάρμαρο που προέρχεται από τη μεταμόρφωση του ασβεστόλιθου, είτε από περισσότερα ορυκτά (Σαπουντζής, 1991). Γενικά η Ελλάδα έχει να παρουσιάσει μεγάλη ιστορία και γεωλογική εξέλιξη στην πάροδο των χρόνων, έχοντας να αναδείξει πολύπλοκη γεωλογική δομή με ποικιλία γεωλογικών σχηματισμών. Γεωλογικά η χώρα χωρίζεται στις παρακάτω γεωτεκτονικές ζώνες (Νικολάου, 2005):

- I. Μάζα Ροδόπης
- II. Σερβομακεδονική μάζα
- III. Περιροδοπική ζώνη
- IV. Ζώνη Αξιού
- V. Πελαγονική ζώνη
- VI. Αττικοκυκλαδική μάζα
- VII. Ζώνη Παρνασσού- Γκιώνας

- VIII. Ζώνη Ολωνού- Πίνδου
- IX. Ζώνη Γαβρόβου- Τριπόλεως
- X. Ιόνιος ζώνη
- XI. Ζώνη Παξών

Γενικότερα όμως τα πετρώματα χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες, οι οποίες είναι (Βέκιος, 1994; Παπανικολάου, 2020):

- i. Τα πυριγενή ή εκρηξιγενή, όπου στην Ελλάδα απαντώνται κυρίως σε Μακεδονία, Θράκη και Θεσσαλία, και σε νησιά του Αιγαίου πελάγους όπως είναι η Λέσβος, η Λήμνος και οι Κυκλάδες.
- ii. Τα ιζηματογενή πετρώματα, τα οποία αποτελούν και την πιο διαδεδομένη ομάδα πετρωμάτων στον ελλαδικό χώρο και
- iii. Τα μεταμορφωμένα πετρώματα είναι πολύ διαδεδομένα, με το πιο γνωστό το μάρμαρο καθώς προέρχεται από τη μεταμόρφωση του ασβεστόλιθου.

Παρατηρούνται διακυμάνσεις στις βροχοπτώσεις και στη θερμοκρασία με αποτέλεσμα την παρουσία πλούσιας βλάστησης σε κάποιες περιοχές. Έτσι σχηματίζονται οι εξής ζώνες βλάστησης (Αθανασιάδης 1986):

- 1) Ευμεσογειακή ζώνη (*Quercetalia ilicis*) - (Ζώνη αείφυλλων σκληρόφυλλων)
 - α) Υποζώνη *Oleo-Ceratonion* (ζώνη ελιάς – χαρουπιάς, Θερμο-μεσογειακή ζώνη)
 - β) Υποζώνη *Quercion ilicis* (αριάς [δρυός], Μεσο-μεσογειακή ζώνη)
- 2) Παραμεσογειακή ζώνη (*Quercetalia pubescentis-petraeae*) - (Υπέρ-μεσογειακή ή Ανωμεσογειακή ζώνη, ζώνη φυλλοβόλων δρυών)
 - α) Υποζώνη *Ostrygo-Carpinion orientalis*
 - β) Υποζώνη *Quercion frainetto-cerris*
- 3) Ζώνη δασών οξιάς-ελάτης (*Quercetalia pubescentis, Fagetalia*) - (Ορειο-μεσογειακή ζώνη)
 - α) Υποζώνη *Fagion sylvaticae (moesiaca)*
 - β) Υποζώνη *Abietion cephalonicae*
- 4) Ζώνη ψυχρόβιων κωνοφόρων (*Vaccinio-Picetalia*)
 - α) Υποζώνη *Pinion heldreichii*
 - β) Υποζώνη *Vaccinio-Piceion*

5) Ανωδασική ζώνη (Daphno-Festucetalia, Astragalo-Acantholimonetalia)

α) Υποζώνη Astragalo-Daphnion

β) Υποζώνη Junipero-Daphnion

Σε ότι αφορά την χλωρίδα της χώρας αξίζει να σημειωθεί ότι έχουν καταγραφεί περισσότερα από 6.000 είδη φυτών, από τα οποία ενδημικά θεωρούνται σχεδόν τα 1.278 (22,2%) (Dimopoulos et al. 2013).

2.5 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η Ελλάδα είναι πλούσια χώρα σε πολιτισμό και ιστορία χιλιάδων χρόνων, κατά τους οποίους κάνουν εμφάνιση κάπου το 650 π.Χ. και οι πρώτες νομισματικές μονάδες με σκοπό να αξιολογήσουν καλύτερα τις τιμές κατά το ανταλλακτικό εμπόριο. Πρέπει να αναφερθεί ότι η Ελλάδα έχει να παρουσιάσει αρκετές οικονομικές περιόδους, οι οποίες εξαρτώνται και από την πολιτική της κατάσταση, καθώς και σημαντικές εναλλαγές στη νομισματική μονάδα. Για παράδειγμα στην αρχαιότητα κάθε πόλη-κράτος μπορεί να είχε τη δική της νομισματική μονάδα. Στη σύγχρονη ιστορία, η σημαντικότερη ανοδική πορεία της οικονομίας, που έχει καταγραφεί, είναι μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο και τον Εμφύλιο. Πρόκειται για μια αναπτυσσόμενη χώρα με οικονομία βασισμένη κατά 80% στις υπηρεσίες και το υπόλοιπο ποσοστό διαμελίζεται στη βιομηχανία και τη γεωργία (<https://www.statistics.gr/>).

2.6 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

Οι Περιφέρειες στην Ελλάδα είναι 13, οι οποίες δημιουργήθηκαν με την εφαρμογή των Προγραμμάτων Καλλικράτης και Κλεισθένης αντίστοιχα, με ισχύ από την 1^η Σεπτεμβρίου 2019, όπου η χώρα διαιρέθηκε σε 13 περιφέρειες και 332 δήμους. Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία ως περιφέρειες λογίζονται δευτεροβάθμιοι αυτοδιοικούμενοι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης του ελληνικού κράτους.

Εικόνα 2.1 Χάρτης οριοθέτησης Περιφερειών της Ελλάδας,
(πηγή: https://stin-e-taxi.blogspot.com/2012/04/blog-post_4402.html)

3. ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1. ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΦΥΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ

Κατά τη διάρκεια των μηνών Μαΐου - Δεκεμβρίου του 2023 συγκεντρώθηκαν, παρατηρήθηκαν και φωτογραφήθηκαν νομίσματα από ιδιωτικές συλλογές παλαιών και νέων νομισμάτων. Ερευνήθηκαν ανεξαρτήτως από το γεγονός αν βρίσκονται ακόμα σε κυκλοφορία ή έχουν αποσυρθεί ή αν αποτελούν κάποια επετειακή έκδοση της χώρας. Τα στοιχεία που καταγράφονται προέρχονται κυρίως από βιβλία με ιστορικό ή κοινωνικό-οικονομικοπολιτικό χαρακτήρα και αποτελούν την κύρια πηγή πληροφόρησης. Σημαντικές πληροφορίες αντλήθηκαν και από σελίδες του διαδικτύου οι οποίες ενημερώνονται και χρησιμοποιούνται κατά κύριο λόγο από συλλέκτες νομισμάτων παλαιών ή νέων, ελληνικών ή ξένων.

Η Ελλάδα από την αρχαιότητα έχει να παρουσιάσει πληθώρα φυτικών απεικονίσεων στα κέρματα της. Σε ότι αφορά την απεικόνιση και αναγνώριση των φυτικών ειδών που κοσμούν τουλάχιστον μία όψη κάποιου νομίσματος, αναγνωρίστηκαν μέσω ειδικών συγγραμμάτων καθώς και μέσω σχετικής, με τη χλωρίδα (Tutin et al., 1968 – 1993; Αθανασιάδης, 1986; Strid and Tan, 1997; 2002; Κοράκης, 2015). Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν για το έτος κυκλοφορίας, το φυτικό είδος αλλά και τη νομισματική μονάδα κατηγοριοποιήθηκαν με δύο τρόπους.

Αρχικά γίνεται η καταγραφή και η ανάλυση του νομίσματος που φέρει κάποιο φυτικό είδος σε ποια ελληνική οικονομική περίοδο ανήκει και ταυτόχρονα γίνεται μια προσπάθεια συσχέτισης της χρονικής περιόδου και της φυτικής απεικόνισης.

Επιπλέον, κατά τη δεύτερη κατηγοριοποίηση αναλύεται η εξάπλωση και η ιστορική σημασία του φυτού και πως αυτό σχετίζεται με συγκεκριμένες νομισματικές μονάδες και οικονομικές περιόδους.

Παράλληλα, με τη χρήση 1300 ερωτηματολογίων (100 ανά κάθε περιφέρεια) έγινε διερεύνηση της γνώσης των πολιτών για την απεικόνιση των νομισμάτων, κυρίως σε ότι αφορά τα φυτικά είδη.

4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ – ΣΥΖΗΤΗΣΗ

4.1. ΑΠΟ ΤΟΝ ΦΟΙΝΙΚΑ ΣΤΟ ΕΥΡΩ

Στην ιστορία της ελληνικής οικονομίας από τη σύσταση του ελληνικού κράτους και μετέπειτα ο φοίνικας, η δραχμή και το ευρώ είναι οι νομισματικές μονάδες που βοήθησαν τη χώρα στις συναλλαγές της. Κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης του 1821, επικρατούσε νομισματικό χάος στην αγορά, καθώς οι συναλλαγές πραγματοποιούνταν είτε με ξένα νομίσματα, όπως το χρυσό τσεκίني Βενετίας, είτε με οθωμανικά όπως το γρόσι. Μέσω αυτής της κατάστασης ο Ιωάννης Καποδίστριας, πρώτος κυβερνήτης της Ελλάδας, φρόντισε να επισπευσθούν οι προσπάθειες για τη δημιουργία εθνικού νομίσματος. Τον Ιούλιο του 1828 η Δ΄ Εθνοσυνέλευση του Άργους πρότεινε, για νομισματική μονάδα, τον «φοίνικα» και με υποδιαίρεση το «λεπτό» (Γραμματικοπούλου, 2002; Κοκκινάκης, 1999; Λαζαρέτου και Αλογοσκούφης, 2002).

Σύμφωνα με τη μυθολογία ο φοίνικας αποτελεί ιερό πουλί των Αιγυπτίων, το οποίο όταν προαισθανόταν το τέλος του, κατασκεύαζε μία φωλιά και καιγόταν μέσα σε αυτή, αλλά από τις στάχτες του μπορούσε να αναγεννηθεί. Έτσι ερμηνεύτηκε ως σύμβολο της αναγέννησης της ζωής και της αθανασίας της ψυχής, ένα σύμβολο, που υπήρχε στο θυρεό της Φιλικής Εταιρείας, αλλά και στον Χριστιανισμό. Ο συμβολισμός ήταν προφανής, καθώς η Ελλάδα αναγεννιόταν ξανά και ξανά σε πολιτικό αλλά και οικονομικό επίπεδο με αποτέλεσμα στο τέλος του 1828 η χώρα να αποκτήσει τα πρώτα της νομίσματα. Η δολοφονία του Καποδίστρια και η έλευση στην εξουσία του Βασιλιά Όθωνα, σήμανε το τέλος του νομισματικού συστήματος που είχε δημιουργήσει ο πρώτος. Έτσι, με βασιλικό διάταγμα το 1833, καταργήθηκε ως νομισματική μονάδα ο φοίνικας και ορίστηκε ως νέο νόμισμα η «δραχμή» (Μπουντάλης 2016, Κοκκινάκης, 1999; Λαζαρέτου και Αλογοσκούφης, 2002).

Αξίζει να σημειωθεί ο τρόπος δημιουργίας των πρώτων νομισμάτων της σύγχρονης Ελλάδας. Συγκεκριμένα, ο Καποδίστριας πήρε δάνειο από τη Ρωσία με σκοπό να κόψει τα πρώτα κέρματα. Έστειλε στη Μάλτα τον Αλέξανδρο Κοντόσταυλο για την αγορά μηχανήματος κοπής και στη συνέχεια αγοράστηκαν κι άλλα από τη Μασσαλία, την Αγκόνα και τη Σύρο με σκοπό το καθένα να κάνει ξεχωριστό τύπο. Εγκαταστάθηκαν στην αυλή του Ιωάννη Καποδίστρια, με σκοπό τον όσο το δυνατόν καλύτερο έλεγχο της διαδικασίας (Κοκκινάκης, 1999).

Σχετικά με τη συγκέντρωση των μετάλλων, για να κοπούν τα νομίσματα αυτά, συγκεντρώθηκαν από νηοψίες πλοίων για το υλικό των αργυρών νομισμάτων, καθώς και από τα λάφυρα που περισυλλέχθηκαν από τους Τούρκους, κατά την Επανάσταση του 1821, για τα χάλκινα. Δυστυχώς όμως, λόγω κάποιων τεχνικών προβλημάτων, αλλά και λόγω της δολοφονίας του Ιωάννη Καποδίστρια, ο φοίνικας έμεινε για περίπου μία πενταετία πριν τον διαδεχθεί η δραχμή. Ο φοίνικας καταργήθηκε οριστικά τον Φεβρουάριο του 1833 και υποτιμήθηκε στο 93% της ονομαστικής του αξίας (Κοκκινάκης, 1999; Γραμματικοπούλου, 2002).

Η δραχμή αποτελούσε την αρχαιότερη νομισματική μονάδα, στην ιστορία της ανθρωπότητας. Με το ίδιο βασιλικό διάταγμα, όπου καθιερώθηκε η δραχμή ως το επίσημο νόμισμα της σύγχρονης πλέον Ελλάδας, τα νέα νομίσματα διαιρέθηκαν σε τρεις κατηγορίες: τα αργυρά, τα χρυσά και τα χάλκινα. Στο Μοναχό κόπηκαν οι πρώτες δραχμές και από το 1836 μέχρι και το 1858 τυπώνονταν στο Νομισματοκοπείο Αθηνών. Γενικά η δραχμή για την Ελλάδα και για την οικονομία της αποτελεί το μεγαλύτερο κεφάλαιο, καθώς πρόκειται για χώρα η οποία κατά καιρούς δεχόταν εισβολείς, οι οποίοι προσπαθούσαν να επιβάλουν ακόμα και τη νομισματική τους μονάδα (Μουζάκη, 2002).

Στις αρχές του 21^{ου}, ο πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης κάνει αίτηση για να ενταχθεί η Ελλάδα στη Οικονομική Νομισματική Ένωση (ONE) της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ένωσης (ΕΟΚ και μετέπειτα Ευρωπαϊκή Ένωση). Ημερομηνία ένταξης ορίστηκε 1^η Μαρτίου 2002 και η δραχμή μετά από 169 χρόνια κυκλοφορίας καταργήθηκε. Η ισοτιμία που ορίστηκε μεταξύ των δύο μονάδων ήταν 340,75 δραχμές προς ένα ευρώ (€). Το επίσημο νόμισμα των χωρών που ανήκουν στην Ευρωζώνη είναι πλέον το ευρώ, το οποίο εμφανίστηκε αρχές του 1999, ως λογιστικό νόμισμα, αντικαθιστώντας το υπάρχων λογιστικό νόμισμα ECU και κατάφερε σε ελάχιστα χρόνια να γίνει το νόμισμα για περίπου 350 εκατομμύρια ανθρώπους στην Ευρώπη. Το 2002 έγινε το εθνικό νόμισμα για δώδεκα χώρες, ενώ μέχρι σήμερα στην ευρωζώνη ανήκουν 20 χώρες από τις 27 που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση με την τελευταία είσοδο να είναι αυτή της Κροατίας τον Ιανουάριο του 2023. Το ευρώ που υποδιαιρείται σε 100 λεπτά (σέντ) είναι το δεύτερο μεγαλύτερο και το δεύτερο πιο ανταλλάξιμο νόμισμα στην αγορά συναλλάγματος μετά το αμερικανικό δολάριο (Λαζαρέτου και Αλογοσκούφης, 2002).

4.2. ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΑΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

Η Ελλάδα είναι χώρα με σημαντικές ιστορικές και πολιτικές στιγμές, γεγονός που συνέβαλε στη μη σταθερότητα της οικονομίας και κατά συνέπεια στη γρήγορη εναλλαγή νομισματικών μονάδων. Το ελληνικό νόμισμα καταγράφει μια πολυετή και ενδιαφέρουσα πορεία, που μπορεί κάλλιστα να μαρτυρήσει σε πολλές γενιές τις καλές, αλλά και τις δύσκολες στιγμές του κράτους σε όλα τα επίπεδα. Όπως έχει προαναφερθεί, η παρούσα εργασία ασχολείται με τα νομίσματα από το 1828 και έπειτα, δηλαδή, από τις οικονομικές εξελίξεις που πρόσφερε ο πρώτος κυβερνήτης της σύγχρονης ελεύθερης Ελλάδας.

4.2.1 ΕΠΟΧΗ ΠΡΙΝ ΤΟ 1828

Αναφορικά, η πρώτη περίοδος αφορά τα αρχαία νομίσματα, που χρονολογούνται περίπου το 650 π.Χ. ως το 491 μ.Χ. και αποτελούν την αρχή της νομισματικής μονάδας, με απεικονίσεις θρησκευτικού, θεραπευτικού ή οικονομικού χαρακτήρα στη μια όψη και συνήθως το έμβλημα της κάθε πόλης ή χώρας στην άλλη (Howgego, 1995).

Έπειτα, διακρίνεται η Βυζαντινή εποχή, η οποία αρχίζει το 491 μ.Χ. μέχρι και το 1453 μ.Χ. Ουσιαστικά, το 498 μ.Χ., προσδιορίζεται η αρχή της βυζαντινής νομισματοκοπίας καθώς δημιουργείται ο «φόλλις» που αποτελούσε ένα βαρύ χάλκινο νόμισμα. Η βυζαντινή νομισματική ιστορία μπορεί να χωριστεί σε διάφορες περιόδους, καθώς πάντα η οικονομία επηρεαζόταν και συνεχίζει μέχρι και σήμερα να επηρεάζεται από πολιτικά και ιστορικά γεγονότα. Έπειτα η Ελλάδα βρισκόταν σε δυσμενής συνθήκες μέχρι και την απελευθέρωση της, και στη συνέχεια προσπαθώντας τη δημιουργία ενός νέου κράτους βασιζόμενο σε γερά θεμέλια (Γεωργιάδης 2008).

Η πρώτη απόπειρα κοπής ελληνικού νομίσματος άρχισε τον Μάρτιο του 1822 με το Νόμο 6, ο οποίος προέβλεπε την κοπή 80 αργυρών αναμνηστικών νομισμάτων, τα οποία θα λάμβαναν τα μέλη του Βουλευτικού. Ένα μήνα αργότερα και με το Νόμο 9 αποφασίστηκε να κοπούν νομίσματα για τις ανάγκες των συναλλαγών. Ειδικότερα, προβλεπόταν η συγκέντρωση του χρυσού και του αργυρού από μοναστήρια και εκκλησίες, καθώς και η απαγόρευση εξαγωγής αυτών ακόμα και από επαρχία σε επαρχία, με αποτέλεσμα τη δυσαρέσκεια αρκετών και την κατάρρευση της ιδέας (Αλογοσκούφης, 2021).

4.2.2 ΕΠΟΧΗ ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ (1828-1831)

Ο Ιωάννης Καποδίστριας έφθασε στην Ελλάδα αρχές του 1828, ως κυβερνήτης σε μια μεταβατική περίοδο, όπου η χώρα τελούσε υπό την προστασία των Μεγάλων Δυνάμεων, με υποχρέωση την ανόρθωση της. Εκτός όλων των άλλων αποφάσεων, που έλαβε, πήρε και την πρωτοβουλία για την κοπή χαρτονομισμάτων και νομισμάτων, με σκοπό να τοποθετήσει γερές βάσεις στην ελληνική οικονομία και παράλληλα τη διακοπή της ποικιλόμορφης κυκλοφορίας νομισματικών μονάδων, όπως για παράδειγμα το τουρκικό γρόσι ή τα ισπανικά δίστηλα. Με τη βοήθεια εξωτερικού δανείου, αγόρασε παλαιά μηχανή κοπής νομισμάτων, δημιουργώντας αργότερα το πρώτο νομισματοκοπείο στην Αίγινα και καθιερώνοντας ως νομισματική μονάδα τον φοίνικα (Κοκκινάκης, 1999).

Η Ελλάδα παρόλο τις μεγάλες αλλαγές που βιώνει εκείνη την εποχή, δεν παύει να κυριαρχείται από μία φτωχή αγροτική οικονομία, αποτέλεσμα έλλειψης κεφαλαίου και υποδομών, λόγω και της ιδιαίτερης μορφολογίας του εδάφους και φυσικά έλλειψης βιομηχανικής τεχνογνωσίας. Έχοντας τη γνώση όλων αυτών, ο Ιωάννης Καποδίστριας προσπάθησε να αναβαθμίσει την οικονομία μέσω της γεωργίας, παροτρύνοντας μάλιστα τους γεωργούς να προβούν στην καλλιέργεια της πατάτας (Παπαϊωάννου, 2008).

Τα πρώτα νομίσματα ήταν μονάδες του 1 λεπτού, των 5, 10 και 20 λεπτών και το υλικό κατασκευής ήταν ο χαλκός, καθώς και του 1 φοίνικα από ασήμι. Όλα τα κέρματα έφεραν τις ίδιες απεικονίσεις και στις δύο όψεις τους. Συγκεκριμένα, στη μία όψη έφεραν το εθνόσημο του ελληνικού κράτους, που αποτελούνταν από το μυθολογικό πουλί φοίνικα και έφερε την επιγραφή «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ». Ο φοίνικας συμβολίζει τη δύναμη των ανθρώπων να αναγεννιούνται από άσχημες καταστάσεις και να γίνονται ακόμα πιο δυνατοί. Στην πίσω όψη έφερε την κυκλική επιγραφή «ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ Ι.Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ» ενώ αναγραφόταν και η χρονολογία κοπής. Επίσης στο κέντρο αναγραφόταν η νομισματική του αξία, που περικλυζόταν από ένα κλαδί ελιάς (*Olea europaea*) και ένα κλαδί δάφνης (*Laurus nobilis*) ως σύμβολο δόξας και τιμής για τη χώρα, που μπορεί και προσπαθεί να ξανασταθεί περήφανη και όρθια και φυσικά ελεύθερη. Στις 27 Σεπτεμβρίου 1831, ο Ιωάννης Καποδίστριας, δολοφονήθηκε και για την Ελλάδα επανήλθε πάλι μια περίοδος αναρχίας και αστάθειας (Γραμματικοπούλου, 2002). Πρέπει να τονιστεί ότι η ελιά, ως σύμβολο, έχει χρησιμοποιηθεί σε απεικονίσεις νομισμάτων χωρών, που μπορεί να μην έχουν ελιές όπως στη Σουηδία (Τσαμπουκλή, 2009).

4.2.3 ΕΠΟΧΗ ΒΑΣΙΛΙΑ ΌΘΩΝΑ (1832-1862)

Μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια στη χώρα όλα είχαν αρχίσει να χάνουν την σταθερότητα τους και κυρίως η πολιτική εξουσία. Έτσι, οι Προστάτιδες Δυνάμεις, επέβαλαν στον Όθωνα, να διατελέσει βασιλιάς, παρόλο που ήταν ανήλικος. Κατά τη διάρκεια της Αντιβασιλείας προωθήθηκαν μέτρα στην εσωτερική οργάνωση του κράτους. Σε ότι αφορά την οικονομία της χώρας, αντικαταστάθηκε ο φοίνικας και καθιερώθηκε, μέσω Βασιλικού Διατάγματος τον Φεβρουάριο του 1833, η δραχμή ως επίσημη νομισματική μονάδα του σύγχρονου Ελληνικού κράτους. Το νέο νόμισμα είχε βάρος 4,477 gr, από τα οποία το 90% ήταν καθαρό ασήμι ενώ το υπόλοιπο ποσοστό αποτελείτο από χαλκό (Γραμματικοπούλου, 2002).

Ως υποδιαίρεσεις της δραχμής ορίστηκαν τα χάλκινα 1, 2, 5 και 10 λεπτά, τα ασημένια 5, 1, $\frac{1}{4}$ και $\frac{1}{2}$ δραχμής, καθώς και τα χρυσά των 20 και 40 δραχμών, τα οποία κόπηκαν από τρία διαφορετικά νομισματοκοπεία. Από αυτά, οι μονάδες των χάλκινων νομισμάτων, έφεραν στη μία τους όψη τον ελληνικό βασιλικό θυρεό και στην άλλη κυκλικό στεφάνι δάφνης (*Laurus nobilis*) και στη μέση αναγραφόταν η αξία και η χρονολογία κοπής.

Επιπλέον, τα ασημένια και τα χρυσά νομίσματα, στη μία όψη έφεραν την κεφαλή του βασιλιά Όθωνα με τίτλο «ΌΘΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ», ενώ στην πίσω απεικονιζόταν ο βασιλικός θυρεός ανάμεσα σε κλαδιά ελιάς (*Olea europaea*) και στο κάτω μέρος η αξία και το έτος κοπής (Εικόνα 4.1). Σε όλα τα κέρματα παρατηρείται η ύπαρξη φυτικών στοιχείων, που υποδήλωναν τη δόξα και την ευημερία της χώρας (Κοκκινάκης, 1999; Στασινόπουλος, 2002).

Εικόνα 4.1 Απεικόνιση κλαδιών ελιάς (*Olea europaea*) σε νόμισμα των 5 δραχμών.

4.2.4 ΕΠΟΧΗ ΒΑΣΙΛΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α΄ (1863-1913)

Το 1862 ο βασιλιάς Όθωνας θέλησε να αποχωρήσει, με αποτέλεσμα οι προστάτιδες δυνάμεις (Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία) να αναθέσουν το δύσκολο έργο της διακυβέρνησης της Ελλάδας στον βασιλιά Γεώργιο Α΄ και να εντάξουν τη χώρα στη Λατινική νομισματική ένωση το 1868, όπου και τέθηκαν σε εφαρμογή προδιαγραφές για τη διάσταση και το μίγμα των μετάλλων για τα αργυρά νομίσματα (Μπουντάλης, 2016; Γραμματικοπούλου, 2002).

Οι απεικονίσεις των νομισμάτων από τη μία όψη έφεραν την κεφαλή του βασιλιά Γεωργίου Α΄, σε δυο διαφορετικές εικονογραφήσεις. Συγκεκριμένα, την περίοδο 1863-1874 εικονιζόταν νέος, ενώ μετά το 1874 οι κοπές νομισμάτων τον απεικόνιζαν μεγαλύτερο και με μουστάκι. Στη πίσω όψη οι μονάδες των 1, 2, 5 και 10 λεπτών καθώς και των 10 δραχμών αναγράφουν την αξία, η οποία βρίσκεται εντός ενός στεφανιού σχηματισμένο από κλαδιά δάφνης (*Laurus nobilis*). Επίσης, στο κέρμα των 20 λεπτών, που κόπηκε το 1894 στο Παρίσι, στην πίσω όψη αναγράφεται η οικονομική του αξία εντός κλαδιών δάφνης (*Laurus nobilis*). Παρόμοια απεικόνιση έχουν και τα χρυσά νομίσματα των 5 και 10 δραχμών με ημερομηνία κοπής το 1876.

4.2.5 ΕΠΟΧΗ ΒΑΣΙΛΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α΄ (1913-1922)

Τα νομίσματα μετά τη δολοφονία του βασιλιά Γεωργίου Α΄, στη Θεσσαλονίκη, αντιστοιχούν στην περίοδο όπου βασιλιάς της Ελλάδας διατέλεσε ο γιός του Κωνσταντίνος Α΄. Η περίοδος ήταν δύσκολη και φτωχή σε έκδοση νομισμάτων, καθώς υπήρχε η εμπλοκή της χώρας στους Βαλκανικούς πολέμους, καθώς και στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Γραμματικοπούλου, 2002).

Νομίσματα κόπηκαν το 1921 και 1922 των μονάδων 50 και 10 λεπτών αντίστοιχα, τα οποία στη μία τους όψη αναγραφόταν «Βασιλεύς της Ελλάδος», έφερε βασιλικό θυρεό και την ημερομηνία κοπής, ενώ στην πίσω όψη απεικονιζόταν η αξία του κέρματος μαζί με κλαδί δάφνης (*Laurus nobilis*). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι λόγω της Μικρασιατικής καταστροφής το 1922, η τιμή του χαλκού εκτοξεύτηκε στα ύψη, με αποτέλεσμα η πλειοψηφία των κερμάτων των 50 λεπτών να μην κυκλοφορήσουν ποτέ, αφού έλιωσαν με σκοπό τη χρήση του χαλκού σε άλλους τομείς (Τζαμάλης, 1981).

4.2.6 ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α΄ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (1924-1935)

Το 1924, ύστερα από δημοψήφισμα, το πολίτευμα της Ελλάδας μετατρέπεται σε αβασίλευτη δημοκρατία, ως μια προσπάθεια διασύνδεσης με το απώτερο και εγγύτερο παρελθόν της χώρας, το οποίο διαφαίνεται και μέσω των απεικονίσεων των νομισμάτων. Κάνουν επανεμφάνιση θεότητες της κλασικής ελληνιστικής περιόδου, καθώς και ο καποδιστριακός φοίνικας. Γενικά, η θεματολογία της περιόδου, αντλείται από την αρχαιότητα. Παρατηρείται, ότι στο κέρμα των 10 δραχμών απεικονίζεται στη μπροστινή όψη παράσταση της θεάς Δήμητρας, αντιγραφή από σπάνιο στατήρα της Δελφικής Αμφικτυονίας, ενώ στην πίσω όψη υπάρχει απεικόνιση κριθαριού (*Hordeum vulgare*), που αποτελεί πιστή αντιγραφή από στατήρα του Μεταποντίου του 4^{ου} αιώνα π.Χ. (Μπουντάλης, 2016; Γραμματικοπούλου, 2002; Λαζαρέτου και Αλογοσκούφης, 2002).

Εντυπωσιακό είναι το γεγονός ότι κόβετε νόμισμα, που φέρει τον καποδιστριακό φοίνικα, ύστερα από πολλά χρόνια. Πρόκειται για το πεντάδραχμο κοπής 1930 στο νομισματοκοπείο του Λονδίνου, που κατασκευάστηκε από νίκελ. Πρόκειται για τιμητική για την εποχή απεικόνιση, υπενθυμίζοντας τα 100 χρόνια ελευθερίας του έθνους (1830-1930), φέροντας στη μία του όψη το εθνόσημο της εποχής Καποδίστρια, που ήταν το πουλί φοίνικας (Γραμματικοπούλου, 2002) και στην πίσω όψη δύο κλαδιά δάφνης (*Laurus nobilis*) που περικλείουν την νομισματική αξία (Εικόνα 4.2). Πάντως, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως το πρώτο νεοελληνικό νόμισμα, με αναμνηστικό χαρακτήρα- κανονικής κοπής και κυκλοφορίας (Δημητριάδης κ.α., 2007).

Εικόνα 4.2 Απεικόνιση κλαδιών δάφνης (*Laurus nobilis*) σε νομισματική μονάδα των 5 δραχμών.

4.2.7 ΕΠΟΧΗ ΒΑΣΙΛΙΑ ΠΑΥΛΟΥ (1947-1964)

Τα μεγάλα και άλυτα εσωτερικά προβλήματα της χώρας, οδήγησαν το 1935, στην κατάργηση της δημοκρατίας και στην επαναφορά της βασιλείας με καθοδηγητή τον βασιλιά Παύλο. Η Ελλάδα για μία ακόμα φορά, το 1954, απεικονίζει την κατάσταση της στα πρώτα μετακατοχικά κέρματα. Τα νομίσματα των 5, 10 και 20 λεπτών είχαν κατασκευαστεί από αλουμίνιο, με μια οπή στη μέση (Μπουντάλης, 2016; Γραμματικοπούλου, 2002; Λαζαρέτου και Αλογοσκούφης, 2002) και έφεραν στην μπροστινή όψη ένα στεφάνι δάφνης (*Laurus nobilis*) και βασιλικό στέμμα (Εικόνα 4.3).

Εικόνα 4.3 Στεφάνι δάφνης (*Laurus nobilis*) σε νόμισμα των 10 λεπτών.

Στην άλλη τους όψη φέρουν κριθάρι (*Hordeum vulgare*), σταφύλι (*Vitis vinifera*) και ένα κλαδί ελιάς (*Olea europaea*) αντίστοιχα (Εικόνα 4.4). Οι συμβολισμοί είναι προφανείς καθώς δηλώνεται η ανάπτυξη της οικονομίας, μέσω της πρωτογενούς παραγωγής, η πολιτική σταθερότητα αλλά και η ιστορική συνέχιση.

Εικόνα 4.4 Απεικόνιση σε νόμισμα 10 λεπτών σταφυλιού (*Vitis vinifera*) και σε 20 λεπτών ελιάς (*Olea europaea*) αντίστοιχα.

Πρέπει να τονιστεί ότι σε άλλες χώρες της Ευρώπης παρατηρείται η τάση απεικόνισης σημαντικών φυτικών ειδών, για τη διατροφή και την οικονομία, όταν υπάρχει δύσκολη οικονομική περίοδος (π.χ. το κριθάρι, το σιτάρι κλπ.). Στην Ελλάδα δεν φαίνεται να υπάρχει μια τέτοια αντίστοιχη τάση.

4.2.8 ΕΠΟΧΗ ΒΑΣΙΛΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Β΄ (1964-1973)

Ο Κωνσταντίνος Β΄, ήταν γιός του βασιλιά Παύλου και τον διαδέχτηκε στον θρόνο, κυβερνώντας τη χώρα από το 1964 μέχρι και τον Ιούνιο του 1973. Το 1966 κυκλοφόρησαν τα πρώτα νομίσματα, με το πορτραίτο του βασιλιά Κωνσταντίνου Β΄, τα οποία έχουν αρκετά κοινά σημεία με αυτά που κυκλοφορούσαν κατά την περίοδο της βασιλείας του Παύλου, τα οποία φιλοτεχνήθηκαν από τον Β. Φαληρέα. Οι πολιτικές εξελίξεις διαδέχονταν η μία την άλλη, καθώς ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β΄ προέβη σε αντισυνταγματική δράση, για την ανατροπή της κυβέρνησης του Γεωργίου Παπανδρέου. Τον Απρίλιο του 1967, κατέφυγε στο εξωτερικό και στην Ελλάδα επήλθε η κατάλυση του δημοκρατικού πολιτεύματος και η υποβολή της δικτατορίας. Μέχρι το 1970 υπάρχουν τα τελευταία νομίσματα που αποτυπώνουν σε όψη τους τον βασιλικό θυρεό, ενώ γεγονός της εποχής αποτελούν τα εγκαίνια του νομισματοκοπείου Αθηνών το 1972 (Μπουντάλης, 2016; Γραμματικοπούλου, 2002; Λαζαρέτου και Αλογοσκούφης, 2002).

Αξιοσημείωτη είναι η έκδοση των 20 λεπτών το 1973 από το νέο πια εγχώριο νομισματοκοπείο. Στην Εικόνα 4.5 εμφανίζεται κλαδί ελιάς (*Olea europaea*) με έντονα σχεδιασμένους μεγάλους καρπούς και η αναγραφή στην κορυφή της αξίας του.

Εικόνα 4.5 Απεικόνιση κλαδί ελιάς (*Olea europaea*) σε νομισματική αξία των 20 λεπτών.

Η απεικόνιση ήθελε να δώσει έμφαση και βάρος στην αγροτική οικονομία της χώρας, που αποτελεί ένα τεράστιο κεφάλαιο για τις εξελίξεις σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο. Επίσης, συνδυασμένο με την κοινή όψη η οποία έφερε τον φοίνικα, ήθελε να τονίσει την ανάκαμψη της ελληνικής κατάστασης μέσα από τη δικτατορία του Παπαδόπουλου. Παρόλο όμως που η δημοκρατία επανήλθε, τα κέρματα κυκλοφόρησαν μέχρι το 1976 (Γραμματικοπούλου, 2002).

4.2.9 ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ (1976-2000)

Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής ορίζεται ως η αρχή της μεταπολίτευσης στην Ελλάδα, συνοδευόμενη από τη μεγάλη αλλαγή στο καθεστώς της χώρας, καθώς ουσιαστικά το βράδυ της 23^{ης} Ιουλίου 1974 αφήνει στην ιστορία της τη δικτατορία και γράφει νέα ιστορία, μέσω του δημοκρατικού καθεστώτος. Εντός αυτής της περιόδου, ανήκει και το μεγάλο επίτευγμα της ένταξης της Ελλάδας στη Νομισματική και Οικονομική Ένωση της Ευρώπης (ΕΟΚ) και την παράλληλη υιοθέτηση της κοινής νομισματικής μονάδας, που είναι το ευρώ το 2001 (Λαζαρέτου και Αλογοσκούφης, 2002).

Οι όψεις των κερμάτων, από το 1974 μέχρι και το 2000, παραθέτουν μία σειρά σύγχρονων ιστορικών γεγονότων από διάφορους κλάδους όπως είναι η οικονομία, η επιστήμη, ο αθλητισμός και ο πολιτισμός. Δημιουργώντας την πεποίθηση ότι αφήνει στο παρελθόν όλα τα δυσάρεστα κοινωνικά, πολιτικά αλλά και οικονομικά δρώμενα, προσπαθεί να δημιουργήσει μια μεταπολίτευση βασισμένη στην ελευθερία και στην ανάπτυξη της χώρας. Γενικά, ο διάκοσμός τους, συμβολίζει την πρωτογενή παραγωγή και τη ναυτική δύναμη, που θα οδεύσουν τη χώρα στην ανάπτυξη, καθώς και ιστορικά πρόσωπα που βοήθησαν στην απελευθέρωση της χώρας, αλλά και στον τομέα των επιστημών αντίστοιχα (Γραμματικοπούλου, 2002).

Πρόκειται για περίοδο, όπου εντάσσονται στην αγορά νομίσματα με υπόβαθρο τη μεταπολίτευση και την ιδέα της Δημοκρατίας (Λαζαρέτου και Αλογοσκούφης, 2002). Σε διαχρονική κοπή του 1990 – 2000, η αξία των είκοσι δραχμών, φέρει την προτομή του ποιητή Διονύσιου Σολωμού, ενώ στην πίσω όψη απεικονίζεται η οικονομική αξία μαζί με κλαδί ελιάς (*Olea europaea*), ως σύμβολο δόξας για τον μεγάλο ποιητή και το τεράστιο έργο έχει προσφέρει στην χώρα (Εικόνα 4.6).

Εικόνα 4.6 Απεικόνιση ελιάς (*Olea europaea*) σε νόμισμα των 20 δραχμών.

Το 2000 για πρώτη φορά σημειώνεται κοπή νομισμάτων αξίας 500 δραχμών, αφιερωμένα στους Ολυμπιακούς Αγώνες που θα γινόντουσαν το 2004 στην Ελλάδα. Αυτή η ξεχωριστή σειρά, αποτελείται από έξι νομίσματα, τα οποία σε κοινή τους όψη φέρουν την επιγραφή «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ», τη νομισματική αξία, το σύμβολο των Ολυμπιακών Αγώνων, καθώς και τον κότινο (Εικόνα 4.7) (Δημητριάδης κ.α., 2007). Κότινος ήταν το στεφάνι από κλαδί ελιάς (*Olea europaea*), με το οποίο στεφάνωναν τον νικητή στους Ολυμπιακούς αγώνες και η παράδοση ήθελε ένα αγόρι, που είχε στη ζωή και τους δυο του γονείς να κόβει τα κλαδιά από δέντρα που ήταν κοντά στο ναό του Δία με χρυσό ψαλίδι (Μπάουμαν, 1999).

Εικόνα 4.7 Απεικόνιση στεφάνι από κλαδί ελιάς (*Olea europaea*) σε νόμισμα των 500 δραχμών.

Σε ότι αφορά τις άλλες όψεις, παρουσιάζονται θέματα, τα οποία ανήκουν σε τρεις ενότητες, από τις οποίες η κάθε μία περιλαμβάνει δύο νομίσματα. Η πρώτη ενότητα, αναφέρεται στους αρχαίους Ολυμπιακούς Αγώνες και απεικονίζει στο πρώτο κέρμα της είσοδο (κρύπτη) του σταδίου της Αρχαίας Ολυμπίας και στο δεύτερο τον Ολυμπιονίκη Διαγόρα. Η δεύτερη ενότητα, είναι αφιερωμένη στην αναβίωση των Αγώνων απεικονίζοντας πορτρέτα του Δημήτρη Βικέλα και του Βαρώνου Πιερ ντε Κουμπερτέν, προέδρου και γραμματέα αντίστοιχα, της πρώτης Ολυμπιακής επιτροπής, ενώ το δεύτερο νόμισμα διακοσμείται από τον Ολυμπιονίκη Μαραθώνιου δρόμου Σπύρο Λούη. Τέλος, η τρίτη ενότητα έχει ως θεματολογία τους σύγχρονους αγώνες και παρουσιάζει παράσταση της Αφής της Ολυμπιακής Φλόγας και στο τελευταίο, ουσιαστικά, νόμισμα, υπάρχει η απεικόνιση ενός αναμνηστικού μεταλλίου του 1896 με θέμα τη Νίκη, έργο του Νικηφόρου Λύτρα (Γραμματικοπούλου, 2002).

4.2.10. ΙΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1819-1914

Η Ιόνιος Πολιτεία, ήταν ελληνικό ημιαυτόνομο κράτος και προτεκτοράτο του Ηνωμένου Βασιλείου στο Ιόνιο Πέλαγος από το 1815 και για σχεδόν πενήντα χρόνια. Ως νομισματική μονάδα επικράτησε ο οβολός μέχρι το 1863, αντικαθιστώντας τους τούρκικους παράδες και τη γαζέτα ιονίου, σε ευρεία κυκλοφορία. Σε επίσημη κοπή του 1819 στις νομισματικές αξίες των 1 και 2 λεπτών καθώς και 1 και 2 οβολών (Κοκκινάκης, 1999; Στασινόπουλος, 2002) απεικονίζεται στη μία όψη έναν εραλδικό λέοντα με την επιγραφή «ΙΟΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ», ενώ στην άλλη όψη αναγράφει τη λέξη «BRITANNIA». Πρόκειται για απεικόνιση επηρεασμένη από την βρετανική νομισματοκοπία καθώς διακρίνεται η εθνική προσωποποίηση της Βρετανίας ως γυναίκα πολεμίστριας, η οποία είναι καθιστή σε μια ασπίδα και στα χέρια της κρατάει μια τρίαινα, ενώ στο άλλο κλαδί δάφνης (*Laurus nobilis*). Τονίζοντας ως πολεμίστρια τους αγώνες των ανθρώπων μέσω ξηράς (ασπίδα) και θάλασσας (τρίαινα) αλλά και τις νίκες, που κατάφεραν με το κλαδί δάφνης (*Laurus nobilis*). Επίσης, στο κέρμα των 30 λεπτών, του οποίου η κοπή ξεκίνησε το 1834 και διήρκεσε μέχρι και το 1862, απεικονίζεται στην πίσω όψη η νομισματική αξία ανάμεσα σε δεμένα κλαδιά ποδισκοφόρου δρυς (*Quercus robur*). Πιθανότατα απεικόνιση επηρεασμένη από την έντονη εξάπλωση του είδους στα νησιά του Ιονίου πελάγους. Πρέπει να τονιστεί ότι η ποδισκοφόρος δρυός αποτελεί την πιο κοινή απεικόνιση σε νομίσματα της Γερμανίας, τόσο στα Μάρκα όσο και στα Ευρώ (Τσαμπουκλή 2009).

4.2.11 ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (1900- 1917)

Το 1898 στην Κρήτη λήγει πια η Οθωμανική Αυτοκρατορία, αναλαμβάνοντας ο πρίγκιπας Γεώργιος καθήκοντα ύπατου αρμοστή στη νεοσύστατη αυτή πολιτεία. Μια από τις αλλαγές του, ήταν η κοπή νέων δραχμών ώστε να αντικαταστήσουν τα τούρκικα κέρματα ήδη κυκλοφορούσαν (Κοκκινάκης, 1999; Στασινόπουλος, 2002). Παρατηρείται ότι στις μονάδες των 1, 2, 5, 10 και 20 λεπτών με χρονολογίες κοπής 1900 και 1901, απεικονίζεται στην κύρια όψη βασιλική κορώνα αναγράφοντας κυκλικά «ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ», ενώ στην πίσω φέρουν την νομισματική τους αξία πλαισιωμένη από κλαδί δάφνης (*Laurus nobilis*) και κλαδί ελιάς (*Olea europaea*), ως σύμβολα δόξας και τιμής για τους αγώνες που δόθηκαν για την μεγάλη στιγμή της απελευθέρωσης και της ανεξαρτησίας.

4.2.12 ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ (2000-μέχρι σήμερα)

Μια νέα εποχή σε οικονομικές συναλλαγές, αλλά και αξία ελληνικών χρημάτων, ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2002 και διαρκεί μέχρι σήμερα. Η Ελλάδα εντάσσεται στην ευρωζώνη και αποκτά την κυκλοφορία κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος, το ευρώ. Σε ότι αφορά τα κέρματα έχουν την μία όψη κοινή για όλες τις χώρες, ενώ η ελληνική πίσω όψη αποτελεί σχέδιο του Γεώργιου Σταματόπουλου. Το σύμβολο του ευρώ (€) είναι εμπνευσμένο από το ελληνικό γράμμα «έψιλον», το αρχικό της λέξης Ευρώπης, από την αρχαία ελληνική μυθολογία. Επίσης οι δύο παράλληλες γραμμές συμβολίζουν τη σταθερότητα του ευρώ, αυτή που μπορεί να προσφέρει η Ευρωπαϊκή Ένωση, στις εντασσόμενες χώρες της (Λαζαρέτου και Αλογοσκούφης, 2002).

Σύμφωνα με τον Μπάουμαν (2004) ένα από τα σημαντικότερα νομίσματα στον κόσμο αποτελεί το αθηναϊκό τετράδραχμο που κυκλοφόρησε πριν από 2000 χρόνια και απεικόνιζε την γλαύκα (κουκουβάγια) ως, κατά την ελληνική μυθολογία, σύμβολο δύναμης, σοφίας και διορατικότητας. Επίσης, σύμφωνα πάντα με την ελληνική μυθολογία, η θεά Αθηνά μονομάχησε με τον Ποσειδώνα για το ποιος από τους δύο θα αναλάβει προστάτης της Αθήνας. Έτσι ο δεύτερος πρόσφερε νερό ενώ η Αθηνά φύτεψε μία ελιά (*Olea europaea*), τότε ο βασιλιάς Κέκροπας διάλεξε την ελιά (*Olea europaea*) για τις πολλές θεραπευτικές της ιδιότητες. Από τότε ως σύμβολα της θεάς αναγνωρίζονται η κουκουβάγια και το κλαδί ελιάς (*Olea europaea*), τα οποία απεικονίστηκαν στο αθηναϊκό τετράδραχμο (Μπάουμαν, 1999) και αντιγράφηκαν όπως φαίνεται και στην Εικόνα 4.8 στη σημερινή νομισματική μονάδα του ενός ευρώ, τονίζοντας τη μεγάλη οικονομική ιστορία και την πρωτοπορία της χώρας.

Εικόνα 4.8 Απεικόνιση γλαύκας και κλαδί ελιάς (*Olea europaea*) στο νόμισμα του ενός ευρώ, αντιγραφή του αθηναϊκού τετράδραχμου.

4.2.12.1 ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Μια ιδιαίτερη κατηγορία νομισμάτων αποτελούν τα αναμνηστικά κέρματα. Πρόκειται για τη δυνατότητα που έχουν οι χώρες της ευρωζώνης, να εκδίδουν ως δύο αναμνηστικά κέρματα των 2 ευρώ ετησίως. Τα αναμνηστικά νομίσματα έχουν ισχύ νόμιμου χρήματος σε όλη τη ζώνη του ευρώ, φέρουν την κοινή όψη ενώ παραλλάσσεται η εθνική, η οποία σχετίζεται κυρίως με ιστορικές επετείους ή σύγχρονα γεγονότα πολιτιστικής σημασίας (Λαζαρέτου και Αλογοσκούφης 2002).

Σχετικά με την εικονογράφηση φυτικών ειδών, στα αναμνηστικά νομίσματα παρατηρείται η αξία των 2 ευρώ με χρονολογία κοπής το 2011 και θέμα, που αφορά την ευαισθητοποίηση των Παγκόσμιων Θερινών Αγώνων Special Olympics – Αθήνα 2011 (<https://www.bankofgreece.gr/>). Όπως μπορεί να παρατηρηθεί και παρακάτω, στην Εικόνα 4.9, απεικονίζεται το έμβλημα των αγώνων, ένας ήλιος που λάμπει, η πηγή της ζωής που παραπέμπει στην υπεροχή και στη δύναμη του αθλητή, που παίρνει μέρος στους αγώνες. Η δύναμη υποδηλώνεται από τη σπειροειδή μορφή στο κέντρο του ηλίου, ενώ η υπεροχή διαφαίνεται συμβολικά από το κλαδί ελιάς (*Olea europaea*).

Εικόνα 4.9 Απεικόνιση ελιάς (*Olea europaea*) σε αναμνηστικό κέρμα των 2 ευρώ, κυκλοφορίας 2011.

Δύο χρόνια αργότερα, το 2013, σε αναμνηστικό κέρμα των 2 ευρώ για τον εορτασμό των 100 χρόνων από την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα (<https://www.bankofgreece.gr/>), όπως απεικονίζεται και στην Εικόνα 4.10, οι Κρήτες αντάρτες σηκώνουν την ελληνική σημαία ανάμεσα σε κλαδιά ελιάς (*Olea europaea*). Καθώς η εξάπλωση του είδους, σε όλη την επικράτεια του νησιού, είναι γνωστή από αρχαιότατων χρόνων όπως και η

παραγωγή των προϊόντων ελιάς (*Olea europaea*), τα τελευταία χρόνια είναι τεράστια με αρκετά σημαντικό ποσοστό εξαγωγών παγκοσμίως.

Εικόνα 4.10 Απεικόνιση κλαδιών ελιάς (*Olea europaea*) σε αναμνηστικό κέρμα των 2 ευρώ, κυκλοφορίας 2013.

Για τον εορτασμό των 70 χρόνων από την ένωση των Δωδεκανήσιων με την Ελλάδα, κόπηκαν 750.000 κέρματα των 2 ευρώ ως αναμνηστικά (<https://www.bankofgreece.gr/>). Όπως διακρίνεται και στην Εικόνα 4.11, στο κέντρο του απεικονίζεται άνθος ροδιού (*Punica granatum*), γνωστό έμβλημα της Ρόδου. Σχέδιο εμπνευσμένο από νόμισμα της αρχαίας πόλης της Ρόδου, ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά νομίσματα των Δωδεκανήσιων, με σχηματοποιημένα κύματα που ξεκινούν από το κέντρο και φτάνουν ως τις άκρες υποδηλώνοντας τα κύματα της θάλασσας, που περικλείουν το νησί.

Εικόνα 4.11 Απεικόνιση άνθος ροδιού (*Punica granatum*) σε αναμνηστικό νόμισμα των 2 ευρώ, κυκλοφορίας 2018.

Αξιόλογο είναι το γεγονός, ότι και μετά από εκατοντάδες χρόνια, η συγκεκριμένη νομισματική εικονογραφία απασχολεί τους ειδικούς, αφού η ταυτοποίηση του ρόδου (*Punica granatum*) δεν είναι απλή υπόθεση. Αρχικά να αναφερθεί ότι η απεικόνιση έχει

καταγραφεί ως το «Ρόδον» της Ρόδου, όπου το ρόδον λειτουργεί σαν «λαλούν σύμβολο», δηλαδή ως λογοπαίγνιο, που παραπέμπει στο όνομα της πόλης. Στην εποχή μας όμως η λέξη ρόδο παραπέμπει στο τριαντάφυλλο (*Rosa sp.*), γεγονός που οι ειδικοί αποφαίνονται καθώς η τριανταφυλλιά (*Rosa sp.*) δεν είναι γηγενές είδος της Ρόδου και η καλλιέργεια της ξεκίνησε μετά τον Μεσαίωνα, άρα είναι αδύνατον το τριαντάφυλλο (*Rosa sp.*) να είναι το αρχαίο ρόδο, το οποίο προϋπήρχε του Μεσαίωνα και έδωσε και το όνομα στο ομώνυμο νησί. Επομένως διαπιστώνεται ότι αυτή η συσχέτιση ρόδου-τριαντάφυλλου είναι άκρως λανθασμένη (Στεφανάκης και Δημητρίου, 2015).

Με το πέρασμα των ετών και εξετάζοντας το ρόδο (*Punica granatum*), όπως απεικονίζεται στα αρχαία ροδιακά νομίσματα, κάποιος αναγνώρισαν ένα είδος ιβίσκου (*Hibiscus sp.*), το οποίο είναι γηγενές στο νησί της Ρόδου. Οπότε, μια άποψη είναι πως ο ιβίσκος (*Hibiscus sp.*) είναι το εμβληματικό ρόδο των αρχαίων Ροδίων, ενώ υπάρχει και μια μεγάλη ομάδα επιστημόνων, οι οποίοι, σχετίζουν το ρόδο με τη ροδιά (*Punica granatum*) και πιστεύουν ότι από αυτήν πήρε το όνομά του και το νησί. Η ροδιά αποτελεί διαδεδομένο φυτό της πόλης, το οποίο καλλιεργείται στο νησί από αρχαιότερων χρόνων όπως άλλωστε είναι και η πορεία του νησιού (Μπάουμαν, 1999).

Όπως φαίνεται και στην αντίστοιχη Εικόνα 4.12, μία ακόμα νομισματική μονάδα φέρει φυτικό είδος στην όψη του. Πρόκειται για αναμνηστικό με θέμα τα 200 χρόνια από την ελληνική επανάσταση του 1821. Εμφανίζει στο κέντρο την ελληνική σημαία η οποία περιβάλλεται από κλαδιά δάφνης (*Laurus nobilis*) θέλοντας να τονίσει τον ένδοξο αγώνα, που είχε με σκοπό την απελευθέρωση και γνωρίζοντας η χώρα τη μεγάλη δόξα αλλά και την αστείρευτη ανδρεία των Ελλήνων κατά την διάρκεια της επανάστασης.

Εικόνα 4.12 Απεικόνιση κλαδιών δάφνης (*Laurus nobilis*) σε αναμνηστικό κέρμα των 2 ευρώ, κυκλοφορίας 2021.

4.2.12.2 ΣΥΛΛΕΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Τα συλλεκτικά νομίσματα εκδίδονται από τις διάφορες χώρες - μέλη της ζώνης του ευρώ και αποτελούν νόμιμο χρήμα, αλλά δεν προορίζονται για κυκλοφορία στην αγορά, αφού η αγοραία αξία τους είναι πολύ υψηλότερη από την ονομαστική τους, εξαιτίας του υλικού κατασκευής τους, που είναι είτε ο άργυρος είτε το χρυσό. Η χρήση τους ως νόμιμο χρήμα έχει εμβέλεια μόνο εντός της εκδούσας χώρας. Η εικονογράφηση είναι επηρεασμένη από πολιτικά, πολιτιστικά και ευρωπαϊκά θέματα, ενώ η οικονομική τους αξία είναι πάντα μεγαλύτερη από τα κυκλοφορούντα νομίσματα (<https://www.bankofgreece.gr/>).

Το 2012 εκδόθηκε χρυσό νόμισμα ονομαστικής αξίας 100 ευρώ, για την επέτειο των «100 χρόνων από την Απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης», το οποίο στην οπίσθια όψη φέρει τον Λευκό Πύργο της Θεσσαλονίκης και το ελληνικό εθνόσημο πλαισιωμένα σε κλαδιά δάφνης (*Laurus nobilis*) ως σύμβολο δόξας, νίκης και υπεροχής. Συγκεκριμένα, μέσω των Βαλκανικών πολέμων (1912-1913) απελευθερώθηκαν αρκετές ελληνικές περιοχές όπως η Ήπειρος, νησιά του Αιγαίου αλλά και η Θεσσαλονίκη.

Το 2016 επίσης εκδόθηκε χρυσό νόμισμα αξίας 50 ευρώ, στα πλαίσια αναγνώρισης «Πολιτιστική κληρονομιά - Ολυμπία». Η Ολυμπία, Μνημείο Παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO από το 1989, έχει να παρουσιάσει μια τεράστια ιστορία αφού σε αυτή τον 8^ο αιώνα π.Χ. καθιερώνονται οι Ολυμπιακοί Αγώνες - τα γνωστά Ολύμπια. Ο κόσμος κατέφθανε από όλο τον κόσμο, είτε ως αθλητές, που επιθυμούσαν να αγωνιστούν, είτε ως θεατές, που επιθυμούσαν να γευτούν αυτή την διοργάνωση της εποχής. Έτσι λοιπόν στο κέρμα παρατηρείται στη μία όψη αθλητές, που κάνουν την προσπάθεια τους και στην άλλη όψη το εθνόσημο στο κέντρο, το οποίο περιβάλλεται από κλαδί ελιάς (*Olea europaea*), γεμάτα μάλιστα και από μεγάλους καρπούς. Θέλοντας να εθεάσει ότι η Ολυμπία αποτελεί για όλο τον κόσμο τεράστιο σύμβολο του «ευ αγωνίζεσθαι», της ευγενούς άμιλλας και της ειρηνικής συνεννόησης.

Με απόφαση των Ηνωμένων Εθνών, το 2017 ανακηρύχθηκε ως «Διεθνές έτος βιώσιμου τουρισμού για την ανάπτυξη». Η ελληνική νομισματοκοπία έχει να παρουσιάσει αργυρό νόμισμα ονομαστικής αξίας των 6 ευρώ (<https://www.bankofgreece.gr/>), το οποίο φέρει στη μία όψη δύο χέρια ως κορμοί και πάνω φύλλα, δημιουργώντας ένα δέντρο με κυκλική μορφή κόμης και στη μέση το εθνόσημο. Στην οπίσθια όψη απεικονίζεται ο

πλανήτης γη, με σπίτια και ένα σχέδιο τυχαίου δέντρου στην άκρη, επισημένοντας έτσι ότι ο βιώσιμος τουρισμός μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος.

Το ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων είναι νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Οικονομικών. Ιδρύθηκε το 1919 και κλείνοντας έναν αιώνα λειτουργίας, τιμητικά σχεδιάστηκε νόμισμα των 5 ευρώ, το οποίο φέρει μορφή του γρίφωνα. Πρόκειται για μυθικό τέρας με κεφάλι ταύρου, σώμα λιονταριού (<https://www.bankofgreece.gr/>) και στα πόδια του βρίσκεται κριθάρι (*Hordeum vulgare*), ως σύμβολο αφθονίας των αγαθών όπως ακριβώς απεικονίζεται και σε αρχαίο νόμισμα του Εύξεινου Πόντου. Η συμβολή του ταμείου, στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδος, αξιολογείται ιδιαίτερα σημαντική.

Επίσης την ίδια χρονιά κόπηκε χρυσό νόμισμα ονομαστικής αξίας των 100 ευρώ, με θέμα «Ελληνική μυθολογία- Οι θεοί του Ολύμπου- Δήμητρα». Συγκεκριμένα, η θεά Δήμητρα αντιπροσώπευε τη θεά της γεωργίας, της βλάστησης και της γονιμότητας, καθώς και η λατρεία της, από περιοχή σε περιοχή ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη στην αρχαιότητα. Ένα από τα σύμβολα που της είχαν αποδοθεί, αποτελεί και το στάχυ κριθαριού (*Hordeum vulgare*), φυτό το οποίο απεικονίζεται και στην πίσω όψη του νομίσματος (<https://www.bankofgreece.gr/>).

Τέλος, μία αξιόλογη σειρά νομισμάτων αξίας των 5 ευρώ έχει κοπεί από το 2019 έως και το 2023 με θέμα «Περιβάλλον- Ενδημικά φυτά της Ελλάδος». Πρόκειται για μία σειρά, όπου ανά έτος εκδίδει και ένα ενδημικό είδος της χώρας, όρος που περιέχει την ιδιαιτερότητα ότι δεν συναντάται ως αυτοφυές πουθενά αλλού στον κόσμο. Τα συγκεκριμένα κέρματα κυκλοφορούν με κοινό υλικό κατασκευής, αλλά εμφανίζουν την ιδιαιτερότητα ότι και στις δύο όψεις τους φέρουν απεικόνιση φυτού, ενώ παράλληλα αξιοπρόσεχτο είναι ότι η μπρόστια τύπωση παρουσιάζει έγχρωμα στοιχεία, όπως φαίνεται στην Εικόνα 4.13, όπου απεικονίζεται η τουλίπα γουλιμιά (*Tulipa goulimyii*).

Ίδιας φιλοσοφίας είναι και το νόμισμα του 2020, που παρουσιάζει την ίρις την ελληνική (*Iris hellenica*), ένα νέο σχετικά είδος αφού περιγράφηκε για πρώτη φορά το 2010 (Εικόνα 4.14). Ουσιαστικά πρόκειται για φυτό με πολλά κοινά επιφανειακά στοιχεία με την γερμανική ίρις (*Iris germanica*), η οποία είναι καλλιεργούμενη και υβριδικής προέλευσης.

Εικόνα 4.13 Απεικονίζεται η τουλίπα γουλιμύ (Tulipa goulimy) σε νομισματική αξία των 5 ευρώ.

Εικόνα 4.14 Απεικονίζεται η ίρις η ελληνική (Iris hellenica) σε νόμισμα των 5 ευρώ.

Εικόνα 4.15. Απεικονίζεται η καμπανούλα η βραχόφιλη (Campanula saxatilis) σε συλλεκτικό νόμισμα αξίας 5 ευρώ.

Ένα άλλο αυτοφυές είδος που σχεδιάστηκε σε νόμισμα το 2021 όπως παρουσιάζεται και στην Εικόνα 4.15 είναι η καμπανούλα η βραχόφιλη (*Campanula saxatilis*), είδος κυρίως που απαντάται στην Κρήτη. Ενώ το 2022 απεικονίστηκε μία από τις επτά συνολικά άγριες παιώνιες που υπάρχουν στην χώρα μας, η παιώνια του Παρνασσού (*Paeonia parnassica*). Τέλος, το 2023 εμφανίζεται ένα ενδημικό είδος το οποίο έχει μεγαλύτερη απήχηση σε περιοχές της Μάνης, όπου οι ντόπιοι το γνωρίζουν και ως «αγγουράκι». Αυτό είναι η φριτιλάρια του Davis (*Fritillaria davisii*), γνωστή από το 1940. Στην Ελλάδα απαντούν 22 είδη, εκ των οποίων τα εννέα αποτελούν ενδημικά της ελληνικής χλωρίδας.

Με θεματολογία «Πολιτιστική κληρονομιά - Η Πορτάρα της Νάξου» το 2021 εκδόθηκε χρυσό νόμισμα ονομαστικής αξίας των 50 ευρώ (<https://www.bankofgreece.gr/>). Στην μία όψη απεικονίζεται η Πορτάρα, σήμα κατατεθέν του νησιού και αποτελεί την μαρμάρινη πύλη εκατόμπεδου ιωνικού ναού αφιερωμένο στο θεό Διόνυσο, γνωστός ως θεό του τρύγου και του κρασιού, για αυτό και στην οπίσθια όψη φέρει τσαμπί σταφυλιού (*Vitis vinifera*).

Την επόμενη χρονιά για τα 200 χρόνια από τη σφαγή της Χίου, εκδόθηκε ασημένιο νόμισμα των 5 ευρώ που απεικονίζει την σφαγή των κατοίκων από τους Οθωμανούς το 1822 (<https://www.bankofgreece.gr/>). Στην άλλη όψη του φέρει μαστιχόδεντρο (*Pistacia lentiscus*), με κόκκινες λεπτομέρειες κόκκινων σταγόνων αίματος για να φανεί η μεγάλη θανάτωση χιλιάδων Χριστιανών.

Το 2023 εκδόθηκε ασημένιο κέρμα των 5 ευρώ για το πέρασμα των 200 ετών από τη μάχη του Καρπενησιού (<https://www.bankofgreece.gr/>), το οποίο φέρει εθνόσημο με την επιγραφή Ελληνική Δημοκρατία που περικλείεται από φύλλα δάφνης (*Laurus nobilis*), ως σύμβολο δόξας και τιμής προς τους αγωνιστές.

Την ίδια χρονιά για τα 50 χρόνια από την εξέγερση του Πολυτεχνείου, εκδόθηκε αργυρό νόμισμα των 6 ευρώ (<https://www.bankofgreece.gr/>). Συγκεκριμένα, το στρατιωτικό πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου 1967, κατέλυσε το δημοκρατικό πολίτευμα και επέβαλε δικτατορία, όπου οι αντιδράσεις των φοιτητών είχαν σαν αποτέλεσμα την εξέγερση του Πολυτεχνείου στις 17 Νοεμβρίου, με πολλά θύματα και εκατοντάδες τραυματίες. Στο συλλεκτικό νόμισμα εμφανίζεται κόκκινο άνθος γαρύφαλλου (*Dianthus spp.*), ως σύμβολο φιλίας αλλά και προσδιορίζοντας τον φλογερό χαρακτήρα διαφόρων

κινημάτων αντίστασης. Η έγχρωμη τύπωση του κόκκινου χρώματος, ταυτίζεται με το αίμα που χύθηκε κατά τα γεγονότα.

Προς τιμήν της Ελευσίνας, που ορίστηκε Πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης 2023, κυκλοφόρησε ασημένιο νόμισμα των 6 ευρώ (<https://www.bankofgreece.gr/>), που έφερε συνδυασμό φυτικών ειδών. Πρόκειται για θεσμός που καθιερώθηκε το 1985, μετά από πρόταση της Μελίνας Μερκούρη, με στόχο να συμβάλει στην ανάδειξη του πολιτισμικού πλούτου της Ευρώπης. Η Ελευσίνα αποτελεί έναν από τους ιερότερους τόπους της αρχαιότητας, άρρηκτα συνδεδεμένη με τη θεά Δήμητρα, αλλά και την κόρη της Περσεφόνη. Προστάτιδες της γεωργίας αλλά και της ελεύθερης βλάστησης του εδάφους. Γεγονός που αποδεικνύεται καθώς απεικονίζει σιτάρι (*Triticum spp.*), μαζί με καρπό παπαρούνας (*Paraver rhoeas*) θέλοντας να αναδείξει τη δύναμη της και την ισχύ της, στην ισορροπία της βλάστησης. Ως θεά της γεωργίας, εικονογραφείται ένα σιτάρι (*Triticum spp*), ενώ ως θεά της ελεύθερης βλάστησης συνοδεύει το νόμισμα η απεικόνιση καρπού παπαρούνας (*Paraver rhoeas*).

4.2.12.3 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ EUROPA STAR (2016-2020)

Το Euroρα Star είναι πενταετές πρόγραμμα (2016-2020) με σκοπό την έκδοση ετήσιου αργυρού συλλεκτικού νομίσματος αποκλειστικά από χώρες της ζώνης του ευρώ (<https://www.bankofgreece.gr/>). Για κάθε έτος, ως εικονογράφηση, χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από την πολιτιστική ιστορία της Ευρώπης. Συγκεκριμένα, επελέγησαν για το 2016 η μοντέρνα περίοδος (20^{ος} αιώνας), η εποχή του σιδήρου και του γυαλιού το 2017, μπαρόκ και ροκοκό ρυθμούς το 2018, ενώ για τα δύο τελευταία χρόνια του προγράμματος επελέγησαν η εποχή της Αναγέννησης και η γοτθική εποχή αντίστοιχα. Εποχές που άφησαν μεγάλο αποτύπωμα σχεδόν σε όλες της χώρες, αλλά και αποτέλεσαν η κάθε μία ξεχωριστά, αστείρευτη πηγή ενημέρωσης για τους σημερινούς ανθρώπους.

Το μόνο κοινότυπο σημείο αυτών των κερμάτων είναι ότι στην πίσω όψη εμφανίζουν το εθνόσημο της χώρας το οποίο φέρει δύο κλαδιά δάφνης (*Laurus nobilis*). Στην εμπρόσθια όψη δεν υπάρχει απεικόνιση κάποιου φυτικού είδους, είτε μεμονωμένα είτε συνδυαστικά με κάποια άλλα στοιχεία.

4.2.13 ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΕΘΝΟΣΗΜΟΥ ΣΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

Ο όρος εθνόσημο αναφέρεται σε ένα εθνικό σύμβολο, το οποίο μπαίνει στις σφραγίδες επίσημων εθνικών εγγράφων, με ιστορία αρχαιοτάτων χρόνων, καθώς εικάζεται ότι στη μεσαιωνική εποχή, οι πολεμιστές σχεδίαζαν διάφορα σύμβολα στις ασπίδες τους, με σκοπό να ξεχωρίζουν από τους αντιπάλους τους (Γραμματικοπούλου, 2002).

Το ελληνικό εθνόσημο έχει υποστεί πολλές μεταμορφώσεις και σε σχήμα αλλά και σε παραστάσεις, μέχρι να πάρει τη σημερινή του μορφή λόγω πολιτικών μεταβολών. Το πρώτο ελληνικό εθνόσημο έφερε έμβλημα την Αθηνά και την κουκουβάγια και μετά την άφιξη του Καποδίστρια προστέθηκε και ο φοίνικας, ως σύμβολο αναγέννησης. Μετά από πολλές αλλαγές, στην ηγεσία της χώρας, αλλά και στον σχεδιασμό του εθνόσημου, σήμερα, το επίσημο έμβλημα της χώρας είναι σταυρός επί θυρεού, περιβεβλημένο από φύλλα δάφνης (*Laurus nobilis*) σύμβολα απελευθέρωσης, δόξας, νίκης και τιμής (Μπουντάλης, 2016).

Σε ότι αφορά το ελληνικό εθνόσημο και τις σχέσεις του με την ελληνική νομισματοκοπεία, θα υπογραμμιζόταν ως αρκετά στενές, καθώς σε όλες τις οικονομικές περιόδους, παρατηρούνται απεικονίσεις εθνόσημων σε μία τουλάχιστον όψη κάποιας νομισματικής μονάδας (Λαζαρέτου και Αλογοσκούφης, 2002).

Παρακάτω αναφέρονται κάποια παραδείγματα, όπως την εποχή που ως πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδας διατέλεσε ο Ιωάννης Καποδίστριας και όλα τα νομίσματα έφεραν ως κοινή όψη την απεικόνιση του εθνόσημου της χώρας, το οποίο εκείνη την περίοδο ήταν ο φοίνικας (Λαζαρέτου και Αλογοσκούφης, 2002; Στασινόπουλος, 2002; Γραμματικοπούλου, 2002; Μπουντάλης, 2016). Παράλληλα, στην πίσω όψη, η σχεδίαση αποτελούνταν από κλαδί δάφνης (*Laurus nobilis*), κλαδί ελιάς (*Olea europaea*) και στη μέση η νομισματική τους αξία. Η προβολή του εθνόσημου αλλά και η εικονογράφηση των συγκεκριμένων φυτικών ειδών, μαρτυράει τον συμβολικό τους χαρακτήρα, που είναι η δοξασία και η τιμή για κάθε βασιλιά και βασιλικό μέλος.

Επίσης την εποχή του βασιλιά Όθωνα, παρατηρούνται διάφορα κέρματα όπως ήταν η αξία των 5 δραχμών η οποία στην πίσω όψη εμφανίζει βασιλικό θυρεό, βασιλικό στέμμα και δίπλα τους κλαδιά ελιάς (*Olea europaea*), τονίζοντας τη δόξα προς τον εκάστοτε βασιλεύς.

Εντυπωσιακά παρουσιάζονται τα νομίσματα κατά την εποχή του βασιλέα Γεωργίου Α΄, τα οποία κάτω από το εθνόσημο έφεραν την επιγραφή «Η ισχύς μου η δύναμη του λαού». Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι νομίσματα που έφεραν το εθνόσημο, δεν είχαν πλησίον τους κάποιο φυτικό είδος όπως ελιά (*Olea europaea*) ή δάφνη (*Laurus nobilis*), σε αντίθεση με αυτά που επειδή δεν εμφάνιζαν το εθνόσημο της χώρας, είχαν δύο κλαδιά δάφνης (*Laurus nobilis*) και στη μέση απλά αναγραφόταν η νομισματική του αξία.

Τα έτη 1913-1922, όπου βασιλιάς της Ελλάδος διετέλεσε ο Κωνσταντίνος Α΄, υπήρξαν νομισματικές μονάδες, οι οποίες έφεραν ως απεικόνιση τον βασιλικό θυρεό και το εθνόσημο της χώρας, αλλά όχι πλαισιωμένα από κάποιο φυτικό είδος. Στο ίδιο μοτίβο κινούνταν και οι νομισματικές αξίες από το 1924, όπου ξεκινάει η οικονομική περίοδος της Α΄ Δημοκρατίας μέχρι και το τέλος της περιόδου, όπου η Ελλάδα βρισκόταν επί την βασιλεία του Κωνσταντίνου Β΄, δηλαδή μέχρι και την κοπή νομισμάτων του 1973.

Το επίσημο έμβλημα του ελληνικού κράτους, που είναι σταυρός επί θυρεού περιβεβλημένο από κλαδιά δάφνης (*Laurus nobilis*), εμφανίστηκε για πρώτη φορά σε κοπές των 10 και 20 λεπτών το 1976, όπως φαίνεται και στην παρακάτω Εικόνα 4.16. Ενώ επανεμφανίστηκε το 1998 στα κέρματα των 50 δραχμών, όπου φέρουν τον Ρήγα Φεραίο και τον Διονύσιο Σολωμό αντίστοιχα.

Εικόνα 4.16 Απεικόνιση εθνόσημου εντός κλαδιών δάφνης (*Laurus nobilis*) το 1976 και την επανακυκλοφορία του ίδιου εθνόσημου το 1998.

4.3. ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΑΝΑ ΦΥΤΙΚΟ ΕΙΔΟΣ

Όπως είναι γνωστό και έχει ήδη προαναφερθεί, ο φυτικός κόσμος έχει μια τεράστια ποικιλία ειδών με πολλά χαρακτηριστικά και ιδιαίτερα γνωρίσματα να παρουσιάσει, είδη που εμφανίζονται καθημερινά σε διάφορους τομείς και σημεία. Στην νομισματοκοπεία, από τα χρόνια του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι σήμερα, έχουν αποτυπωθεί αρκετά φυτικά είδη, είτε συμβολικά, είτε για λόγους ευαισθητοποίησης των ανθρώπων προς το γενικό είδος και συνολικό περιβάλλον. Παρακάτω αναφέρονται κατά αλφαβητική σειρά, τα είδη που έχουν καταγραφεί στις ελληνικές νομισματικές μονάδες, μαζί με κάποια αξιοσημείωτα στοιχεία τους.

4.3.1 *Campanula saxatilis*

Η καμπανούλα (*Campanula* sp.) ανήκει στην οικογένεια Campanulaceae, η οποία περιλαμβάνει αγγειόσπερμα, δικοτυλήδονα φυτά. Η καμπανούλα η βραχύφιλη (*Campanula saxatilis*) είναι ενδημικό φυτό της Κρήτης, που έχει καταγραφεί κυρίως σε παράκτιες περιοχές του δυτικού τμήματός της. Είναι πολυετές ποώδες είδος, που φύεται κυρίως σε ρωγμές και σχισμές ασβεστολιθικών βράχων, σε ερειπωμένα κτήρια, αλλά και σε φαράγγια. Απαντάται μέχρι τα 400 μέτρα υψόμετρο, από τη θάλασσα και η ανθοφορία του είναι τον Απρίλιο μέχρι και τις αρχές Ιουνίου (Tutin et al., 1968 – 1993). Περιλαμβάνεται στο βιβλίο Ερυθρών Δεδομένων των Σπάνιων και Απειλούμενων Φυτών της Ελλάδας (2009), με τον χαρακτηρισμό Τρωτό (VU), λόγω του μικρού συνολικά πληθυσμού του και της περιορισμένης έκτασης, που καταλαμβάνουν οι υποπληθυσμοί του. Πρόκειται για ταχον, που διατρέχει υψηλό κίνδυνο εξαφάνισης, στη φύση (Φοίτος κ.α., 2009). Στα νησιά Κύθηρα και Αντικύθηρα εμφανίζεται ένα άλλο υποείδος, η *Campanula saxatilis* subsp. *cytherea*, που διαφέρει ως προς τα μεγαλύτερα και πιο φαρδιά, σωληνοειδή άνθη του. Η εξάπλωση του είδους υποδεικνύει μια στενή φυτογεωγραφική σχέση της Κρήτης με τα δύο προαναφερόμενα νησιά (<https://www.bankofgreece.gr/>). Σύμβολο καλής τύχης, κατά τη μυθολογία και αλήθειας, όπου υποστήριζαν ότι όπου υπάρχει το φυτό, κατοικούσαν και νεραϊδες αφού το αγαπούσαν (Μπάουμαν 1999).

4.3.2 *Dianthus* sp.

Το γαρύφαλλο (*Dianthus* sp.) ανήκει στην οικογένεια Caryophyllaceae, η οποία περιλαμβάνει 81 γένη και περίπου 2.625 γνωστά είδη, κυρίως θάμνοι με ποώδεις, ανθοφόρους βλαστούς. Τα είδη αυτά στην Ελλάδα, είναι πολλές φορές ενδημικά και φύονται σε απόκρημνες πλαγιές, με πετρώδη και βραχώδη εδάφη, ανθίζοντας από τον Μάιο μέχρι τον Σεπτέμβριο (Strid and Tan, 1997; 2002).

Πρόκειται για αυτοφυή είδη της Μεσογείου γνωστά ως γαρύφαλλα, δίοσανθα ή διάνθα (άνθος του Δία) και φυσικά αρκετά διαδεδομένο είδος, στην Ελλάδα ως καλλωπιστικό. Συγκεκριμένα, από το 1717, ο διάνθος (*Dianthus* sp.) ξεκίνησε να καλλιεργείται για την παραγωγή πολλών χιλιάδων ποικιλιών, για χρήση σε κήπο και ανθοκομία, σε όλες τις αποχρώσεις του και με τεράστια ποικιλία σχημάτων και σημαδιών λουλουδιών. Τα άνθη του παράγουν ωραία αρώματα και το χρώμα τους είναι έντονο ροζ-μοβ, αλλά έχουν αναπτυχθεί ποικιλίες διαφόρων χρωμάτων, που τους έχουν δώσει μεγάλη αναγνωρισιμότητα (Μπάουμαν 1999).

Η ελληνική χλωρίδα περιλαμβάνει 44 είδη και πάνω από 40 υποείδη, εκ των οποίων τα 39 απαντώνται μόνο στην Ελλάδα ως ενδημικά. Τα φύλλα είναι αντίθετα, κυρίως γραμμικά, με έντονο γλαυκό γκρι πράσινο χρώμα, ενώ τα λουλούδια έχουν πέντε πέταλα, σε ροζ αποχρώσεις (Dimoroulos et al. 2013). Επίσης το άνθος του λέγεται γαρίφαλο και ο κάλυκας του λέγεται μοσχοκάρφι, το οποίο χρησιμοποιείται ως μπαχαρικό.

Ο μύθος λέει ότι όταν ο Δίας, από ζήλια, αποφάσισε να έχει και εκείνος ένα λουλούδι, αντάξιο του κρίνου (*Lilium* sp.) της Ήρας, έριξε κεραυνό και μέσα από τον καπνό φύτρωσε ο διάνθος (*Dianthus* sp.), δηλαδή το άνθος του Διός. Σε πολλές χώρες τα γαρύφαλλα αποτέλεσαν ιδιαίτερα συμβολικό είδος, όπως έχει για παράδειγμα επικρατήσει να χρησιμοποιείται ως σύμβολο του σοσιαλισμού και του εργατικού κινήματος, αλλά και του γάμου ή της γυναίκας. Ουσιαστικά, έχουν πολιτιστική σημασία και συνδέονται με την αγάπη, τη διάκριση και τη μητρική στοργή, επίσης τα ανοιχτά κόκκινα άνθη του αντιπροσωπεύουν τον θαυμασμό. Πάντως με το πέρασμα των χρόνων, έχει επικρατήσει η άποψη, ότι στην γλώσσα των λουλουδιών, το ροζ γαρύφαλλο (*Dianthus* sp.) συμβολίζει την τόλμη (Μπάουμαν 1999).

4.3.3 *Fritillaria davisii*

Η φριτιλλάρια του Davis (*Fritillaria davisii*) ανήκει στην οικογένεια Liliaceae, περιλαμβάνοντας ποώδη, γεώφυτα, με γνωστά είδη τις φριτιλλάρειες (*Fritillaria* sp.) και τις τουλίπες (*Tulipa* sp.) (Αθανασιάδης, 1985).

Το γένος *Fritillaria* περιλαμβάνει περίπου 130 είδη, με ευρεία εξάπλωση σε Ευρώπη, Μέση Ανατολή, Ασία και Βόρεια Αμερική. Η ανατολική μεσόγειος, αποτελεί όμως, το κέντρο ποικιλότητας του γένους. Περιλαμβάνει πολυετείς, βολβώδεις όρθιες πόες, ύψους μέχρι 80 cm, οι οποίες ανθίζουν τον Φεβρουάριο μέχρι και τον Μάρτιο. Στην Ελλάδα απαντούν 22 είδη, από τα οποία τα εννέα είναι ενδημικά κυρίως στη Νότια Πελοπόννησο και συγκεκριμένα στο όρος Σαγιάς στη Μάνη, αλλά και στην περιοχή της Αερόπολης (Dimopoulos et al., 2013). Συναντάται σε πετρώδεις πλαγιές ή σε κορυφές καθώς και ακαλλιέργητους αγρούς. Προτιμάει υγρά εδάφη, όπου η αποστράγγιση παρέχεται από κάλυψη δέντρων και ριζικά συστήματα άλλων ποωδών φυτών.

Η *Fritillaria davisii* ανακαλύφθηκε το 1940 κοντά στο χωριό Πύργος Διρού, από τον βρετανό βοτανικό Peter H. Davis για αυτό τιμητικά ονομάστηκε και το φυτό *davisii*. Παραδοσιακά το όνομα του γένους προέρχεται από το λατινικό *fritillus*, που σημαίνει κουτί μεταφοράς ζαριών και αναφέρεται στα καρό μοτίβα, που φέρουν τα άνθη ορισμένων ειδών. Τα φύλλα της βάσης είναι πλατιά και γυαλιστερά και ο γυμνός βλαστός έχει ύψος 9-16 cm, ενώ τα άνθη του είναι εντυπωσιακά κωνοειδή 1-4 σε κάθε βλαστό (Φοίτος κ.α., 2009, <https://www.bankofgreece.gr/>). Πρόκειται για είδος, που θα μπορούσε να ειπωθεί από κάποιον, ότι έχει δύο πλατιά φύλλα και ασυνήθιστα λουλούδια που γνέφουν, με τις άκρες των πετάλων τους αναποδογυρισμένες, κυρίως μπορντό ή καφέ εξωτερικά και κιτρινοπράσινο εσωτερικά. Τα περισσότερα καλλιεργούνται για καλλωπιστικούς λόγους.

Η *Fritillaria davisii* έχει ιδιαίτερη ομορφιά, τόσο με τα ιδιαίτερα άνθη της, όσο και με την κιτρινοπράσινη σήμανση των φύλλων της που της προσφέρουν επιπλέον ενδιαφέρον για το είδος. Περιλαμβάνεται στον ερυθρό κατάλογο της IUCN, ως Σχεδόν Απειλούμενο είδος, εξαιτίας της περιορισμένης περιοχής, όπου εξαπλώνεται και του μικρού αριθμού των πληθυσμών του (Φοίτος κ.α., 2009).

4.3.4 *Hordeum vulgare*

Το κριθάρι (*Hordeum vulgare*) ανήκει στην οικογένεια Poaceae, που περιλαμβάνει 780 γένη και περίπου 12.000 είδη αποτελώντας την πέμπτη μεγαλύτερη οικογένεια του φυτικού βασιλείου. Περιλαμβάνει μονοκοτυλήδονα αγγειόσπερμα φυτά, όπως το κριθάρι (*Hordeum vulgare*), το σιτάρι (*Triticum spp.*) τη βρόμη (*Avena sativa*) και γενικά τα δημητριακά (Tutin et al., 1968). Τα Poaceae είναι η πιο σημαντική οικονομικά οικογένεια φυτών, αφού παρέχουν, μέσω της άμεσης ανθρώπινης κατανάλωσης, το 51% όλης της διατροφικής ενέργειας.

Το γένος *Hordeum* αποτελεί ιθαγενές στη Μέση Ανατολή, ενώ τώρα καλλιεργείται σε πολλές χώρες, ως σπόρος δημητριακών, για την κτηνοτροφία και τη βυνοποίηση παραγωγής μύρας και ούισκι, ενώ σε μεμονωμένες περιοχές όπως η Κρήτη, για την παρασκευή κρίθινον άρτου (Ζαρμπούτη και Γκακνή, 1992).

Το κριθάρι (*Hordeum vulgare*) ήταν ένα από τα πρώτα δημητριακά, που καλλιεργήθηκαν από τον άνθρωπο, στην «Εύφορη Ημισέληνο» και για χιλιάδες χρόνια αποτελούσε μία από τις κυριότερες τροφές του. Σύμφωνα με την Παλαιά Διαθήκη είναι ένα από τα «επτά είδη» καλλιεργειών, που χαρακτηρίζουν τη γονιμότητα της Χαναάν, ιδέα που διατηρήθηκε στο χρόνο και αποτέλεσε σημάδι ευφορίας και γονιμότητας σε εκατοντάδες περιοχές (Μπάουμαν, 1999).

Διακρίνεται από τα άλλα σιτηρά, από δύο προεξοχές που σχηματίζουν τα φύλλα στη βάση τους, σε νεαρή ηλικία, που περιβάλλουν τους βλαστούς. Γενικά, το στάχυ του κριθαριού (*Hordeum vulgare*) έχει σε κάθε κόμβο της ράχης τρία σταχύδια, καθένα από τα οποία φέρει ένα άνθος (Ζαρμπούτη και Γκακνή, 1992).

Αποτελεί είδος πρώτης ανάγκης, για την διατροφή του ανθρώπου, με αποτέλεσμα από τα αρχαία κιόλας χρόνια να έχει μία ιδιαίτερη και ξεχωριστή θέση, ακόμα και στην ανάδειξη του πολιτισμού. Πρόκειται για φυτικό είδος άρτια συνδεδεμένο με την οικονομική κατάσταση μιας περιοχής, γεγονός που φαίνεται από την απεικόνιση του σε νομίσματα αλλά και άλλα αντικείμενα (Μπάουμαν, 2004). Συμπερασματικά, κριθάρι (*Hordeum vulgare*) παρουσίαζαν ως εικονογραφία κερμάτων σε εύφορες περιοχές και πολιτικά σταθερές, δηλώνοντας την οικονομική ανάπτυξη κυρίως μέσω του πρωτογενή τομέα και την καλή συνοχή των πολιτών.

4.3.5 *Iris hellenica*

Η *Iris hellenica* (Ίρις η ελληνική) ανήκει στην οικογένεια Iridaceae, η οποία περιλαμβάνει αγγειόσπερμα, μονοκοτυλήδονα φυτά, κυρίως καλλωπιστικά είδη, όπως για παράδειγμα οι ίριδες (*Iris sp.*), οι κρίκοι (*Crocus sp.*), οι γλαδιόλες (*Gladiolus sp.*), τα οποία είναι ποώδη ριζωματώδη ή βολβόριζα (Αθανασιάδης, 1985). Η ίρις (*Iris sp.*) αποτελεί το μεγαλύτερο γένος με περίπου 200 είδη, που εξαπλώνονται στη βόρεια εύκρατη ζώνη. Είναι σχεδόν όλα διακοσμητικά φυτά, για αυτό και καλλιεργούνται σε πολλές χώρες για τις ποικιλίες τους (Γουλανδρή, 2009).

Ενδημικό είδος, στην Ελλάδα, αποτελεί η ίρις η ελληνική (*Iris hellenica*) καθώς το 2010 συλλέχθηκε στην Πελοπόννησο, στο όρος Σαϊτά και καταγράφηκε ως νέο είδος. Η κύρια εξάπλωση της είναι στα όρη της βόρειας Πελοποννήσου (Κυλλήνη, Σαϊτάς, Χελμός), όπου φύεται σε βραχώδη θέσεις και σε ανοίγματα δασών κεφαλληνιακής ελάτης (*Abies cerhalonica*). Επίσης πληθυσμοί της εντοπίστηκαν πρόσφατα και στο όρος Οίτη, της Στερεάς Ελλάδας, ανακάλυψη η οποία δείχνει τη φυτογεωγραφική συγγένεια που εμφανίζουν τα όρη της βόρειας Πελοποννήσου και της Στερεάς, καθώς πριν χωριστούν από τον Κορινθιακό Κόλπο ήταν ενωμένα και πολλές φορές παρατηρούνται κοινά στοιχεία σε χλωρίδα και γεωλογία (Καρέτσος κ.ά., 2014).

Μοιάζει με την ευρέως καλλιεργούμενη, υβριδικής προέλευσης, ίρις η γερμανική (*Iris germanica*), αλλά διακρίνεται από το χαμηλότερο ύψος της 25-55 εκατοστά, τις μικρότερες διαστάσεις των φύλλων και των καρπών, καθώς και από το πιο ανοιχτό μπλε-μοβ χρώμα των λουλουδιών της. Η ανθοφορία της αρχίζει από τον Μάιο, μέχρι αρχές Ιουνίου (Tutin et al., 1968).

Η ίρις η ελληνική (*Iris hellenica*) είναι γνωστή από την αρχαιότητα, καθώς η θεά Ίριδα της έδωσε το όνομα της. Συγκεκριμένα, ο ρόλος της θεάς Ίριδας ήταν να συνοδεύει τις ψυχές στην αιώνια ειρήνη, μέσα από το μονοπάτι του ουράνιου τόξου, που έχει τα χρώματα του λουλουδιού. Είναι επίσης σύμβολο για τους Άραβες, σιωπής και θλίψης, αφού το φύτευαν σε τάφους. Γενικά αποτελεί φυτικό είδος, που θεωρείται κινδυνεύον, καθώς συναντάται σε λίγες περιοχές και σε αρκετά μικρούς πληθυσμούς αντίστοιχα (Φοίτος κ.ά. 2009).

4.3.6 *Laurus nobilis*

Η δάφνη (*Laurus nobilis*) ανήκει στην οικογένεια Lauraceae, η οποία περιλαμβάνει σχεδόν 50 γένη και 3.000 είδη ανθοφόρων φυτών παγκοσμίως, τα οποία προτιμούν θερμές εύκρατες και τροπικές περιοχές (Tutin et al., 1968 – 1993). Πρόκειται για αρωματικά αειθαλή δέντρα ή θάμνους, με πλούσιες θεραπευτικές ιδιότητες, γνωστές από της αρχαιότητα.

Η *Laurus nobilis*, γνωστή και ως βάγια, είναι είδος της Μεσογείου και της Κριμαίας, ενώ στην Ελλάδα απαντάται ως αυτοφυές. Διακρίνεται από το έντονο άρωμα και την πικρή γεύση. Αποτελεί καλλιεργούμενο είδος, που ανθίζει το Μάρτιο με Απρίλιο και εξαγεται από την Ελλάδα και σε άλλες χώρες. Τέλος φύεται σε ξηρά ασβεστούχα εδάφη, ενώ είναι και ανθεκτικό στην ξηρασία (Αραμπατζής, 1998).

Σε ότι αφορά την προέλευση του φυτού και τη μυθολογία του, ο Ρωμαίος ποιητής Οβίδιος διηγείται μια χαριτωμένη και ερωτική ιστορία. Συγκεκριμένα, ο θεός Απόλλωνας καταδίωκε τη νύμφη Δάφνη με ερωτικό σκοπό, αυτή ικέτευσε τη μητέρα της Γαία, να τη μεταμορφώσει σε δέντρο για να τον αποφύγει. Η επιθυμία της πραγματοποιήθηκε, μεταμορφώθηκε στο ομώνυμο δέντρο, που αφιερώθηκε στον Απόλλωνα. Αυτός, ως ιερό του φυτό, το χρησιμοποιούσε ως μέσο καθαρμού και αντιμετώπισης ασθενειών. Άλλωστε με αυτό τον τρόπο εξαγνίστηκε και ο ίδιος όταν σκότωσε τον Πύθωνα, το δράκο των Δελφών (Μουράτη, 1992).

Σχεδόν κανένα άλλο φυτό δεν έχει τόσο ισχυρό συμβολισμό, όσο η δάφνη (*Laurus nobilis*). Πρόκειται για σύμβολο νίκης, δόξας, τιμής αλλά και αιώνιας νεότητας. Είχε επίσης θεραπευτικές ιδιότητες, τις οποίες κατά τη μυθολογία αξιοποίησαν και ο θεός της ιατρικής Ασκληπιός, αλλά και η κόρη του Υγεία για την ανακούφιση σωματικών ασθενειών (Μουράτη, 1992). Γενικά η δάφνη (*Laurus nobilis*) είναι ένα φυτό με μεγάλη παρουσία στα νομίσματα, σχεδόν σε όλη την Ευρώπη. Πρόκειται για χώρες οι οποίες δέχθηκαν αρνητικές συνέπειες σε πολιτιστικό και οικονομικό τομέα, από τις επιπτώσεις του Ά Παγκοσμίου πολέμου. Συχνά αποτυπώνεται είτε για να τιμήσει κάποιον ή κάποιο σπουδαίο γεγονός, είτε για να δηλώσει τη νίκη ή τη δόξα, έπειτα από μία πολιτική ή πολεμική επικράτηση (Μπάουμαν 2004).

4.3.7 *Olea europaea*

Η ελιά (*Olea europaea*) ανήκει στην οικογένεια Oleaceae η οποία περιλαμβάνει 29 γένη με ευρεία εξάπλωση στις τροπικές και εύκρατες περιοχές (Κοράκης, 2015). Μάλιστα πολλά από αυτά τα είδη, καλλιεργούνται είτε για καλλωπιστικούς, είτε για οικονομικούς λόγους. Αποτελούν ξυλώδη είδη, τα άνθη των οποίων είναι ακτινόμορφα, αρρενοθήλα και με καρπούς ποικιλόμορφους (Tutin et al., 1968 – 1993).

Η ελιά (*Olea europaea*) είναι αειθαλής θάμνος ή δέντρο, με ύψος μέχρι 15 m. Πρόκειται για φωτόφυτο, βραδυαυξές, αντέχει σε φτωχά και ξηρά εδάφη. Ανθεκτικό στην ξηρασία και την ατμοσφαιρική ρύπανση, αλλά είναι ευαίσθητο στους παγετούς. Σε ξηρές πετρώδεις θέσεις, σε θαμνώνες, φρύγανα, με ευρύτατη καλλιέργεια, στις θερμότερες περιοχές. Είναι είδος ευρέως διαδεδομένο στις περιοχές της Μεσογείου, της Πορτογαλίας και νησιών του Ατλαντικού, καθώς και της Κριμαίας (Ζαρμπούτη και Γκακνή, 1992). Η Ελλάδα είναι η ιστορική πατρίδα του είδους, καθώς ήταν ένα από τα πρώτα φυτά, που καλλιεργήθηκαν στη Μεσόγειο και ένα από τα πιο χρήσιμα δέντρα στον άνθρωπο, για την διατροφική αλλά και θεραπευτική του αξία.

Υπάρχουν διάφοροι μύθοι για το είδος, με επικρατέστερο αυτό που θέλει τη φιλονικία του Ποσειδώνα και της θεάς Αθηνάς για το ποιος θα κυριαρχήσει στην Αττική. Οι θεοί λοιπόν αποφάσισαν ότι θα την δώσουν σε όποιον από τους δυο χάριζε το πιο χρήσιμο δώρο. Η θεά Αθηνά φύτεψε μια ελιά (*Olea europaea*) ενώ ο Ποσειδώνας χάρισε ένα άλογο, οι θεοί αποφάσισαν ότι πιο χρήσιμο ήταν το δέντρο και έτσι έδωσαν την κυριαρχία της Αττικής στη θεά (Μουράτη, 1992; Μπάουμαν, 1999).

Για τους αρχαίους η ελιά (*Olea europaea*) είχε ισχυρή συμβολική σημασία, ως σύμβολο νίκης και ειρήνης, συμβόλιζε το Ολυμπιακό ιδεώδες, για αυτό το λόγο και οι νικητές των αγώνων στέφονταν με κλαδιά ως έπαθλο. Αποτελεί σημαντικό κομμάτι της ιστορίας, ανά τους αιώνες στην καθημερινότητα των ελληνικών λαών, με ιδιαίτερα συμβολικό χαρακτήρα. Ουσιαστικά πρόκειται για το δέντρο του καλού, ταυτισμένο με την αναγέννηση, το φως αλλά και την αθανασία, τη γονιμότητα και την ευφορία. Αποτελεί παγκόσμιο σύμβολο ειρήνης, νίκης και σοφίας. Για αυτούς τους λόγους τα κλαδιά της κόσμησαν αρκετές φορές νομισματικές όψεις από τα αρχαία χρόνια μέχρι και τις μέρες μας και πάντα με συμβολικό χαρακτήρα (Μπάουμαν 1999).

4.3.8 *Paraver rhoeas*

Η παπαρούνα (*Paraver rhoeas*) είναι αγγειόσπερμο, δικότυλο, πλώδες φυτό, η οποία ανήκει στην οικογένεια Paraveraceae, η οποία περιλαμβάνει 42 γένη και περίπου 775 είδη. Παρουσιάζονται σε εύκρατα και υποτροπικά κλίματα, του βορείου ημισφαιρίου.

Οι παπαρούνες (*Paraver rhoeas*) είναι ετήσιο πλώδες είδος ανθοφόρου φυτού, με μεγάλη γεωγραφική εξάπλωση. Χαρακτηριστικά τους είναι τα φύλλα τους, που είτε αναπτύσσονται μέσα σε λοβό, είτε είναι κομμένα σε διάφορα μέρη διασκορπισμένα, η ύπαρξη ενός γαλακτώδους υγρού στον βλαστό, καθώς και τα μεγάλα τους άνθη που φύονται μεμονωμένα σε μίσχους άφυλλους ή σε φυλλώδεις βλαστούς. Ο καρπός της παπαρούνας είναι πολύσπερμη κάψα (Tutin et al., 1968 – 1993). Υπάρχουν περίπου 100 είδη, από τα οποία κάποια είναι αυτοφυή λουλούδια των αγρών και άλλα καλλιεργούνται.

Θεωρείται ως γεωργικό ζιζάνιο, αφού ευδοκμεί σε καλλιεργούμενα χωράφια, όπου δε χρησιμοποιούνται ζιζανιοκτόνα ή κατά την αγρανάπαυση και μπορεί να παράγει ως και 400 λουλούδια σε μία ζεστή εποχή. Επίσης περιέχει ένα αλκαλοειδές, που ονομάζεται rhoadine, το οποίο είναι ένα ήπιο ηρεμιστικό (Strid and Tan, 1997).

Η προέλευσή του δεν είναι γνωστή με βεβαιότητα, αλλά αυτό που ισχύει είναι η στενή του σχέση με τη γεωργία. Έχει τα περισσότερα από τα χαρακτηριστικά ενός επιτυχημένου ζιζανίου, καθώς περιλαμβάνει έναν ετήσιο κύκλο ζωής, που ταιριάζει με αυτόν των περισσότερων δημητριακών, ανοχή σε απλές μεθόδους καταπολέμησης ζιζανίων, ικανότητα άνθισης και σποράς πριν από τη συγκομιδή της καλλιέργειας και ικανότητα δημιουργίας τράπεζας σπόρων, με μεγάλη διάρκεια ζωής (Dimopoulos et al., 2013). Στη σχέση τους με τη βόσκηση, έχουν οξεία γεύση και είναι ήπια δηλητηριώδη για τα ζώα.

Η παπαρούνα (*Paraver rhoeas*) αποτελεί το σύμβολο της άνοιξης, αλλά έχει συνδεθεί και με την ελληνική μυθολογία, καθώς ήταν το φυτό του Μορφέα και για αυτό συνδέεται άμεσα με τα όνειρα. Σύμφωνα με τον υπομνηματιστή του Βιργιλίου (Γεωργ. 1.212), η Δήμητρα ερωτεύτηκε τον Αθηναίο Μήκωνα και τον μεταμόρφωσε σε παπαρούνα, το ιερό φυτό της θεάς (η αρχαία ελληνική ονομασία της παπαρούνας είναι Μήκων) (Μπάουμαν 1999). Επίσης από τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, έχει χρησιμοποιηθεί από την κοινοπολιτεία ως σύμβολο μνήμης για τους πεσόντες στρατιώτες.

4.3.9 *Pistacia lentiscus*

Η οικογένεια Anacardiaceae περιλαμβάνει 83 γένη και περίπου 860 γνωστά είδη. Στην οικογένεια ανήκουν αειθαλή ή φυλλοβόλα δέντρα ή θάμνοι, που παρουσιάζουν ιδιαίτερο οικονομικό ενδιαφέρον. Γνωστά είδη αυτού του γένους είναι ο μαστιχοφόρος σχίνος (*Pistacia lentiscus*), η κοκορεβυθιά (*Pistacia terebithus*) και η φιστικιά (*Pistacia vera*) (Αθανασιάδης, 1986; Κοράκης, 2015).

Το γένος *Pistacia* περιλαμβάνει είδη με μεγάλη ανθεκτικότητα στη θερμοκρασία και υψηλή αντοχή σε αλατούχα εδάφη, αφού συναντάται πολύ συχνά σε παράκτιες περιοχές (Αθανασιάδης, 1986; Σαββίδης, 2000).

Ο μαστιχοφόρος σχίνος (*Pistacia lentiscus*) ή αλλιώς μαστιχόδεντρο, είναι αειθαλής δίοικος θάμνος με πολύ μεγάλη εξάπλωση στη Μεσόγειο και κυρίως στην Χίο, όπου και φύτευται η μοναδική που παράγει μαστίχα-αρωματική ρητίνη. Οι σχίνοι (*Pistacia lentiscus*) αυτοί αναπτύσσονται σε χαμηλότερα υψόμετρα, σε παραθαλάσσιες περιοχές και αποκτούν συχνά δενδρώδη μορφή έως και 5 μέτρα. Οι καρποί του είναι μικροί, σφαιρικοί, με έντονο κόκκινο χρώμα, έντονη οσμή, αλλά και υπόγλυκη γεύση. Η περίοδος ανθοφορίας είναι από Μάρτιο μέχρι Ιούνιο (Αθανασιάδης, 1986). Πρόκειται για φυτό ανθεκτικό με ελάχιστες απαιτήσεις, που προτιμάει άγονα, πετρώδη και φτωχά εδάφη για να ευδοκιμήσει.

Αν και υπάρχει σε όλη τη Μεσόγειο μόνο στη νότια Χίο καλλιεργείται συστηματικά για την παραγωγή μαστίχας. Ακόμα και επί Τουρκοκρατίας, το νησί εξαιτίας της είχε πιο ευνοϊκούς όρους από τις υπόλοιπες περιοχές. Αυτό φαίνεται και κατά την πυρπόληση του νησιού το 1822, όπου τα Μαστιχοχώρια γλίτωσαν από το μένος των Τούρκων, λόγω της μαστίχας (Σαββίδης, 2000).

Κατά την παράδοση της Χίου, οι σχίνοι (*Pistacia lentiscus*) άρχισαν να δακρύζουν, όταν μαρτύρησε ο Άγιος Ισίδωρος από τους Ρωμαίους επειδή ήταν Χριστιανός. Η μαστίχα από την αρχαιότητα είχε ιατροφαρμακευτικές ιδιότητες, για παράδειγμα οι Αιγύπτιοι το χρησιμοποιούσαν για την ταρίχευση των νεκρών. Σήμερα χρησιμοποιείται κυρίως ως αρωματικό τροφών και από ελάχιστους ως καρύκευμα (Σαββίδης, 2000).

4.3.10 *Punica granatum*

Η ροδιά (*Punica granatum*) ανήκει στην οικογένεια Punicaceae, η οποία περιλαμβάνει το γένος *Punica*, αναγνωρίζοντας το πιο σημαντικό είδος τη ροδιά (*Punica granatum*). Είναι φυλλοβόλος και αγκαθωτός θάμνος μέχρι 1,5 m ύψος ή μικρό δέντρο ύψους κάτω των 5 m. Έχει μεγάλα, μονήρη άνθη και βγαίνουν είτε στην άκρη των βλαστών από ένα, είτε πολλά μαζί, συνήθως κόκκινα και σπανιότερα λευκά (Tutin et al., 1968 – 1993). Η ροδιά (*Punica granatum*) απαντάται σε διάφορες μορφές, οι κυριότερες από τις οποίες είναι: οι οξύκαρπες (ξινόρροδα) και οι γλυκόκαρπες (γλυκόρροδα), καθώς και σε μορφή νάνου. Είναι δέντρο ανθεκτικό, σπάνια προσβάλλεται από παράσιτα. Πολλαπλασιάζεται με μοσχεύματα ή παραφυάδες.

Πρόκειται για φυτό με οικονομική αξία, καθώς καλλιεργείται παγκοσμίως για τους καρπούς της, οι οποίοι αποτελούν βασικό συστατικό σε ποτά και σιρόπια, αλλά και για καλλωπιστικούς λόγους. Παρουσιάζει μεγάλο εύρος ανθοφορίας και η άνθιση της ξεκινάει από τον Μάιο μέχρι και τον Αύγουστο, ενώ καρποφορεί το φθινόπωρο (Dimoroulos et al., 2013). Οι καρποί είναι σχεδόν σφαιρικοί, ενώ το χρώμα τους κατά την ωρίμανση, είναι έντονα κόκκινοι και εσωτερικά περιέχει μεγάλο αριθμό σπόρων. Το φυτό αυτό έχει σχετικά γρήγορη ανάπτυξη, σχηματίζει πυκνή κόμη, ενώ τα φύλλα είναι αντίθετα, λογχοειδή, λεία και έχουν έντονο πράσινο χρώμα (Strid and Tan, 1997; 2002).

Το ρόδι (*Punica granatum*) είναι πλούσιο σε συμβολικούς και μυθολογικούς συνειρμούς, σε πολλούς πολιτισμούς. Οι αρχαίοι Αιγύπτιοι το θεωρούσαν σύμβολο ευημερίας και φιλοδοξίας, ενώ για τους αρχαίους Έλληνες, θεωρείται το σύμβολο της ζωής, της αναγέννησης και του ζευγαρώματος (Μπάουμαν 1999). Επίσης η ροδιά (*Punica granatum*) ήταν αφιερωμένη στην θεά Ήρα, η οποία ήταν προστάτιδα του γάμου και στην θεά Αθηνά. Εξ' αιτίας του ρόλου του στον αρχαιοελληνικό μύθο της Περσεφόνης, το ρόδι έγινε σύμβολο γονιμότητας, θανάτου και αιωνιότητας και ήταν το έμβλημα των Ελευσινίων Μυστηρίων. Σήμερα θεωρείται σύμβολο ευπορίας, και για αυτό η λαϊκή παράδοση θέλει να «σπάζεται» την πρωτοχρονιά, δηλώνοντας με τους πολυάριθμους σπόρους του, την ευπορία, την καλοτυχία και την ευμάρεια (Μπάουμαν 1999).

4.3.11 *Quercus robur*

Η ποδισκοφόρος δρύς (*Quercus robur*) ανήκει στην οικογένεια Fagaceae, η οποία περιλαμβάνει τουλάχιστον 521 αυτοφυή είδη, κυρίως φυλλοβόλα στις εύκρατες περιοχές και αειθαλή δέντρα ή θάμνοι στις τροπικές (Tutin et al., 1968 – 1993). Το γένος *Quercus* sp. είναι μόνοικα, φυλλοβόλα, ημιαειθαλή ή αειθαλή κυρίως δέντρα, με ευρεία εξάπλωση σε ολόκληρο το βόρειο ημισφαίριο, που χαρακτηρίζονται από την οικολογική και οικονομική τους αξία (Κοράκης, 2015).

Διακρίνονται για τη μακροβιότητα τους και παρόλο που φιλοξενούν μεγάλη ποικιλία έμβιων οργανισμών, ιδιαίτερα παρασίτων, μυκήτων και εντόμων, το ξύλο τους είναι σκληρό, ανθεκτικό και με διάρκεια χρόνου (Κοράκης, 2015). Χρησιμοποιούνται στη ναυπηγική, στην επιπλοποιία, αλλά και στην παρασκευή ξυλανθράκων πολύς καλής ποιότητας. Τέλος, εξαιτίας του αρωματικού της ξύλου είναι ιδανική για την κατασκευή βαρελιών στην ποτοποιία (Αραμπαντζής, 1998).

Η ποδισκοφόρος δρύς (*Quercus robur*) είναι φυλλοβόλο δέντρο που φτάνει σε ύψος τα 25 m. Τα φύλλα είναι κατ' εναλλαγή, ενώ ο καρπός είναι κυπελλοφόρο κάρυο (βαλανίδι), που φύεται σε ποδίσκο μήκους 2-6 cm. Στην Ελλάδα απαντάται κυρίως στην ηπειρωτική Ελλάδα και στα νησιά του Ιονίου Πελάγους (Tutin et al., 1968 – 1993; Αθανασιάδης, 1986; Διμορούλιος et al. 2013). Γεγονός που πιθανολογείται, ότι λόγω της εξάπλωσης της στον ελλαδικό χώρο, σε νησιά του Ιονίου, επιλέχθηκε να εμφανιστεί σε νόμισμα της ιονικής περιόδου.

Στη μυθολογία, αποτελούσε ιερό δέντρο, αφιερωμένο στον Δία. Στο μαντείο του, στο ιερό της Δωδώνης, οι ιερείς χρησιμοδοτούσαν ερμηνεύοντας το θρόισμα των φύλλων μίας τεράστιας δρυός (*Quercus* sp.). Με υπόδειξη της θεάς Αθηνάς, ένα κομμάτι του «ομιλούντος» δέντρου, ενσωματώθηκε στην καρίνα του πλοίου των Αργοναυτών. Με αυτόν τον τρόπο θέλησε η θεά Αθηνά να προστατέψει το πλήρωμα της Αργώ, από κάθε είδους κακουχίας, κατά την διάρκεια του ριψοκίνδυνου ταξιδιού τους (Μπάουμαν 1999). Στις λαϊκές παραδόσεις κατείχε την πρώτη θέση ανάμεσα σε όλα τα δέντρα και για αυτό το λόγο την αποκαλούσαν απλώς «δέντρο». Με το σκληρό της ξύλο και τη μεγαλοπρεπή και επιβλητική ανάπτυξη, αποτελούσε σύμβολο δύναμης και υπεροχής (Μπάουμαν, 1999). Εκτός συνόρων αποτελεί ένα από τα Εθνικά σύμβολα της Σερβίας και της Γερμανίας.

4.3.12 *Triticum* spp.

Το σιτάρι (*Triticum* spp.) ανήκει στην οικογένεια Poaceae, που περιλαμβάνει 780 γένη και 12.000 είδη αποτελώντας μια από τις μεγαλύτερες οικογένειες στον κόσμο. Περιλαμβάνει ποώδη φυτά και σπάνια θαμνώδη ή δενδρώδη είδη. Αποτελεί μία από τις σπουδαιότερες οικογένειες, για την οικονομία και την ανθρώπινη διατροφή, αφού περιέχει δημητριακά και κτηνοτροφικά είδη όπως το κριθάρι (*Hordeum vulgare*), το σιτάρι (*Triticum* spp.) και τη βρόμη (*Avena sativa*). Είναι μονοκοτυλήδονα, αγγειόσπερμα φυτά, που παρουσιάζουν ρίζωμα και καλαμοειδή βλαστό, ενώ αναπτύσσονται είτε σε υγρές περιοχές είτε σε ξηρούς τόπους (Tutin et al., 1968 – 1993; Αθανασιάδης, 1986; Dimopoulos et al. 2013). Τα Poaceae είναι η πιο σημαντική οικονομικά οικογένεια φυτών, από οικονομικής πλευράς, αφού, μέσω της άμεσης ανθρώπινης κατανάλωσης, παρέχουν το 51% όλης της διατροφικής ενέργειας. Είναι από τα πρώτα φυτά, που καλλιέργησε ο άνθρωπος και τα ίχνη του χάνονται στα βάθη της ιστορίας.

Το γένος *Triticum* περιλαμβάνει 16 είδη με τριχωτά σημεία το έλασμα και το κολεό του φυτού. Στην Ελλάδα τα πιο διαδεδομένα είναι το μαλακό σιτάρι (*Triticum aestivum*), που χρησιμοποιείται για την παραγωγή ψωμιού και το σκληρό σιτάρι (*Triticum durum*), για την παραγωγή ζυμαρικών. Η μεγάλη σημασία των σιτηρών παγκοσμίως, οφείλεται στο μεγάλο ποσοστό προσαρμοστικότητας των ειδών στις διάφορες περιβαλλοντικές συνθήκες, καθώς και στην εύκολη αποθήκευσή τους λόγω του μικρού ποσοστού υγρασίας που περιέχουν (Ζαρμπούτη και Γκακνή, 1992).

Το σιτάρι (*Triticum* spp.) είναι ένα από τους πιο σημαντικούς καρπούς, αφού επικράτησε η άποψη ότι περιοχές, που φύονταν, ήταν κατάλληλες και για δημιουργία αποικιών. Κατά τη μυθολογία αποτελούσε σύμβολο της θεάς Δήμητρας, η οποία έμαθε την καλλιέργεια και την κτηνοτροφία στους ανθρώπους. Απεικονίσεις της, κρατώντας ένα δρεπάνι και δίπλα στάχυ σιταριού (*Triticum* spp.), συμβόλιζε την αφθονία και την ευημερία (Μπάουμαν 1999). Παράλληλα, συμβολισμό είχε και κατά τον χριστιανισμό, αφού ανθίζει και πέφτοντας το σπέρμα στο έδαφος, πολλαπλασιάζεται και ξαναγεννιέται, έτσι παρομοιάζει το θάνατο και την ανάσταση του ανθρώπου, συμβολίζοντας τον θάνατο, την ταφή και την ανάστασή του (Μουράτη, 1992).

4.3.13 *Tulipa goulimygi*

Η τουλίπα γουλιμή (*Tulipa goulimygi*) ανήκει στην οικογένεια Liliaceae, στην οποία περιλαμβάνονται 15 γένη και 610 καταγεγραμμένα είδη (Γουλανδρή, 2009). Πρόκειται για μονοκοτυλήδονα, πολυετή, ποώδη και συχνά βολβώδη, ανθοφόρα είδη με πιο γνωστά για καλλωπιστικούς λόγους τις τουλίπες (*Tulipa* sp.), τις φριτιλλάριες (*Fritillaria* sp.) και τα κρίνα (*Lilium* sp.) (Αθανασιάδης, 1985).

Το γένος *Tulipa* περιλαμβάνει περίπου 100 είδη στην Ευρώπη και στη δυτική και κεντρική Ασία, ενώ μόλις 9 είδη απαντώνται ως αυτοφυή στην Ελλάδα. Φύονται σε θαμνώνες, πετρώδεις θαμνότοπους, στα κράσπεδα ή μέσα σε καλλιέργειες σιτηρών. Πρόκειται για καλλωπιστικά είδη, που καλλιεργούνται συστηματικά, με μεγάλο οικονομικό κέρδος στις χώρες παραγωγής τους.

Η τουλίπα γουλιμή (*Tulipa goulimygi*) ανακαλύφθηκε από τον ερασιτέχνη βοτανικό Κωνσταντίνο Γουλιμή, αλλά επίσημα περιεγράφηκε το 1955 από τους βοτανικούς J.Robert Sealy και William Turill. Είναι πολυετές, ανθοφόρο, ποώδες φυτό, με βολβό που περιβάλλεται από χνουδωτό μανδύα, που τρώγεται (<https://www.bankofgreece.gr/>). Ανθίζει νωρίς την άνοιξη, Μάρτιο- Απρίλιο και είναι ενδημικό είδος στη Νότια Λακωνία (Μάνη, Μαλέα, Ελαφόνησος), στα Κύθηρα και στη Δυτική Κρήτη (Σφήκας, 1999).

Η *Tulipa goulimygi* προστατεύεται από τη σύμβαση της Βέρνης και το ΠΔ 67/81. Η εξάπλωσή της είναι μικρή και ταυτόχρονα δέχεται έντονες πιέσεις, λόγω τουρισμού ή ακόμα και από τη συλλογή των βολβών της, από ανθρώπους, για αυτό το λόγο έχει συμπεριληφθεί στο πρώτο Βιβλίο Ερυθρών Δεδομένων των σπάνιων και απειλούμενων φυτών της Ελλάδας (Φοίτος κ.α., 2009) με το χαρακτηρισμό τρωτό, με προτεραιότητα προστασίας πληθυσμού.

Σε ότι αφορά τον συμβολισμό της, επικράτησε μια πολύ όμορφη ιστορία ανά τους αιώνες. Συγκεκριμένα αυτή αναφέρεται σε ένα πολύ ερωτευμένο ζευγάρι, που όταν η κοπέλα σκοτώθηκε, ο άντρας αποφάσισε να αυτοκτονήσει πέφτοντας σε γκρεμό με το αίμα του απλώθηκε παντού στο έδαφος γέννησε τις τουλίπες (*Tulipa* sp.) και από τότε θεωρείται το έμβλημα της απόλυτης αγάπης (Μουράτη, 1992).

4.3.14 *Vitis vinifera*

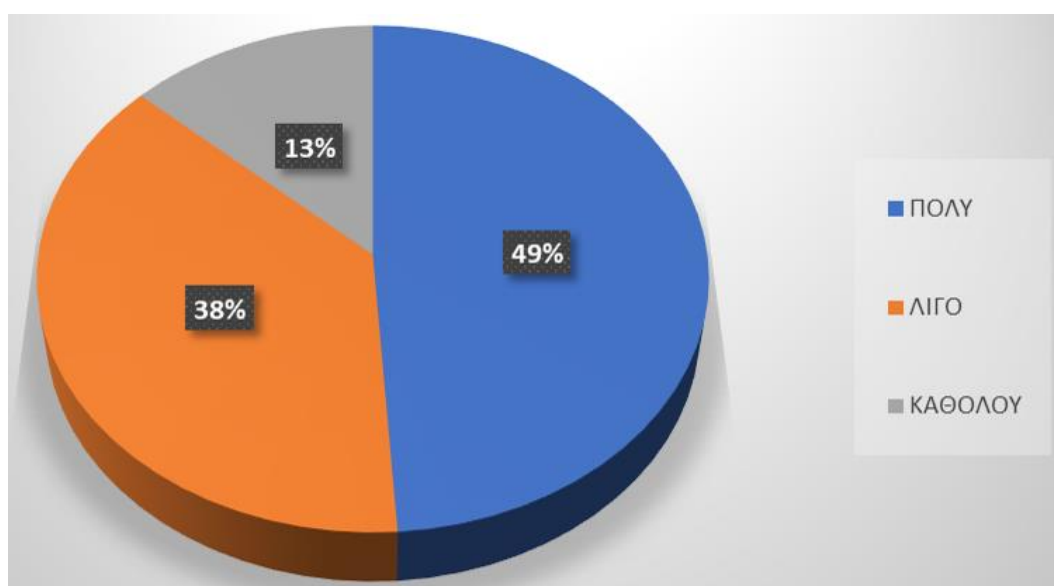
Η άμπελος η οиноφόρος (*Vitis vinifera*) ανήκει στην οικογένεια Vitaceae, η οποία περιλαμβάνει 14 γένη και 910 περίπου ανθοφόρα φυτά. Πρόκειται για αγγειόσπερμο θάμνο, ελικοφόρο και αναρριχώμενο, ιθαγενή της Μεσοποταμίας, που καλλιεργείται σε όλες τις ηπείρους, εκτός από την Ανταρκτική (Strid & Tan, 2002). Για θεραπευτικούς σκοπούς χρησιμοποιούνται ο καρπός, τα φύλλα και οι βλαστοί του φυτού.

Η *Vitis vinifera* είναι πολυετές και ταχέως αναπτυσσόμενο φυτό, με πολλές διακλαδώσεις αποτελούμενες από παλαμοειδή φύλλα και εδώδιμους, υψηλής διατροφικής αξίας, καρπούς, τα σταφύλια. Επίσης χρειάζεται πλούσιο σε χούμο χώμα, καλά στραγγιζόμενο, προστασία από τους ανέμους και αρκετή ηλιοφάνεια, όπως και συχνό κλάδεμα, για τον καλύτερο αερισμό του (Dimopoulos et al., 2013). Αξιοσημείωτο είναι ότι υπάρχουν σχεδόν 10.000 διαφορετικές ποικιλίες σταφυλιών, από τις οποίες λίγες είναι αυτές που συμμετέχουν στην παραγωγή κρασιού ή παράγουν επιτραπέζια σταφύλια (Αθανασιάδης, 1986). Αποτελεί ένα από τα φυτά, που έχει καλλιεργηθεί περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο, και παράλληλα σχεδόν σε ολόκληρο τον κόσμο.

Από την αρχαιότητα το σταφύλι και ένα από τα προϊόντα του, το κρασί, συνδέθηκε με το θεό Διόνυσο και τις τελετές του. Σύμφωνα με τον επικρατέστερο μύθο, ο Διόνυσος είχε στην ακολουθία του έναν όμορφο νεαρό, τον Άμπελο, γιό ενός σάτυρου. Όταν αυτός σκοτώθηκε, πέφτοντας από έναν ταύρο, ο Διόνυσος παρακάλεσε τον Δία να τον μεταμορφώσει σε φυτό, δημιουργώντας έτσι την άμπελο (*Vitis vinifera*) και προσφέροντας αίσθημα ευχαρίστησης στον Διόνυσο (Μπάουμαν, 1999). Πρώτος ο Όμηρος αναφέρεται στο κρασί, θεωρώντας τους λαούς που δεν ασχολούνται με την αμπελοργία βάρβαρους, καθώς το κρασί ήταν βασικό συμπλήρωμα για τα γεύματά τους (Μουράτη, 1992). Επίσης η καλλιέργεια της αμπέλου (*Vitis vinifera*) ήταν διαδεδομένη και για την παραγωγή σταφίδας, που αποτελούσε πλουσιοπάροχη τροφή. Γεγονός, που το έκανε να εμφανίζεται σε διάφορα αντικείμενα εδώ και χιλιάδες χρόνια, για να αναδείξει οικονομική ευημερία και σταθερή πολιτική κατάσταση, αφού σχετίζεται με γιορτές, χαρές και καλοπέραση (Μπάουμαν 1999).

4.4. ΓΝΩΣΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ

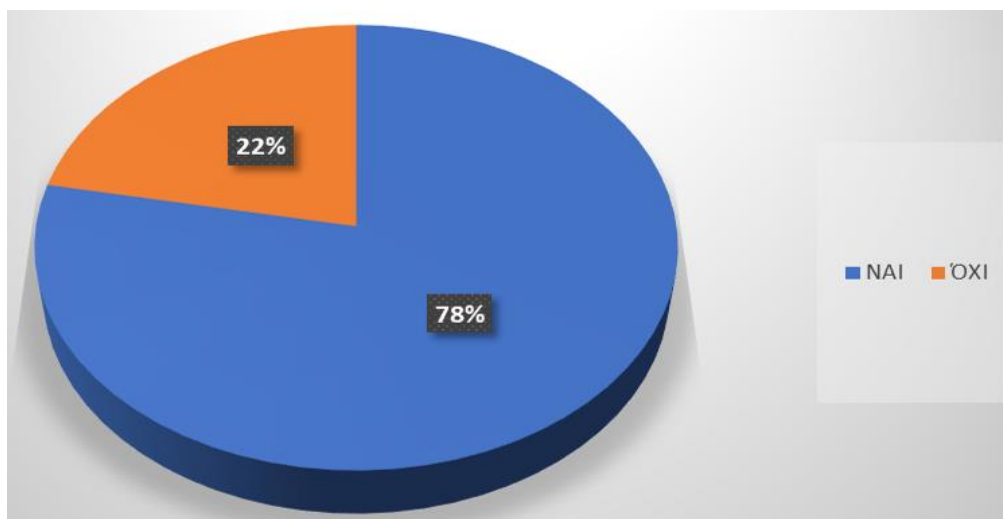
Η χρήση φυσικών τοπίων, ζωϊκών και φυτικών ειδών σε απεικονίσεις νομισμάτων, κυρίως μέσω των εθνόσημων για τα φυτικά είδη, είναι πάρα πολύ κοινή, αλλά αυτό δεν συνεπάγεται ότι οι πολίτες το αντιλαμβάνονται, ανεξάρτητα από το πόσο είναι φυσιολάτρες ή όχι. Στην Ελλάδα, φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (49%) των πολιτών θεωρούν τον εαυτό τους πολύ φυσιολάτρη και με μικρότερο ποσοστό (38%) «λίγο» φυσιολάτρη (Σχήμα 1). Μόλις το 13% δεν είναι καθόλου λάτρες της φύσης.

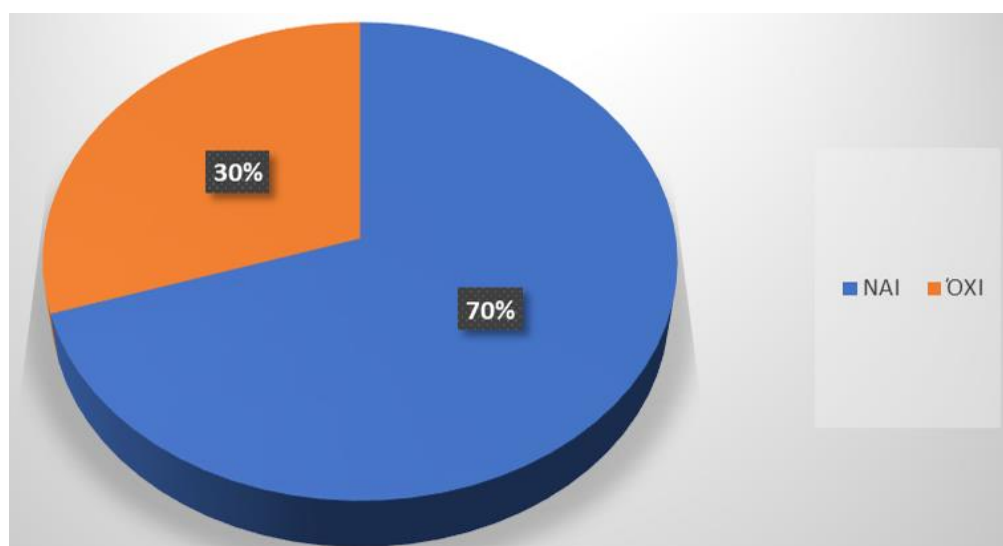
Σχήμα 4.1. Ποσοστά δείγματος με το βαθμό που θεωρούν τον εαυτό τους λάτρη της φύσης.

Ενδιαφέρον είναι ότι οι περισσότεροι πολίτες (78%) έχουν παρατηρήσει και διαπιστώσει την απεικόνιση στοιχείων της φύσης όπως είναι κάποιο ζώο ή φυτικό είδος σε κάποιο καθημερινό αντικείμενο και με πολύ μικρότερο ποσοστό είναι αυτοί που δεν το έχουν παρατηρήσει (22%) (Σχήμα 2). Τα καθημερινά αντικείμενα μπορεί να είναι λογότυπα, σημαίες, νομίσματα ή γραμματόσημα, ακόμα και απεικονίσεις σε καθημερινά σκεύη (π.χ. πιάτα).

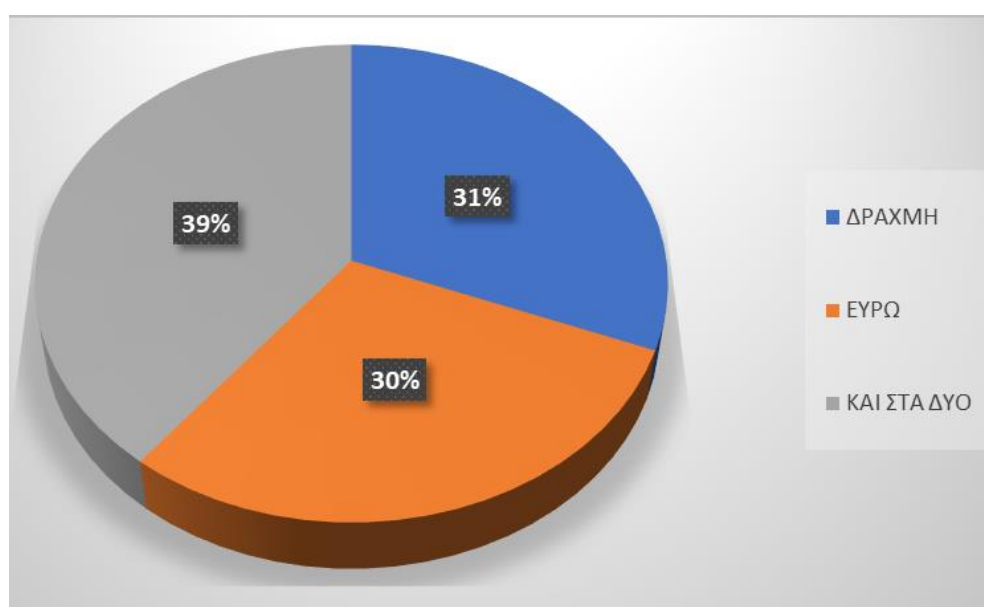
Οι πολίτες φαίνεται ότι, με ελαφρά χαμηλότερο ποσοστό από αυτούς που έχουν παρατηρήσει την απεικόνιση στοιχείων της φύσης, έχουν επίσης παρατηρήσει σε νομίσματα, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, την απεικόνιση φυτικών ειδών (70%) (Σχήμα 3). Από την άλλη μοιρασμένες είναι οι απόψεις για το ποια νομισματική μονάδα έχει απεικόνιση φυτικού είδους, με το ευρώ να απαντάει το 30%, τη δραχμή το 31% και για τα δύο το 3% (Σχήμα 4).

Σχήμα 4.2. Ποσοστά σχετικά με την παρατήρηση στοιχείων της φύσης σε διάφορα αντικείμενα.

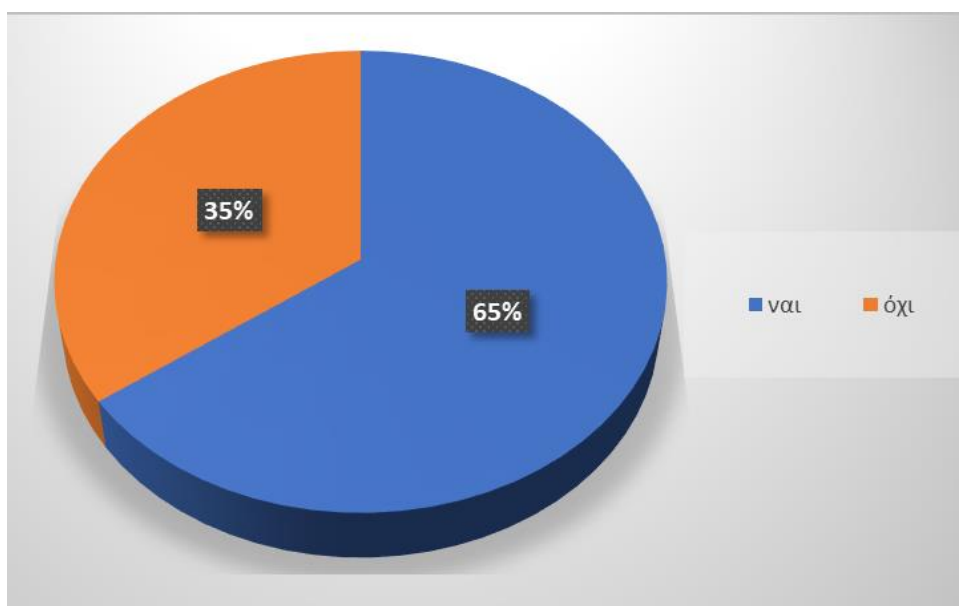

Σχήμα 4.3. Ποσοστά σχετικά με την παρατήρηση φυτικού είδους σε ελληνικό νόμισμα.

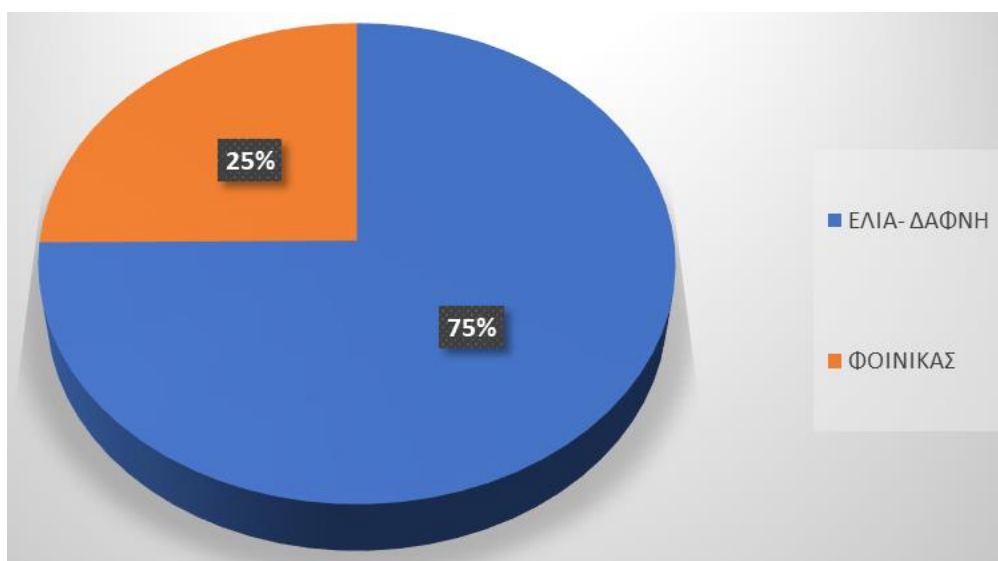

Σχήμα 4.4. Ποσοστά νομισματικών μονάδων που έχουν φιλοξενήσει κάποιο φυτικό είδος.

Όπως αναφέρεται και σε προηγούμενο υποκεφάλαιο, ένα από τα πιο σημαντικά νομίσματα του ελληνικού πολιτισμού αποτελεί η πρώτη νομισματική αξία του σύγχρονου ελληνικού κράτους, που κόπηκε το 1828 και ονομαζόταν φοίνικας. Οι περισσότεροι από τους πολίτες φαίνεται να γνωρίζουν ποιο είδος φυτού απεικόνιζε (Σχήμα 5), ενώ φαίνεται ότι το 75% από αυτούς απάντησε ελιά (*Olea europaea*) ή/και δάφνη (*Laurus nobilis*), που είναι και το σωστό. Ένα μικρό ποσοστό (25%) απάντησε ότι απεικόνιζε τον φοίνικα, ίσως λόγω της ονομασία του νομίσματος (Σχήμα 6).

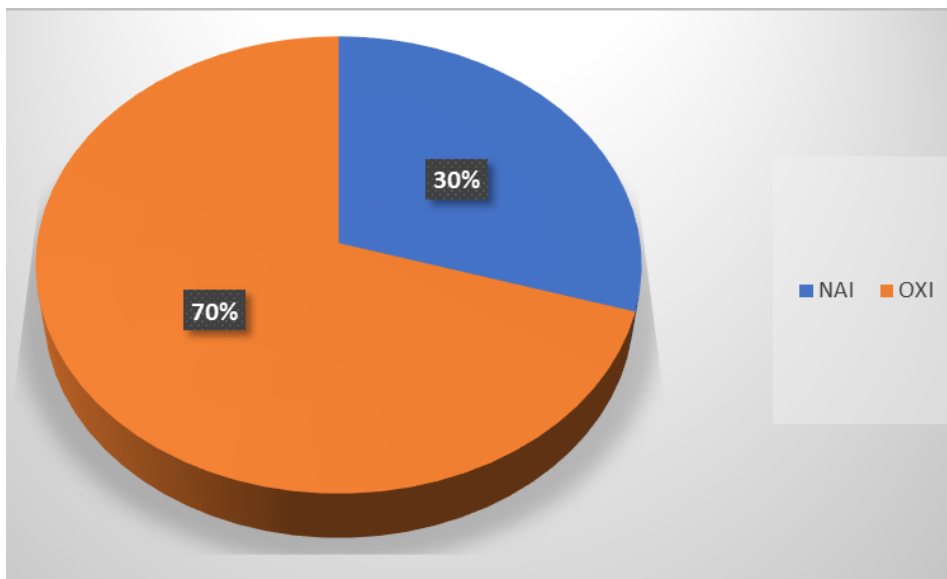

Σχήμα 4.5. Ποσοστά γνώσης όψεων της πρώτης νομισματικής αξίας «φοίνικας»

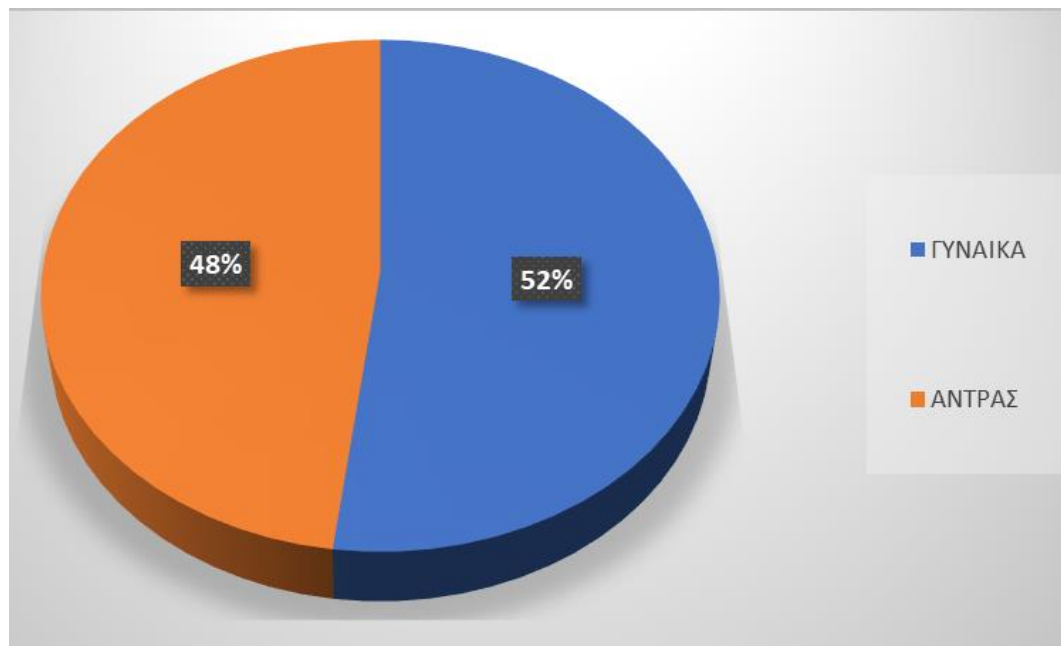
Σχήμα 4.6. Ποσοστά γνώσης σχετικά με το φυτικό είδος που έφερε το πρώτο νόμισμα της Ελλάδας.

Οι περισσότεροι πολίτες όμως, δεν γνωρίζουν για την έκδοση αναμνηστικών νομισμάτων του ευρώ και μόλις το 30% έχουν γνώση (Σχήμα 7).

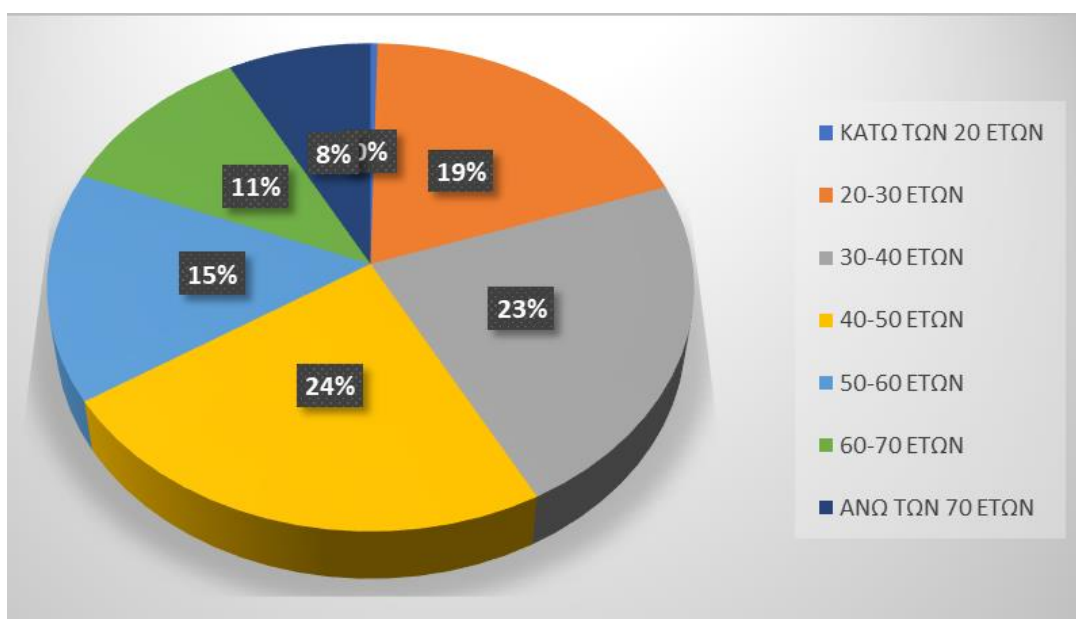
Σχήμα 4.7. Ποσοστά γνώσης του δείγματος για την απεικόνιση φυτών σε αναμνηστικές εκδόσεις.

Οι απαντήσεις δόθηκαν από πολίτες με σταθμισμένο δείγμα (48% άνδρες και 52% γυναίκες), για να διερευνηθεί αν υπήρχε κάποια διαφοροποίηση μεταξύ τους (Σχήμα 8).

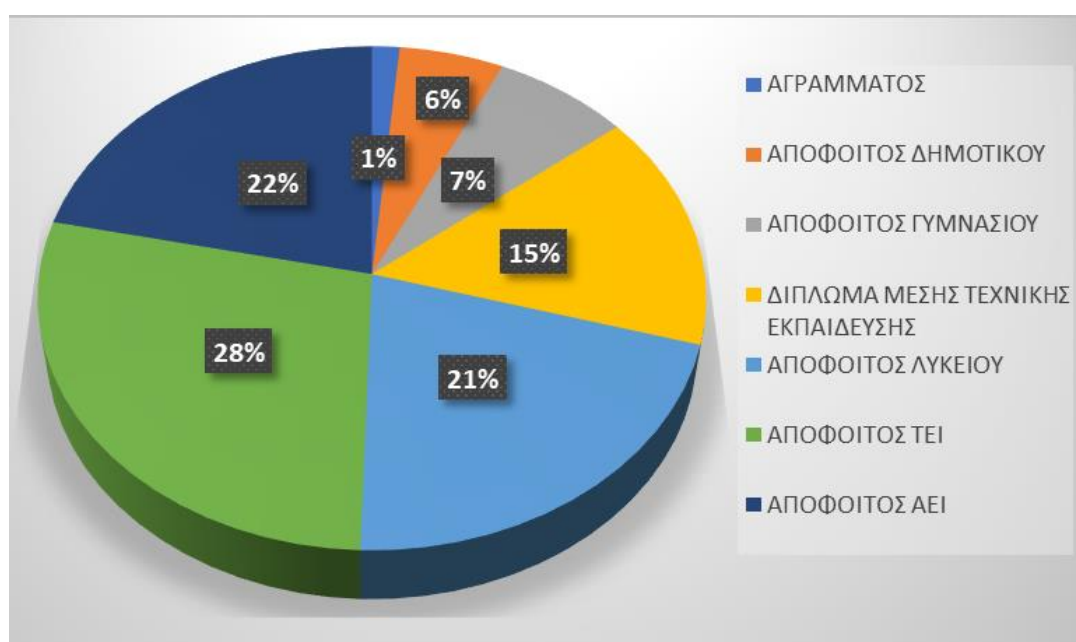

Σχήμα 4.8. Ποσοστό φύλου ερωτηθέντων.

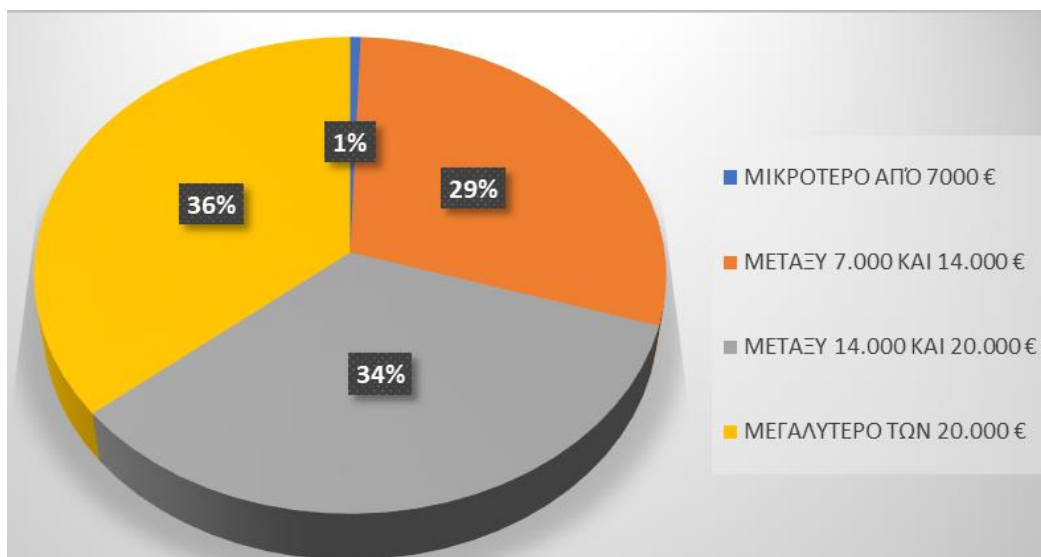
Κατά αντιστοιχία, το μεγαλύτερο ποσοστό των πολιτών που απάντησαν είναι 30-50 ετών, ενώ το υπόλοιπο μοιράστηκε σε πέντε διαφορετικές κλίμακες ηλικίας (Σχήμα 9). Σε ότι αφορά το μορφωτικό επίπεδο, των πολιτών που συμμετείχαν στην έρευνα, οι περισσότεροι είναι απόφοιτοι ΤΕΙ, έπονται οι απόφοιτων των ΑΕΙ και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Σχήμα 10). Επίσης οι περισσότεροι πολίτες που συμμετείχαν στην έρευνα είχαν μέτριο έως μεγάλο εισόδημα και λιγότεροι είναι αυτοί με χαμηλό (Σχήμα 11).

Σχήμα 4.9. Απεικόνιση ηλικιακών κατηγοριών όπου ανήκει το δείγμα μας.

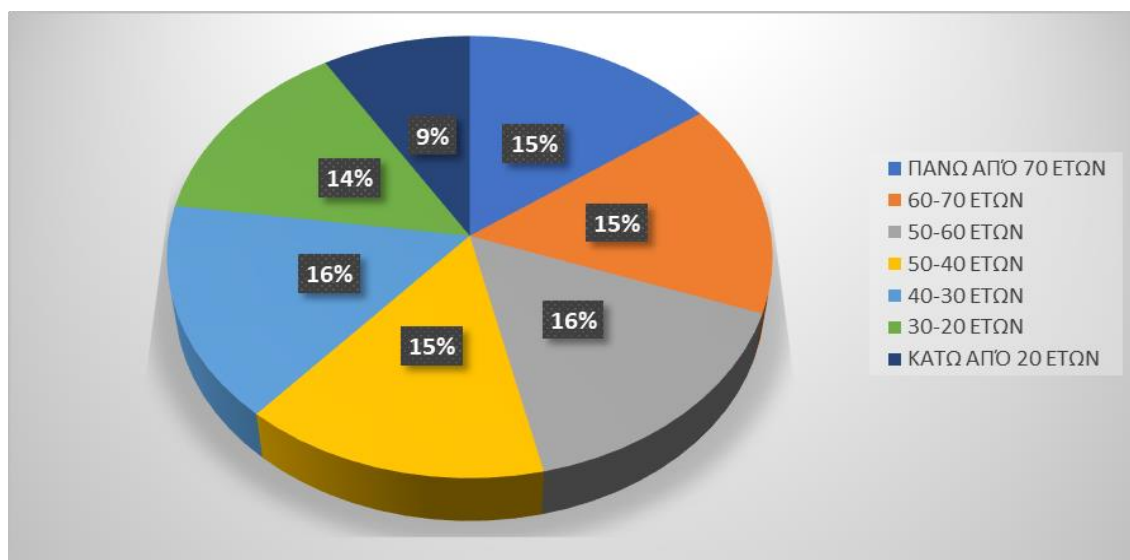

Σχήμα 4.10. Μορφωτικό επίπεδο δείγματος.

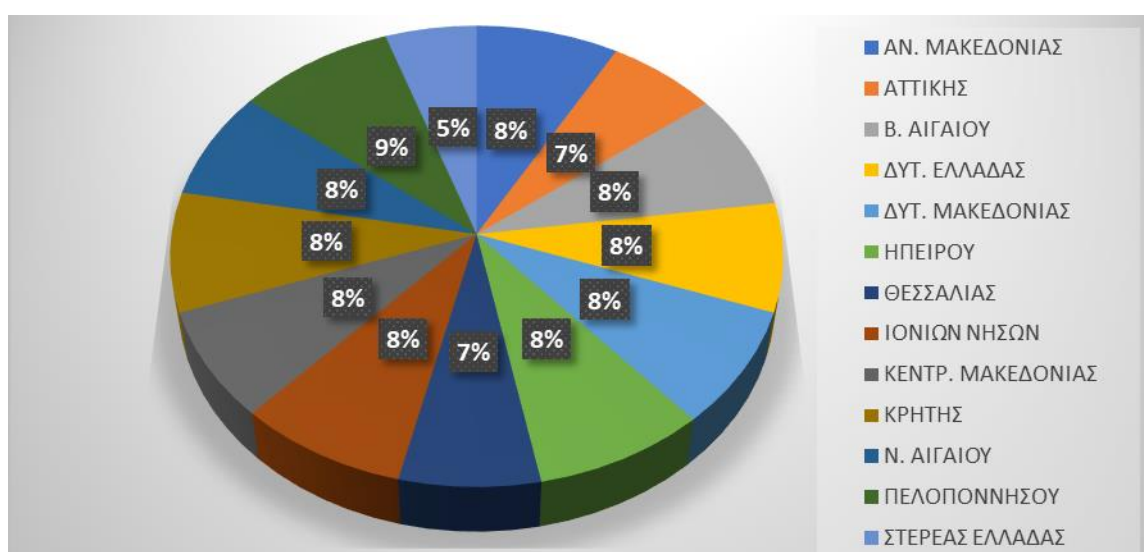
Σχήμα 4.11. Οικογενειακό εισόδημα δείγματος.

Σε ότι αφορά τη διαφοροποίηση στις απαντήσεις μεταξύ των διάφορων ηλικιακών ομάδων, η μόνη διαφορά εντοπίζεται στη γνώση για την απεικόνιση φυτικών ειδών στα νομίσματα. Εκεί φαίνεται ότι σχεδόν όλες οι ηλικιακές ομάδες έχουν σχεδόν ίδια γνώση (14-16%), ενώ στις μικρότερες ηλικίες (κάτω των είκοσι ετών) η γνώση είναι σχετικά μικρή (9%) (Σχήμα 12). Αυτό είναι μάλλον αναμενόμενο, καθώς οι μικρότερες ηλικίες έχουν έρθει σε επαφή με λιγότερες εκδόσεις νομισμάτων.

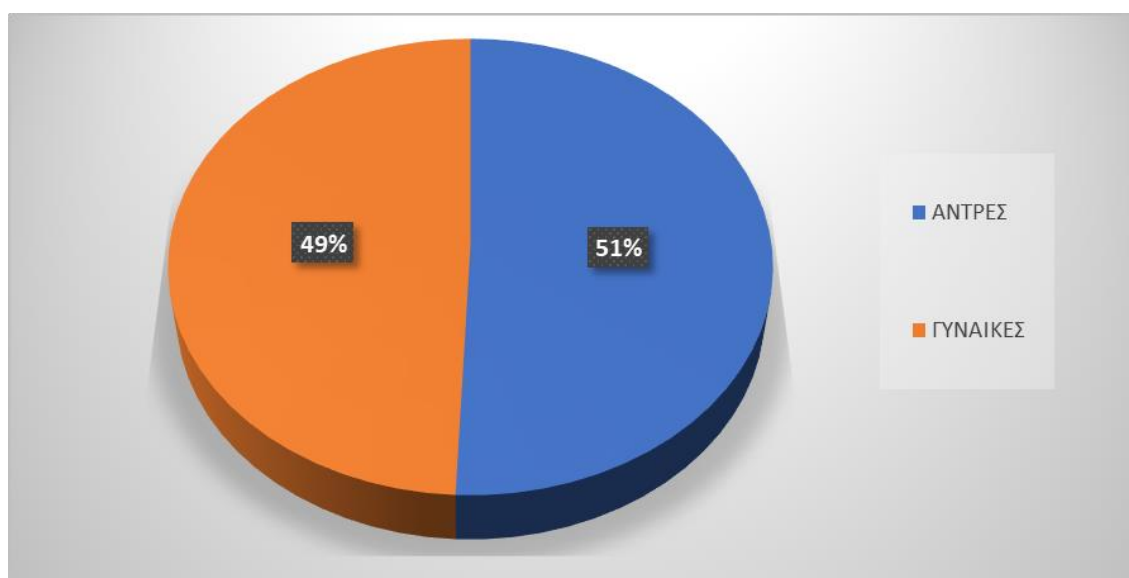

Σχήμα 4.12. Διαμόρφωση ποσοστών ανά ηλικιακές ομάδες που γνωρίζουν την απεικόνιση φυτικού είδους σε ελληνικό νόμισμα.

Από τα στοιχεία που προέκυψαν, φαίνεται ότι δεν υπάρχουν ιδιαίτερες διαφοροποιήσεις στις απαντήσεις μεταξύ των διαφορετικών περιφερειών (Σχήμα 13). Ίσως θα ήταν αναμενόμενο σε κάποιες περιφέρειες να υπάρχουν διαφοροποιήσεις, λόγω της διαφορετικής χρονολογίας ανεξαρτητοποίησης, όπως και το γεγονός ότι η Κρήτη και τα Ιόνια νησιά ήταν και ανεξάρτητα κράτη. Φαίνεται όμως, ότι αυτά τα στοιχεία έχουν παρέλθει και οι πολίτες δίνουν παρόμοιες απαντήσεις (Σχήμα 13). Το ίδιο φαίνεται να ισχύει και σε ότι αφορά το φύλο, όπου φαίνεται επίσης να μην υπάρχουν διαφοροποιήσεις (Σχήμα 14).

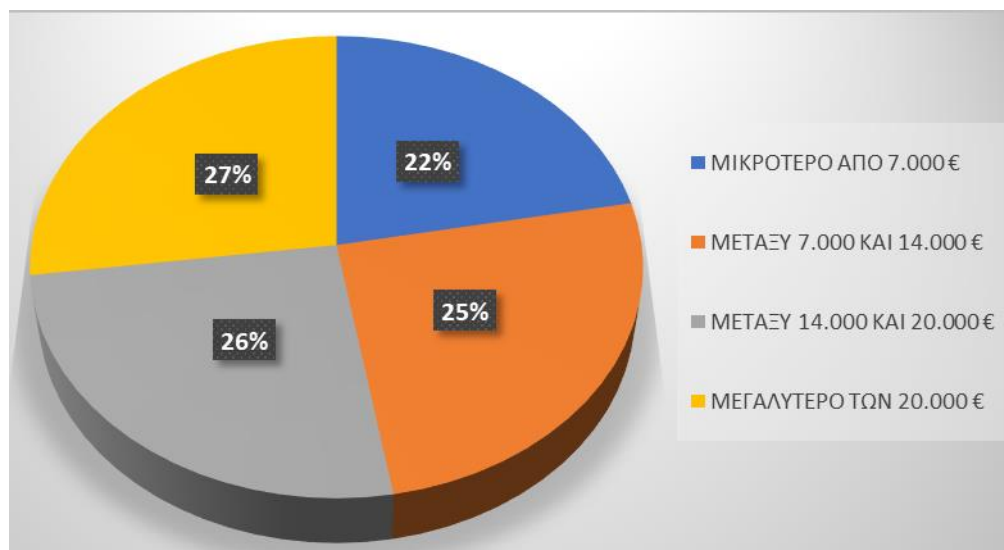

Σχήμα 4.13. Διαμόρφωση ποσοστών ανά περιφέρεια που γνωρίζουν την απεικόνιση φυτικού είδους σε κάποιο νόμισμα.

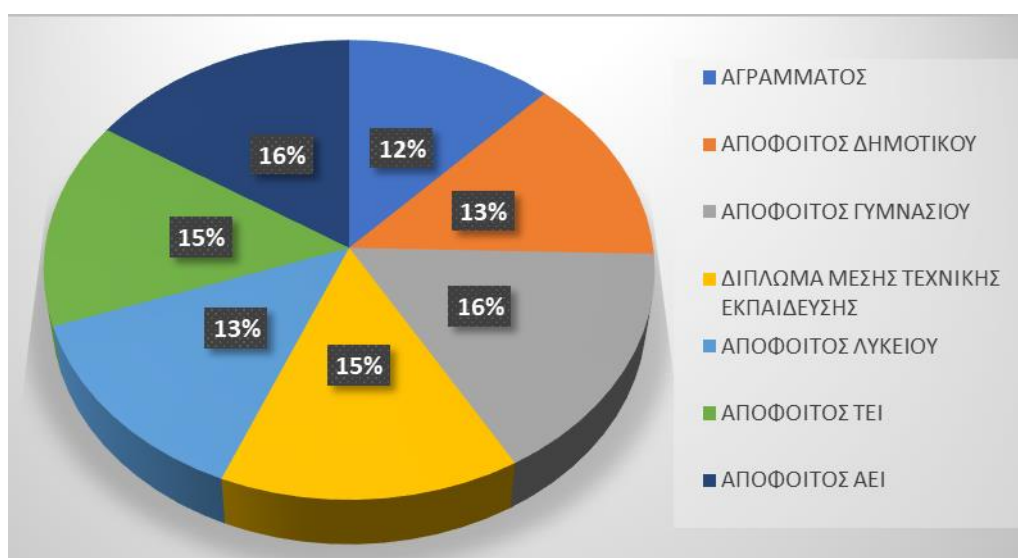
Σχήμα 4.14. Κατηγοριοποίηση ανά φύλο σχετικά με την γνώση για την απεικόνιση φυτικού είδους σε νομίσματα της Ελλάδας.

Σε ότι αφορά το οικογενειακό εισόδημα και πάλι δεν εμφανίζονται μεγάλες διαφοροποιήσεις, αλλά υπάρχουν πολύ μικρές αποκλίσεις (22-27%), δείχνοντας ότι όσοι έχουν μεγαλύτερο εισόδημα, έχουν και λίγο περισσότερη γνώση για την απεικόνιση φυτικών ειδών σε ελληνικά νομίσματα (Σχήμα 15), κάτι που μάλλον ήταν αναμενόμενο.

Σχήμα 4.15. Γνώση απεικόνισης κάποιου φυτού σε νόμισμα βάση το οικογενειακό εισόδημα.

Το ίδιο ισχύει και για τη γνώση της απεικόνισης φυτικών ειδών σε νομίσματα μεταξύ των διαφορετικών μορφωτικών επιπέδων. Οι αποκλίσεις στα ποσοστά είναι πολύ μικρές (12-16%), όπου φαίνεται το μεγαλύτερο ποσοστό να έχουν οι απόφοιτοι πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, κάτι που ήταν μάλλον αναμενόμενο.

Σχήμα 4.16. Ποσοστά γνώσης εικονογραφίας φυτικού είδους σε νόμισμα ανάλογα το μορφωτικό επίπεδο.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρουσία φυτικών ειδών σε νομίσματα, σε παγκόσμια κλίμακα, είναι έντονη αλλά και μακροχρόνια καθώς όλες σχεδόν οι χώρες έχουν απεικόνιση έστω και ενός φυτικού είδους σε νόμισμα. Στην Ελλάδα η πρώτη απεικόνιση ξεκίνησε από την αρχαιότητα, με κάθε σχεδόν οικονομική περίοδο να έχει την παρουσία φυτικών ειδών μέχρι και στη σημερινή ευρωπαϊκή νομισματοκοπεία και φαίνεται ότι:

1. Η Ελλάδα αποτελεί μία από τις πρώτες, αν όχι η πρώτη, χώρες που φιλοξένησε φυτικό είδος σε όψη νομίσματος.
2. Τα περισσότερα φυτικά είδη που απεικονίζονται στις διάφορες νομισματικές μονάδες έχουν κυρίως σχέση με την οικονομική ή την πολιτική κατάσταση της χώρας αλλά και τις διάφορες χρήσεις γης.
3. Τα κυριότερα φυτικά είδη που συναντώνται σε πολλά νομίσματα, σε διάφορες οικονομικές περιόδους, είναι η ελιά (*Olea europaea*), η δάφνη (*Laurus nobilis*) αλλά και είδη της οικογένειας αγρωστωδών όπως κριθάρι (*Hordeum vulgare*) και σιτάρι (*Triticum spp.*).
4. Σπουδαίο παράγοντα για την απεικόνιση φυτών σε νομισματικές μονάδες αποτελεί η συμβολική σημασία που τους είχε αποδοθεί κυρίως κατά τη μυθολογία, όπως για παράδειγμα η δάφνη (*Laurus nobilis*) που αναγνωρίζεται ως σύμβολο δόξας και τιμής.
5. Κατά τις ασταθείς οικονομικές περιόδους που πέρασε η Ελλάδα επί βασιλείας Όθωνα και στο εξής, παρατηρούνται κοινές νομισματικές όψεις μεταξύ των βασιλέων.
6. Το πρώτο αναμνηστικό νόμισμα μπορεί να θεωρηθεί το πεντάδραχμο του 1930 (Α Δημοκρατία) για τα εκατό χρόνια ελευθερίας του έθνους και τιμητικά επανεμφανίζεται το εθνόσημο με το φοίνικα σε όψη του νομίσματος.
7. Κατά την οικονομική περίοδο του Γεωργίου Α΄ παρατηρείται το γεγονός ότι όσες απεικονίσεις έφεραν εθνόσημο δεν απεικόνιζαν κλαδιά δάφνης (*Laurus nobilis*) ή ελιά, ενώ όσα δεν έφεραν εθνόσημο, απεικόνιζαν δύο κλαδιά δάφνης (*Laurus nobilis*).

8. Το επίσημο έμβλημα του ελληνικού κράτους με θυρεό περιβεβλημένο από κλαδιά δάφνης (*Laurus nobilis*) εμφανίστηκε για πρώτη φορά το 1976 και επανεμφανίστηκε το 1998, δεδομένου ότι κυκλοφορούσαν νομίσματα με εθνόσημο αλλά όχι με τα κλαδιά δίπλα τους.
9. Σύγχυση υπάρχει για το αναμνηστικό νόμισμα των 2€ κυκλοφορίας 2018, όπου αναφέρεται ότι απεικονίζεται είδος τριαντάφυλλου (*Rosa sp.*). Στην πραγματικότητα το σχέδιο είναι επανασχεδίαση αρχαίου νομίσματος της Ρόδου, και φέρει άνθος ροδιού (*Punica granatum*), που όμως συγχέεται πολλές φορές με το τριαντάφυλλο.
10. Στη σκιά της κλιματικής αλλαγής η ευαισθητοποίηση απεικονίζεται στα νομίσματα, που είναι μέσο που διακινείται μεταξύ των πολιτών. Από το 2019 μέχρι σήμερα προβάλλονται σε αναμνηστικά κέρματα τα αυτοφυή φυτά της Ελλάδας, παροτρύνοντας τους πολίτες στην προστασία του περιβάλλοντος.
11. Σε νόμισμα της ιονικής περιόδου η επιλογή απεικόνισης, της σχετικά σπάνιας στην Ελλάδα, ποδισκοφόρου δρυς (*Quercus robur*) σε νόμισμα, πιθανολογείται ότι έγινε λόγω της εξάπλωσης του είδους στα νησιά του Ιονίου.
12. Η απεικόνιση ελιάς (*Olea europaea*) και δάφνης (*Laurus nobilis*) στο πρώτο ελληνικό νόμισμα είχε μεγάλη συσχέτιση με την απεικόνιση του φοίνικα, ο οποίος συμβόλιζε τη δύναμη των ανθρώπων να αναγεννιούνται ενώ η ελιά (*Olea europaea*) και η δάφνη (*Laurus nobilis*) τους προσέδιδε τιμή και δόξα για των αγώνα τους.
13. Από την εποχή του Ιωάννη Καποδίστρια και μέχρι το 1954, όπου και κόβονται τα πρώτα μετακατοχικά νομίσματα η ελληνική νομισματοκοπία σε φυτικά είδη απεικόνιζε μόνο τη δάφνη (*Laurus nobilis*) και την ελιά (*Olea europaea*). Ενώ από το 1954 και μετά εμφανίζονται είδη όπως το σταφύλι (*Vitis vinifera*) και το κριθάρι (*Hordeum vulgare*).
14. Ανάλογα τον τρόπο σχεδιασμού της ελιάς (*Olea europaea*) μπορούν να προκύψουν αξιόλογες πληροφορίες. Συγκεκριμένα όπου εμφανίζονται μόνο τα κλαδιά της ή πολύ μικροί καρποί συμβολίζει δόξα – τιμή και το ολυμπιακό ιδεώδες σύμφωνα με τους αρχαίους. Σε περίπτωση όμως που έφερε μεγάλους

και έντονα σχεδιασμένους καρπούς ήθελε να τονίσει την ανάπτυξη και την ευημερία της χώρας μέσω της εκμετάλλευσης του πρωτογενή τομέα.

15. Στην νομισματική αξία του 1€ επιλέχθηκε η πιστή αντιγραφή του αθηναϊκού τετράδραχμου, όπου φέρει γλαύκα και ελιά (*Olea europaea*) τονίζοντας σε Ευρωπαϊκό επίπεδο την μεγάλη ιστορία της ελληνικής νομισματοκοπίας.
16. Σε ότι αφορά τη γνώση των πολιτών για την απεικόνιση φυσικών στοιχείων και φυτικών ειδών στα νομίσματα, φαίνεται ότι υπάρχει γνώση, χωρίς όμως να γνωρίζουν ιδιαιτερότητες αυτών και χωρίς να υπάρχει ιδιαίτερη διαφοροποίηση μεταξύ περιφερειών, φύλου, μορφωτικού επιπέδου και εισοδήματος. Μόνο ηλικιακά, φαίνεται να υπάρχει μια διαφορά, με τους νέους να έχουν τα χαμηλότερα ποσοστά γνώσεων για την απεικόνιση φυτικών ειδών σε νομίσματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

Αθανασιάδης, Ν.Η., 1985. Δασική Βοτανική Συστηματική Σπερματοφύτων. Εκδόσεις Γιαχούδη- Γιαπούλη Ο.Ε. Θεσσαλονίκη. 305 σελ.

Αθανασιάδης Ν.Η. 1986β. Δασική Βοτανική Μέρος ΙΙ. Δέντρα και Θάμνοι των Δασών της Ελλάδος. Θεσσαλονίκη. Εκδ. Γιαχούδη-Γιαπούλη

Αλογοσκούφης, Γ., 2021. Ιστορικοί Κύκλοι της Ελληνικής Οικονομίας, Από το 1821 έως Σήμερα. Εκδόσεις Gutenberg. Αθήνα. 376 σελ.

Αναγνώστου, Γ.Ι., 1995. Γεωγραφία της Ελλάδας. Εκδόσεις Χρήστος Ε. Δαρδανός. Αθήνα.

Αραμπατζής Θ.Ι. 1998. Θάμνοι και Δέντρα στην Ελλάδα. Τόμοι α, β. Οικολογική Κίνηση Δράμας, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Καβάλας. Δράμα.

Βέκιος, Π.Θ., 1994. Γεωγραφία Ελλάδας. Εκδόσεις Πατάκη. Αθήνα.

Γεωργιάδης Ν. 2008. Εισαγωγή στη Βυζαντινή Νομισματική. Εκδότης Κυριακίδης.

Γουλανδρή, Ν.Α., 2009. Ελληνικά Αγριολούλουδα. Εκδόσεις Μίλητος, Αθήνα. 256 σελ
Γραμματικοπούλου Ε. (εκδ.) 2002. Η ιστορική διαδρομή της νομισματικής μονάδας στην Ελλάδα. Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών.

Δημητριάδης, Μ., Θ. Θεοδωρίδης, Τ. Καρατζάς, Ρωμανός Μ. και Ρ.Α. Chase., 2007. Hellas Coins, Νομίσματα της Νεοελληνικής Ελλάδας. Εκδόσεις Karamitsos. Αθήνα. 310 σελ.

Ζαρμπούτη, Γ.Β. και Α.Ι. Γκακνή., 1992. Γεωργικές Καλλιέργειες. Εκδόσεις Ίων. Αθήνα.

Κοκκινάκης, Ι. 1999. Νόμισμα και πολιτική στην Ελλάδα, 1830-1910. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

Κοράκης Γ. 2015. Δασική Βοτανική – Αυτοφυή Δέντρα και Θάμνοι της Ελλάδας. Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα.

Καρέτσος, Γ., 2002. Μελέτη της Οικολογίας και της Βλάστησης του Όρου Οίτη. Διδακτορική διατριβή. Πανεπιστήμιο Πατρών. Πάτρα.

Καρέτσος, Γ., Π. Τρίγκας και Κ. Τσαγκάρη., 2014. Χλωρίδα της Οίτης: Ενδημικά και Σπάνια Είδη. Εκδόσεις ΕΛΓΑ «Δήμητρα». Αθήνα.

Λαζαρέτου, Σ. και Αλογοσκούφης, Γ. 2002. Η Δραχμή από το Φοίνικα στο Ευρώ. Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Λιβάνη.

Λιάτα, Ε.Δ., 1996. Φλωρία Δεκατέσσερα Στενούν Γρόσια Σαράντα, Η Κυκλοφορία των Νομισμάτων στον Ελληνικό Χώρο 15ος – 19ος αι.. Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών. Αθήνα.

Μαντουλίδης, Ε., 2009. Ετυμολογικό Λεξικό Αρχαίας Ελληνικής. Εκδόσεις Εκπαιδευτήρια Μαντουλίδη. Θεσσαλονίκη.

Μουζάκη, Μ., 2002. Ελλήνων Νομίσματα- Μια Ιστορική Πορεία 2600 Χρόνων. Εκδόσεις Πάπυρος. Αθήνα. 120 σελ.

Μπάουμαν Χ. 2004. Φυτά σε Αρχαία Ελληνικά Νομίσματα. Εκδόσεις ΗΛΙΒΑΤΟΝ.

Μπάουμαν Ε. 1999. Η Ελληνική Χλωρίδα στο Μύθο, στην Τέχνη, στη Λογοτεχνία. Εκδότης Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσεως.

Μπουντάλης Α.Κ. 2016. Το χρήμα στην Ελλάδα – Η ιστορία ενός θεσμού. MIG Publishing.

Μουράτη, Α., 1992. Λουλούδια και Δέντρα- Φυτά και Βότανα της Βίβλου. Εκδόσεις Κλειδί. Αθήνα. 279 σελ.

Νικολάου, Μ.Μ., 2005 Ορυκτά- Πετρώματα και Πολιτισμός. Εκδόσεις Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, Αθήνα. 222 σελ.

Οικονομίδου, Μ., 1996. Αρχαία Νομίσματα. Εκδόσεις Εκδοτική Αθηνών Α.Ε. Αθήνα. 274 σελ.

Παπαϊωάννου, Α.Χρ., 2008. Τόμος Α. Συνοπτική Ιστορία Νεωτέρας Ελλάδος 1820-1950, Η Επανάσταση της Ανεξαρτησίας. Εκδόσεις Eroica. Αθήνα. 550 σελ.

Παπαϊωάννου, Α.Χρ., 2008. Τόμος Β. Συνοπτική Ιστορία Νεωτέρας Ελλάδος 1820-1950, Χρόνια Κωνσταντίνου- Βενιζέλου και Μεσοπολέμου 1913-1939. Εκδόσεις Eroica. Αθήνα. 608 σελ.

Παπανικολάου, Δ.Ι., 2015. Γεωλογία της Ελλάδας. Εκδόσεις Πατάκη. Αθήνα . 448 σελ.

Σαββίδης, Θ., 2000. Το Μαστιχόδεντρο της Χίου (*Pistacia Lentiscus* var. *Chia*). Εκδόσεις Εκδοτικός Οίκος Αφοί Κυριακίδη. Αθήνα.

Σαπουντζής, Η.Σ., 1991. Στοιχεία Ορυκτολογίας. Εκδόσεις University Studio Press. Αθήνα. 244 σελ.

Σιόλας, ΑΓΓ. και Ε. Αλεξίου, 2010. Νέος Εικονογραφημένος Σχολικός Ατλας, Η Ελλάδα. Εκδόσεις Στερέωμα Α.Ε. Αθήνα. 62 σελ.

Στασινόπουλος, Γ. 2002. Νομισματική θεωρία και πολιτική στην Ελλάδα τον 19ο αιώνα. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Στεφανάκης, Μ.Ι. και Ε. Δημητρίου, 2015. Τα Νομίσματα της Νήσου Ρόδου κατά την Αρχαιότητα. Εκδόσεις Καρδαμίτσα. Αθήνα. 224 σελ.

Σφήκας Γ., 1999. Αγριολούλουδα της Ελλάδας. Εκδόσεις Ευσταθιάδης group. Αθήνα. 125 σελ.

Τζαμάλης, Α.Π., 1981. Τα Νομίσματα της Νεότερης Ελλάδας 1828- 1979. Εκδόσεις Νούμμο. 256 σελ.

Φοίτος, Δ., Θ. Κωνσταντινίδης και Καμάρη Γ., 2009. Τόμος Α. Βιβλίο Ερυθρών Δεδομένων των Σπάνιων και Απειλούμενων Φυτών της Ελλάδας (Α-Δ). Εκδόσεις Ελληνική Βοτανική Εταιρεία. Αθήνα.

Φοίτος, Δ., Θ. Κωνσταντινίδης και Καμάρη Γ., 2009. Τόμος Β. Βιβλίο Ερυθρών Δεδομένων των Σπάνιων και Απειλούμενων Φυτών της Ελλάδας (Ε-Ζ). Εκδόσεις Ελληνική Βοτανική Εταιρεία. Αθήνα.

Ξενογλωσση βιβλιογραφία

Dimopoulos P., Raus T., Bergmeier E., Constantinidis T., Iatrou G., Kokkini S., Strid A. and Tzanoudakis D. 2013. Vascular Plants of Greece. An annotated checklist. Botanic Garden and Botanical Museum Berlin-Dahlem & Hellenic Botanical Society, Berlin & Athens.

Howgego, C. 1995. Η αρχαία ιστορία μέσα από τα νομίσματα. Μετάφραση: Μ. Ζαχαριάδου. Αθήνα 2009. [Τίτλος πρωτοτύπου: Ancient History from Coins. London / New York].

Strid A. & Tan, K. (eds.) 1997.2002. Flora Hellenica vol. 1-2.- Königstein.

Tutin T.G., Burges N.A., Chater A.O., Edmonson J.R., Heywood V.H., Moore D.M., Valentine D.H., Walters S.M. and Webb D.A. (eds). 1993. Flora Europea I. 2nd edition. Cambridge.

Tutin T.G., Heywood V.H., Burges N.A., Moore D.M., Valentine D.H., Walters S.M. and Webb D.A. (eds). 1968-1980. Flora Europaea II - V. Cambridge.

Ιστοσελίδες

Τράπεζα της Ελλάδας. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<https://www.bankofgreece.gr/> [πρόσβαση 25/1/2024].

Ελληνική Στατιστική Αρχή. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<https://www.statistics.gr/> [πρόσβαση 25/1/2024].

Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<http://www.emy.gr/> [πρόσβαση 25/1/2024].

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Αριθμός ερωτηματολογίου.....

Περιφέρεια:.....

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ
ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΦΥΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

Ερώτηση 1. Θα χαρακτηρίζατε τον εαυτό σας ως λάτρη της φύσης?

Πολύ	Λίγο	Καθόλου
------	------	---------

Ερώτηση 2. Έχετε παρατηρήσει στοιχεία της φύσης σε διάφορα αντικείμενα όπως για παράδειγμα λογότυπα, σημαίες, νομίσματα, γραμματόσημα κ.α ?

Ναι	Όχι
-----	-----

Ερώτηση 3. Έχετε προσέξει ποτέ εάν σε κάποιο ελληνικό νόμισμα απεικονίζεται κάποιο στοιχείο από φυσικό περιβάλλον (ζώο, φυτό, φυσικό τοπίο)?

Ναι	Όχι
-----	-----

Ερώτηση 4. Έχετε προσέξει ποτέ εάν σε κάποιο ελληνικό νόμισμα απεικονίζεται κάποιο φυτικό είδος?

Ναι	Όχι
-----	-----

Ερώτηση 5. Αν ναι, μήπως θυμάστε σε ποια νομισματική μονάδα ανήκε?

Δραχμή	Ευρώ	Και στα δύο
--------	------	-------------

Ερώτηση 6. Το πρώτο ελληνικό νόμισμα εμφανίστηκε το 1828 και ονομαζόταν φοίνικας, γνωρίζετε αν απεικόνιζε κάποιο φυτικό είδος?

Ναι	Όχι
-----	-----

Ερώτηση 7. Αν ναι, μήπως γνωρίζεται ποιο ήταν αυτό το φυτό?

ελιά	φοίνικας	δάφνη
------	----------	-------

Ερώτηση 8. Κάθε χρόνο οι χώρες της ευρωζώνης εκδίδουν μια σειρά αναμνηστικών νομισμάτων, γνωρίζετε αν η Ελλάδα έχει προβεί σε έκδοση μιας αναμνηστικής σειράς νομισμάτων που να απεικονίζουν φυτικά είδη?

Ναι	Όχι
-----	-----

Ερώτηση 9. Επιλέξτε το φύλο σας:

Γυναίκα	Άνδρας
---------	--------

Ερώτηση 10. Έτος γέννησης σας;.....

Ερώτηση 11. Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες, όσο αφορά τις γραμματικές σας γνώσεις ανήκετε;

1. Αγράμματος	
2. Απόφοιτος Δημοτικού	
3. Απόφοιτος Γυμνασίου	
4. Δίπλωμα μέσης τεχνικής σχολής	
5. Απόφοιτος Λυκείου	
6. Απόφοιτος ΤΕΙ	
7. Απόφοιτος ΑΕΙ	

Ερώτηση 12. Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες ανήκει το καθαρό οικογενειακό σας εισόδημα;

Μικρότερο από 7000 €	
Μεταξύ 7000 και 14000 €	
Μεταξύ 14000 και 20.000 €	
Μεγαλύτερο των 20.000 €	

Ευχαριστούμε για τη συνεργασία

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Κατηγοριοποίηση εμφάνισης φυτικού είδους ανάλογα την οικονομική περίοδο που παρουσιάζεται από το 1828 – 2000.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΦΥΤΙΚΟ ΕΙΔΟΣ				
	<i>Laurus nobilis</i>	<i>Olea europaea</i>	<i>Hordeum vulgare</i>	<i>Vitis vinifera</i>	<i>Quercus robur</i>
ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ (1828-1831)	✓	✓			
ΒΑΣΙΛΙΑ ΌΘΩΝΑ (1832- 1862)	✓	✓			
ΒΑΣΙΛΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α΄ (1863-1913)	✓				
ΒΑΣΙΛΙΑ ΚΩΝ/ΝΟΥ Α΄ (1913- 1922)	✓				
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ Α΄ (1924-1935)	✓		✓		
ΒΑΣΙΛΙΑ ΠΑΥΛΟΥ (1947- 1964)	✓	✓	✓	✓	
ΒΑΣΙΛΙΑ ΚΩΝ/ΝΟΥ Β΄ (1964- 1973)		✓			
ΙΟΝΙΚΗ (1819-1914)	✓				✓
ΚΡΗΤΙΚΗ (1900-1917)	✓				
ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ (1976-2000)		✓			